

Nr 86

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1958/59; given Stockholms slott den 7 mars 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Rune B. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1958/59 uppräknas från 33 050 000 till 35 850 000 kronor, en ökning med 2 800 000 kronor. Av anslaget avses omkring 13 500 000 kronor för de tre nya sinnessjukhusen i Falköping, Örebro och Bollnäs, av vilka det förstnämnda beräknas bli färdigställt vid årsskiftet 1960—1961. Förslaget innebär vidare, att två nya vårdpaviljonger om vardera 120 vårdplatser uppföres vid Restads sjukhus varjämte en upprustning av Källshagens och Gådeå sjukhus samt av flera vårdpaviljonger m. m. vid andra äldre sjukhus, bl. a. S:ta Gertruds och Ryhovs sjukhus, påbörjas eller fortsättes.

Vidare föreslås, att principbeslut fattas om förläggning av det vid 1957 års riksdag beslutade nya sinnessjukhuset i Västmanlands län till Västerås.

Vid Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra föreslås vissa platser under budgetåret 1958/59 börja beläggas med högggradigt vanföra psykiskt efterblivna. Kostnaderna härför beräknas under budgetåret till omkring 325 000 kronor.

Slutligen äskas under reservationsanslaget till Utrustning av nya sinnessjukhus m. m. en medelsanvisning av 2 526 000 kronor. Av anslaget beräknas omkring 422 000 kronor för upprustning av sådana vårdavdelningar m. m. vid befintliga sjukhus, som renoveras med anlåtande av medicinalstyrelsens underhållsmedel.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars
1958.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson.

I årets statsverksproposition, elfte huvudtiteln, punkten 35, har reservationsanslaget till Utrustning av nya sinnessjukhus upptagits med ett preliminärt beräknat belopp, 2 600 000 kronor. Anledningen härtill var att beredningen av anslagsfrågan vid tiden för statsverkspropositionens färdigställande icke kunnat slutföras.

Vidare har Kungl. Maj:t i sagda proposition på min hemställan under kapitalbudgeten, inrikesdepartementet, statens allmänna fastighetsfond, punkten 3, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1958/59 beräkna ett investeringsanslag av 35 850 000 kronor.

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga hithörande spörsmål. I detta sammanhang torde vidare få behandlas uppkomna frågor rörande bl. a. *dels* användningen av Kronprinsessan Victorias kustsanatorium för vård av vissa psykiskt efterblivna *dels ock* försäljning av vissa markområden vid Furunäsets sjukhus i Piteå.

I. Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Inledning

Statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande har i *skrivelser* den 19 december 1957 och den 12 februari 1958 avgivit förslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhusen, innebärande en sammanlagd medelsanvisning under budgetåret 1958/59 av 42 703 000 kronor.

Kommittén framhåller, att dess förslag i huvudsak ansluter sig till den av 1956 års riksdag antagna reviderade generalplanen för sinnessjukvårdens upprustning. Sålunda föreslås slutliga yttre arbeten för färdigställande av Gullberna sjukhus i Karlskrona. Ungefär hälften av sjukhusets vårdpavil-

jonger har sedan maj 1957 varit i bruk, huvudsakligen för vård av kroniskt klientel. Sjukhuset beräknas kunna helt beläggas och den akuta sjukvården upptagas under april 1958. Vidare avser kommitténs förslag ett planerligt fortsättande av arbetena med uppförande av det beslutade nya sinnessjukhuset i Skaraborgs län samt igångsättande av de likaledes beslutade nya sinnessjukhusen i Örebro och Gävleborgs län.

Sjukhuset i Skaraborgs län beräknas kunna tagas i bruk vid årsskiftet 1960—61 medan sjukhusen i Örebro och Gävleborgs län enligt preliminära tidsplaner förutsättes vara uppförda under år 1962. Färdigställandet av dessa tre sjukhus kommer att medföra ett tillskott av 2 284 vårdplatser. Av det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår avser ungefär 17,2 miljoner kronor arbeten vid nu angivna sjukhus.

Den stora bristen på vårdplatser nödvändiggör, att det fortsatta utbyggnadsarbetet under de närmaste åren inriktas på att åstadkomma en ökning av platsantalet. Det bör emellertid samtidigt starkt understrykas, att de byggnadsmässiga förhållandena vid flera äldre sjukhus alltjämt är sådana, att någon återhållsamhet i fullföljandet av den reviderade generalplanens upprustningsprogram för de befintliga sjukhusen icke kan komma i fråga.

Medelsbehovet för arbeten vid de befintliga sinnessjukhusen uppgår till sammanlagt omkring 24,5 miljoner kronor. Av detta belopp avser cirka 12,3 miljoner kronor fortsatta arbeten, respektive påbörjande av nya vårdpaviljonger samt upprustningsarbeten inom gamla paviljonger. Bl. a. föreslås, att beslut fattas om uppförande av nya vårdpaviljonger för sammanlagt 240 patienter och om renovering av vissa vårdpaviljonger vid två sjukhus. Ungefär 4,5 miljoner kronor hänför sig till sådana för en aktiv terapeutisk verksamhet erforderliga byggnadsåtgärder som lokaler för diagnostik och behandling, arbets- och rörelseterapi, socioterapi m. m. samt återstående omkring 7,5 miljoner kronor till upprustning eller utbyggnad av sjukhuslokaler för administration, ekonomi och drift, anordningar för vatten och avlopp jämte vissa yttre arbeten. Av sistnämnda belopp motsvarar i runt tal 3,7 miljoner kronor medelsbehovet för att fortsätta eller slutföra tidigare beslutade dylika arbeten.

Kommitténs övriga medelsäskanden om drygt 1 miljon kronor hänför sig till elektriska arbeten vid vissa befintliga sjukhus samt kommitténs utredningsarbete. De för nya byggnadsförslag angivna kostnaderna, vilka beräknats av byggnadsstyrelsen, grundar sig på prisläget den 1 juli 1957.

En utbyggnad och upprustning av sinnessjukvården i angiven omfattning innebär avsevärda investeringsbehov under ett flertal år. Möjligheterna att tillgodose dessa blir självfallet beroende av det aktuella statsfinansiella läget. För att åstadkomma ett rationellt och effektivt planeringsarbete är det emellertid nödvändigt för kommittén att för åtminstone en femårsperiod kunna i medelsavseende räkna med någorlunda stabila investeringsmöjligheter. Enligt kommitténs bedömande synes man f. n. böra utgå från att me-

delsbehovet under en sådan tidrymd kommer att uppgå minst till belopp, som vid nuvarande prisnivå motsvarar anslagsäskandena för nästa budgetår, eller inemot 45 miljoner kronor årligen.

Kommitténs skrivelse den 19 december 1957

Psykiatriska sjukhuset i Stockholm

Renovering av vårdavdelningarna

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237) att vårdavdelningarna vid sjukhuset skulle renoveras för en beräknad kostnad av 900 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra arbetet samt bemyndigade styrelsen att för arbetets påbörjande disponera 300 000 kronor.

Ifrågavarande renoveringsarbeten, vilka enligt byggnadsstyrelsens medgivande utföres under medicinalstyrelsens överinseende, har slutförts inom fyra av sjukhusets manliga avdelningar och kommer under innevarande budgetår att omfatta avdelningarna K 1, K 2 och K 3. Enligt upprättat förslag beräknas nästa etapp omfatta avdelningarna K 4—K 7.

För renoveringsarbetenas fortsättande bör 300 000 kronor anvisas och ställas till medicinalstyrelsens förfogande.

Ulleråkers sjukhus i Uppsala

Uppförande av byggnader för centralkök och matsal samt rörelseterapi

Sjukhusets centralkök är gammalt och omodernt. Efter renovering och delvis ombyggnad under åren 1929—30 har icke några moderniseringsåtgärder av väsentlig betydelse företagits. Byggnadens utformning och planläggning medger icke att genom ombyggnad åstadkomma ett rationellt ordnat kök med matsalar. Köket är därjämte olämpligt beläget mitt för tillfartsvägen till södra sjukhuset och på långt avstånd från sjukhusets centrala del. På grund härav bör en ny köks- och matsalsbyggnad uppföras.

Sjukhuset saknar lokal för rörelseterapi. Med hänsyn till angelägenheten av att sjukhuset beredes tillfredsställande möjligheter att utöva denna gren av behandlingsverksamheten bör lokaler härför anordnas i särskild byggnad, förlagd i anslutning till den nya köksbyggnaden.

Köket planeras i en våning jämte suterrängvåning. Inredning och utrustning samt bilokaler är planerade i enlighet med de normer, som tillämpas för nya sinnessjukhus.

I en mot köksbyggnaden vinkelställd flygelbyggnad i två våningar inrymmer i bottenvåningens västra del sal för rörelseterapi med tillhörande omklädnadsrum, bastu, tvagningsrum och materialrum. I den östra delen förlägges sällskapsrum för sjukvårdspersonalen med tillhörande toalett och

kapprum. I denna del placeras även lokaler för dam- och herrfrisering. I övre våningen med anslutning till köket placeras matsal med barsservering. Hit har även förlagts expedition och behandlingsrum m. m. för sjukgymnaster.

Kostnaden för nu föreslagna arbeten har beräknats till sammanlagt 2 670 000 kronor, varav för själva byggnaderna 2 360 000 kronor och för yttre arbeten, inklusive ledningar, 310 000 kronor. För nästa budgetår bör anvisas 1 000 000 kronor för byggnadsarbetenas påbörjande.

Renovering av panncentralen m. m.

Enär matarvattnet till ångpannorna i sjukhusets panncentral innehåller förhållandevis mycket syra, har vattnet förorsakat vissa korrosionsskador på ånganläggningen. För att undvika ytterligare skadegörelse måste matarvattnet befrias från syra. Härför erfordras en s. k. tryckavgasare och en ny cistern med armatur för matarvattnet samt två kondensvattenpumpar. Kostnaden för dessa har beräknats till 66 000 kronor.

För transport av ånganläggningens kondensat från sjukhusets södra del till ångcentralen finns en cirka 400 m lång tubrörsledning, som numera är så sönderfränt, att den måste ersättas med en ny. Anordnandet av en sådan ledning, som med hänsyn till korrosionsrisken bör utföras av koppar, har beräknats kosta 60 000 kronor, inklusive erforderliga isoleringsarbeten m. m.

Kapaciteten hos den cirkulationspump, som sommartid användes för värmeledningssystemet, är otillräcklig efter den utbyggnad sjukhuset genomgått. Ny pump av erforderlig storlek måste därför anskaffas. Kostnaden härför samt för elektrisk motor m. m. uppgår till 12 000 kronor.

Sammanlagda kostnaderna för angivna arbeten uppgår sålunda till (66 000 + 60 000 + 12 000) 138 000 kronor, vilket belopp torde bära anvisas för nästa budgetår.

Utbyte av varmvattenberedare för sjukhusets södra del

Varmvattenbehovet inom sjukhusets södra del tillgodoses f. n. genom två i byggnad E 19 befintliga varmvattenberedare från omkring år 1900, vilka befinner sig i mycket dåligt skick. Fara föreligger att svärbemästrade läckage när som helst kan uppstå. För att varmvattentillförseln inom denna del av sjukhuset ej skall äventyras bör beredarna därför snarast utbytas. Kostnaden härför inklusive erforderliga ledningar har beräknats till 50 000 kronor. I sammanhanget erforderliga byggnads- och målningsarbeten har beräknats draga en kostnad av 10 000 kronor. Sammanlagt erfordras sålunda 60 000 kronor för arbetenas utförande.

Beloppet bör anvisas för nästa budgetår och ställas till medicinalstyrelsens disposition.

Vissa yttre arbeten

Vägarna inom de äldre sinnessjukhusens markområden är till stor del anlagda för helt andra trafikförhållanden än de nu rådande. De är vanligtvis utförda som grusvägar och deras bär- och förstärkningslager är ofta icke dimensionerade för den tunga trafik, som numera förekommer. Bredden på vägarna är därjämte i stor utsträckning otillräcklig och ordnade uppställningsplatser för bilar finns i regel icke. Flertalet äldre sjukhus saknar också anordningar för patienternas fritidsverksamhet och personalens förströelse i form av idrottsplaner och miniatyrgolfbanor m. m.

Det är enligt kommitténs mening nödvändigt att i samband med de äldre sjukhusens modernisering och utrustning även anpassa vägar och övriga yttre anordningar efter nutidens krav. Sålunda bör vägarna för motorfordon i ökad omfattning förstärkas och breddas samt förses med varaktig beläggning. I anslutning till vägarna bör på lämpliga platser iordningställas permanentbelagda uppställningsplatser för bilar. Behovet av bollplaner, miniatyrgolfbanor och dylikt bör även tillgodoses.

Vid Ulleråkers sjukhus, vars modernisering och utrustning pågår, bör här angivna åtgärder i fråga om vägar och parkeringsplatser m. m. vidtagas. Kostnaden för dessa arbeten, som förutsättes bli utförda genom byggnadsstyrelsens försorg, har beräknats till sammanlagt 400 000 kronor, varav för vägar och parkeringsplatser 305 000 samt för anordnande av bollplan och miniatyrgolfbana 95 000 kronor.

Härutöver erfordras vissa vägarbeten för upprätthållande av busstrafiken till sjukhuset. Sedan 1949 är den reguljära bussförbindelsen mellan stadens centrum och sjukhuset utlagd från Stockholms-vägen via förutvarande I 8:s kasernområde och sjukhusområdet fram till sjukhusets centrum. Dessa vägar, som icke omfattas av det här framlagda förslaget, är av dålig beskaffenhet och även på grund av sin sträckning inom sjukhusområdet svåra att trafikera. Vederbörande trafikbolag har därför hemställt, att vägarna måtte ombyggas och förses med asfaltbeläggning. En förbättring av vägarna är ett villkor för att busstrafiken till sjukhuset framdeles skall kunna upprätthållas. Fortifikationsförvaltningen, som är ansvarig för vägen inom kasernområdet, har efter samråd med kommittén låtit upprätta förslag till iordningställande av dessa vägar. Kostnaderna uppgår för sjukhusets del till 59 000 kronor. Då vägarbetena bör utföras genom fortifikationsförvaltningens försorg, torde erforderliga medel ställas till dess disposition.

Sammanlagda kostnaderna för nu föreslagna yttre arbeten uppgår sålunda till (400 000 + 59 000) 459 000 kronor. För nästa budgetår bör anvisas 209 000 kronor, varav 59 000 kronor för vägarbeten, som utföres genom fortifikationsförvaltningens försorg.

S:ta Annas sjukhus i Nyköping

Installation av värmeledning i bostadshus B 9 m. m.

Enligt den reviderade generalplanen för sinnessjukvårdens upprustning kommer S:ta Annas sjukhus att i framtiden nedläggas. Sjukhusets lokaler för diagnostik och behandling är emellertid så otillfredsställande och otillräckliga att behandlingen av de sjuka i mycket hög grad försvåras. Det är därför en tvingande nödvändighet att dessa lokaler förbättras under den förhållandevis långa tidsrymd, som man med hänsyn till rådande brist på vårdplatser måste räkna med innan sjukhuset kan nedläggas.

Sedan en i bottenvåningen inom bostadshus B 9 inrymd bostadslägenhet, belägen intill expeditionslokalerna för förste läkaren, kunnat friställas kan där anordnas bl. a. tandklinik, rum för EEG, EKG, sjukgymnastik och fysikalisk terapi samt mottagningslokaler. De byggnadsarbeten, som erfordras för lokalernas iordningställande, är relativt begränsade och kostnaderna torde kunna bestridas av till medicinalstyrelsens förfogande ställda underhållsmedel. För att lokalerna skall kunna tagas i bruk för ändamålet erfordras emellertid att byggnaden förses med centralvärmeledning, lämpligen genom anslutning till panncentralen.

För anslutningen erforderliga arbeten omfattar framdragande av nya värme- och varmvattenledningar från panncentralen genom paviljong 2 och därifrån genom en befintlig kulvert till paviljong 3. Från denna paviljong anlägges en ny rörkulvert, genom vilken ledningarna drages till bostadsbyggnaden. På grund av befintliga ledningars dåliga beskaffenhet och klena dimensioner måste de nya ledningarna dimensioneras så, att de även kan betjäna paviljongerna 2 och 3. Vidare behöver värmeledningspumparna förbättras och en ny varmvattenberedare installeras.

Kostnaderna för nu angivna arbeten, vilka icke bör bestridas av underhållsmedel, har beräknats till 80 000 kronor, vilket belopp torde anvisas för nästa budgetår.

Sundby sjukhus vid Strängnäs

Om- och tillbyggnad av centralköket

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att vid sjukhuset skulle företagas om- och tillbyggnad av centralköket för en beräknad kostnad av 1 225 000 kronor varav 75 000 kronor för anordnande av provisoriskt kök under byggnadstiden. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande byggnadsarbeten och bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 400 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Arbetet med om- och tillbyggnaden kommer att påbörjas under första kvartalet 1958 och beräknas bli helt avslutat under budgetåret 1958/59. För ändamålet bör därför anvisas (1 225 000 — 400 000) 825 000 kronor.

Utbyggnad av vattenreningsverket

Sjukhusets vattenbehov tillgodoses från eget vattenledningsverk. Råvattnet utgöres av dels grundvatten från täkter inom sjukhusområdet och dels ytvatten från Mälaren. Sjövattnet renas genom filtrering i långsamfilter och steriliseras genom klorering.

Vattenförbrukningen har under senare år visat en fortgående stegring och väntas i framtiden uppgå till omkring 200 000 m³ per år, motsvarande en medelförbrukning av omkring 550 m³ per dygn. De befintliga vattenverken är under vissa förhållanden otillräckliga för denna konsumtion. Grundvattenverket är i gott skick och kan producera 100 m³ per dygn. Sjövattenverket omfattar två större och två mindre filterbassänger. Vid normal drift förekommer att en större bassäng behöver avstängas för sandtvätt och att en mindre samtidigt behöver skummas. Sammanlagda vattenproduktionen per dygn nedgår då till endast 475 m³. På grund härav bör vattenverket utökas med ytterligare en filterbädd. En utökning erfordras även för att hålla de befintliga filterbäddarna i funktionsdugligt skick. Sanden i dessa är nämligen i stor utsträckning förorenad av lerslam från sjöbotten och behöver därför tid efter annan utbytas och tvättas. Därest en filterbyggnad, omfattande två bassänger om sammanlagt 192 m², uppföres, kan två av de befintliga filterbassängerna utan olägenhet samtidigt avstängas.

För att förbättra råvattnets kvalitet bör anordningar vidtagas för silning av detsamma lämpligen genom installation av en roterande s. k. trumsil. Den befintliga kloreringsanläggningen bör förses med doseringspump för att säkerställa steriliseringen av renvattnet. Vidare bör automatisk reglering av gångtiden införas för de nuvarande råvattenpumparna genom installation av flottörströmbrytare i de nya filterbassängerna.

Nu föreslagna arbeten beräknas draga en kostnad av sammanlagt 250 000 kronor, vilket belopp torde anvisas för nästa budgetår.

Med hänsyn till den förhållandevis höga anläggningskostnaden har kommittén låtit närmare utreda kostnaderna för sjukhusets vattenförsörjning genom anslutning till Strängnäs stads vattenledningsverk. Därvid har framkommit att — därest befintliga anordningar vid sjukhuset anses helt avskrivna och hänsyn endast tages till ränte-, förnyelse-, underhålls- och driftkostnader för nu föreslagna anordningar — kostnaden för sjukhusets egen framställning av vatten efter föreslagen nybyggnad kommer att utgöra 12 öre per m³, medan motsvarande kostnad för vatten från stadens vattenledningsverk skulle uppgå till 32 öre.

Birgittas sjukhus i Vadstena

Uppförande av nya vårdpaviljonger

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras tre nya vårdpaviljonger

jonger, två för kvinnliga och en för manliga patienter, för en beräknad kostnad av högst 4 800 000 kronor, varav för byggnaderna 4 380 000 samt för yttre arbeten jämte väg- och planeringsarbeten 420 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra vårdpaviljongerna och bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 600 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Arbetet med uppförandet av paviljongerna, benämnda M 5, K 5 och K 6, kommer att påbörjas under första halvåret 1958. För nästa budgetår bör anvisas 1 700 000 kronor för arbetets fortsättning.

Uppförande av byggnader för arbetsterapi, samlingssal, rörelseterapi samt servering och försäljning

Sedan 1957 års riksdag beslutat uppförandet av tre nya vårdpaviljonger, avsedda huvudsakligen för olika kategorier av ålderspsykosor, kan sjukhusets utbyggnad i fråga om vårdplatser anses vara avslutad. Även lokalbehovet för medicinskt centrum och administration är tillgodosett med utgångspunkt från nu föreliggande behov. Tillgången på ekonomilokaler kan även bedömas vara tillfredsställande. För sjukhusets färdigställande återstår i fråga om nybyggnad att uppföra samlingssal, lokaler för personalens fritidsverksamhet samt för arbets- och rörelseterapi ävensom byggnad för servering och försäljning.

Arbetsterapilokalerna — till sin omfattning bestämda av hittills gjorda utredningar om lokalbehovet för dylikt ändamål — avses bli förlagda till en centralt belägen, friliggande byggnad, norr om köks- och matsalsbyggnaden. Enligt tidigare framlagt förslag skall till arbetsterapibyggnaden anslutas en byggnad för samlingslokal för 350 personer jämte scenutrymmen och erforderliga bilokaler, sällskapsrum för sjukhusets personal samt herr- och damfrisering. Lokaler för rörelseterapi föreslås förlagda till en friliggande byggnad söder om samlingssalen. I byggnaden skall vidare inrymmas expedition och behandlingsrum för sjukgymnast, rum för ljusbehandling samt bastu med tvagnings- och omklädnadsrum. Byggnaden för servering och försäljning föreslås utformad i huvudsaklig överensstämmelse med av kommittén tidigare framlagda förslag till sådana byggnader. Den tänkes förlagd till den centralplats inom sjukhuset, som omgives av byggnaderna för medicinskt centrum, samlingssal och arbetsterapi m. m.

Kostnaderna för nu avsedda byggnadsföretag har beräknats till sammanlagt 3 075 000 kronor, varav för själva byggnaderna 2 800 000 och för yttre arbeten inklusive ledningar 275 000 kronor.

För nästa budgetår bör anvisas 100 000 kronor för byggnadernas fortsatta projektering och utförande av vissa förberedande yttre arbeten.

Anordnande av bostäder i gamla kontorsbyggnaden

Sedan en ny administrationsbyggnad tagits i bruk, har den gamla s. k. kontorsbyggnaden blivit friställd. Kommittén har i samråd med sjukhusledningen funnit, att den med hänsyn till läge och beskaffenhet lämpligen bör användas för bostadsändamål. Sjukhusets belägenhet i en mindre stad medför att tillräckligt antal bostäder utanför sjukhuset icke under överskådlig framtid kan ställas till förfogande. I bottenvåningen kan inrymmas en lägenhet om två rum och kök, en lägenhet om ett rum och kök samt en läkar dubbelt. Två i vindsvåningen belägna enkelrum bibehålles och upp-rustas.

Kostnaden för erforderliga ombyggnads- och moderniseringsarbeten, bl. a. installation av värmeledning, har beräknats till 110 000 kronor, vilket belopp torde anvisas för nästa budgetår.

Vissa yttre arbeten

Sedan förut angivna byggnader för arbetsterapi m. m. samt tidigare beslutade, ännu ej färdigställda tre vårdpaviljonger blivit uppförda, förut-sattes sjukhusets utbyggnad vara i huvudsak avslutad. För anläggande av vägar inom sjukhusområdet har medel anvisats i samband med sjukhusets successiva utbyggnad. Dessa har utförts såsom grusvägar, men bör nu förses med permanentbeläggning. Detta gäller även parkeringsplatser och vissa planer framför byggnaderna. Därjämte bör sjukhusområdet i dess helhet slutligt iordningställas, varvid bl. a. bollplan, tennisbana och miniatyrgolfbana bör anläggas.

Kostnaderna har beräknats till sammanlagt 250 000 kronor, varav för anläggande av tennisbana 17 500, miniatyrgolfbana 8 000 samt bollplan jämte löparbana och hoppgröp 40 000 kronor.

För arbetenas påbörjande bör anvisas 150 000 kronor.

Förvärv av stadsägan nr 117

Intill sjukhusområdet gränsar en mindre fastighet i enskild ägo, stads-ägan nr 117 i Vadstena stad, med en därå uppförd mindre bostadsbyggnad. Fastigheten är belägen i nära anslutning till den plats, där två av de förenämnda tre nya vårdpaviljongerna kommer att uppföras. Detta kommer att vara till förfång för sjukhuset och för fastighetens ägare medföra avsevärda olägenheter. Fastigheten bör därför förvärfvas av Kronan och anslutas till sjukhusområdet i övrigt.

Fastigheten har en areal av ca 960 m². Bostadsbyggnaden, som inrymmer två lägenheter, vardera om ett rum och kök, befinner sig i dåligt skick. På tomten finnes även en mindre uthusbyggnad och en jordkällare samt plantering med fruktträd och bärbuskar m. m. Av kommittén särskilt tillkallade

värderingsmän i orten har värderat fastigheten till 34 740 kronor. Ägaren har emellertid därutöver gjort anspråk på viss ersättning för intrång under hänvisning till att han går förlustig en för honom billig bostad jämte trädgård. Kommittén, som ansett sig böra beakta detta ersättningsanspråk, har träffat preliminär överenskommelse om en köpeskillning i ett för allt av 40 000 kronor. Det synes böra uppdragas åt medicinalstyrelsen att träffa slutligt avtal om förvärvet.

Förutom erforderligt anslag för bestridande av köpeskillningen bör 5 000 kronor anvisas för byggnadernas rivning och markens iordningställande. Sammanlagt erfordras sålunda (40 000 + 5 000) 45 000 kronor.

Västra Ny sjukhus i Motala

Anordnande av sopförbränningsugn

Sopor och avskräde från sjukhuset tömmas f. n. på en öppen plats inom sjukhusområdet. Härav har uppstått sanitära olägenheter, innebärande bl. a. att råttor sprider sig till sjukhusets olika byggnader. Vidare söker sig vissa patienter till avstjälpningsplatsen och medför därifrån kasserade föremål till sina rum. Anordningar för att bränna soporna är därför av behovet starkt påkallade.

Enligt verkställd utredning kan en av panncentralens tre varmvattenpannor ombyggas så, att den i kombination med befintlig stokeranläggning kan eldas med sopor. Förutom ombyggnad av pannan erfordras härför att en stoftavskiljare insättes och att en fläkt installeras i askrummet.

Kostnaderna för ifrågavarande arbeten har beräknats till 40 000 kronor, vilket belopp torde anvisas för nästa budgetår.

Ryhovs sjukhus i Jönköping

Installation av oljeeldning i panncentralen

I sjukhusets panncentral finnes tre stycken koleldade ångpannor. Kolgård och transportanordningar för kolet befinner sig i dåligt skick och måste repareras och moderniseras, därest koleldningen skall bibehållas. Vid övergång till oljeeldning erfordras ingen kolgård eller transportanordning. Därjämte skulle bränslekostnaden avsevärt minska, en besparing, som till följd av framtida ökat bränslebehov kan beräknas öka. Den f. n. erforderliga arbetskraften för kollämpning, asktransport och dylikt, vilken kan värderas till omkring 20 000 kronor per år, skulle dessutom kunna avvaras. Då betydande kostnadsbesparingar sålunda är att vinna, bör panncentralen förses med anordningar för oljeeldning.

Kostnaderna härför beräknas inklusive byggnadsarbeten och elektriska installationer till 210 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

Modernisering av centralköket

Sjukhusets centralkök är avsevärt förslitet. Det ingick i den gamla kasernanläggningen och har sedan denna ombyggdes till sinnessjukhus ej varit föremål för någon mera omfattande upprustning. Från sjukhusets ledning har framhållits såsom synnerligen angeläget, att en modernisering kommer till utförande.

Medicinalstyrelsens särskilda expert i hithörande frågor har efter vidtagen undersökning påtalat de stora bristfälligheter, som föreligger i fråga om de sanitära och hygieniska förhållandena. Bl. a. är plattgolvet i stora kökshallen sönder, kakel saknas på väggarna, belysningen är otillräcklig, fiskkylen är allför liten för att kunna användas, kyl för grönsaker saknas och avfallstunnor med nedkast saknas i grönsaksrenseriet. Dessutom saknas omklädnadsrum för personal samt erforderliga tvättställ. Det har vidare framhållits att särskilt dietkök bör anordnas. Utrymme härför finnes icke inom den befintliga köksbyggnaden, varför en mindre tillbyggnad bör utföras.

Av det anförda framgår att åtgärder till förbättrande av centralköket är trängande nödvändiga. Kostnaderna för om- och tillbyggnad samt för erforderlig utrustning har beräknats till sammanlagt 790 000 kronor, varav 40 000 kronor för en mindre tillbyggnad för dietkök och 90 000 kronor för anordnande av provisoriskt kök under byggnadstiden. För nästa budgetår bör 400 000 kronor anvisas för arbetenas påbörjande.

S:t Sigfrids sjukhus i Växjö**Uppförande av paviljong M 59**

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 106 till 1956 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. 285) att vid sjukhuset skulle uppföras en vårdpaviljong, avsedd för oroliga manliga patienter, för en beräknad kostnad av 1 350 000 kronor. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongen samt bemyndigade styrelsen att för arbetets påbörjande disponera 100 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Genom beslut den 6 juni 1957 har för arbetets fortsättning anvisats 600 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Arbetet med uppförandet av vårdpaviljongen, benämnd M 59, beräknas bli slutfört under nästkommande budgetår. Återstoden av den beräknade kostnaden (1 350 000 — 700 000) 650 000 kronor bör därför anvisas.

S:ta Gertruds sjukhus i Västervik**Uppförande av två vårdpaviljonger**

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 123 framlagt förslag beslöt 1955 års riksdag (skr. 267), att vid sjukhuset skulle uppföras två nya

vårdpaviljonger för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2 330 000 kronor. Genom beslut den 3 juni 1955 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongerna och ställde för budgetåret 1955/56 ett belopp av 100 000 kronor till styrelsens disposition.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionerna nr 106/1956 och 103/1957 anvisade riksdagen (skr. 285/1956 och 237/1957) 857 000 resp. 1 300 000 kronor för arbetenas fortsättande. Tillhoppa har sålunda anvisats (100 000 + 857 000 + 1 300 000) 2 257 000 kronor.

Vid 1957 års riksdag beslöts tillika viss ändrad planläggning av de båda vårdpaviljongerna, medförande en ökning av kostnaderna för deras uppförande till 2 700 000 kronor. Genom angivna beslut den 6 juni 1957 har uppdragits åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongerna i överensstämmelse med denna planläggning.

Arbetet med uppförandet av paviljongerna, benämnda M 63 och K 61, har påbörjats och beräknas vara avslutat under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (2 700 000 — 2 257 000) 443 000 kronor bör därför anvisas.

Anslutning av vissa vårdpaviljonger till sjukhusets centrala värme- och varmvattensystem

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att vissa vårdpaviljonger skulle anslutas till sjukhusets centrala värme- och varmvattensystem för en beräknad kostnad av högst 740 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande anslutning samt ställde för budgetåret 1957/58 400 000 kronor till styrelsens disposition.

Byggnadsarbetet kommer att påbörjas under första halvåret 1958 och vara färdigställt under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (740 000 — 400 000) 340 000 kronor bör därför anvisas.

Gullberna sjukhus i Karlskrona

Vissa yttre arbeten

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1952 års riksdag (prop. 123; rskr. 245), att i Karlskrona skulle uppföras ett nytt sinnessjukhus för en beräknad kostnad av högst 27 000 000 kronor, kostnaderna för personalbostäder och arbetsterapibyggnad ej inräknade. Av detta belopp utgjorde 3 760 000 kronor kostnader för yttre arbeten, omfattande trafik-kulvertar, yttre rörledning, gemensamma elektriska anläggningar, vägar, idrottsplats m. m. Av återstående för sjukhusets byggnader avsedda 23 240 000 kronor avsåg 150 000 kronor uppförande av gravkapell.

T. o. m. innevarande budgetår har anvisats tillhoppa 27 000 000 kronor för sjukhusets färdigställande i angiven del (prop. 124/1953, 127/1954, 2 och

123/1955, 106/1956 samt 103/1957, rskr. 237/1953, 266/1954, 69 och 267/1955, 285/1956 samt 237/1957).

I anslagsäskandena för innevarande budgetår erinrade kommittén om att beloppet 27 miljoner kronor utgjorde en på då tillgängliga utredningsskisser uppskattad kostnad. Denna hade för de egentliga byggnadsarbetena i stort sett kunnat hållas men de yttre arbetena med därtill hörande ledningar hade blivit av större omfattning än som ursprungligen kunnat förutses. Ytterligare medelsanvisning för ändamålet kunde emellertid anstå till budgetåret 1958/59, då byggnadsföretagets slutförande beräknades kunna definitivt överblickas.

En av byggnadsstyrelsen företagen utredning har visat, att programmets genomförande med avseende å yttre arbeten i hittills beslutad omfattning kräver ytterligare 200 000 kronor. Härutöver erfordras följande i det ursprungliga byggnadsprogrammet icke upptagna, till 390 000 kronor kostnadsberäknade byggnadsåtgärder, nämligen permanentning av vägar och planer, 350 000 kronor, anläggande av en tennisbana, 30 000 kronor, och en miniatyrgolfbana, 10 000 kronor. Totalt erfordras således (200 000 + 390 000) 590 000 kronor för yttre arbeten.

Av det för uppförande av gravkapell anslagna beloppet har 100 000 kronor kunnat inbesparas, sedan frågan om gravkapell lösts genom samordning med lasarettet i staden och anordnande av likförvaringsrum m. m. inom sjukhusets ekonomibygnader. Kommittén föreslår, att detta belopp tages i anspråk för nyss angivna ändamål. Medelsbehovet för nästa budgetår uppgår sålunda till (590 000 — 100 000) 490 000 kronor.

S:t Olofs sjukhus i Visby

Uppförande av byggnad för arbetsterapi

I enlighet med ett av kommittén framlagt förslag, redovisat i Kungl. Maj:ts proposition nr 106, beslöt 1956 års riksdag (skr. 285) att anvisa 170 000 kronor för uppförande av en snickeriverkstad vid sjukhuset. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra byggnaden för en beräknad kostnad av 170 000 kronor och bemyndigade styrelsen att för ändamålet disponera angivna belopp för budgetåret 1956/57.

I ett den 29 juni 1957 avgivet betänkande med förslag angående maskin- och byggnadsverksamheten vid sinnessjukhusen har föreslagits indragning av bl. a. snickarpersonalen vid sjukhusen, varför behov av lokaler för sådan personal icke skulle föreligga. Med anledning härav har kommittén hos byggnadsstyrelsen anmält, att uppförandet av snickeriverkstaden bör anstå i avbidan på ställningstagande till utredningsförslaget.

Sedan förslaget till nybyggnad framlades, har sjukhusets ledning vid ett flertal tillfällen framhållit behovet av ändamålsenliga terapilokaler för an-

ordnandet av en mera differentierad och kvalificerad sysselsättning av patienterna än vad som f. n. är möjligt. Sjukhusets lokaler för patienternas arbetsterapi är helt otillräckliga och provisoriska anordningar har måst vidtagas. Sålunda har sjukhusets gymnastik- och samlingsal måst tagas i anspråk såsom lokal för patienternas sysselsättning med skolagning, enkla tapetseriarbeten, korgflätning, träslöjd o. d. I ett bostadsrum i administrationsbyggnaden har s. k. hobbyrum för viss arbetsterapi för kvinnliga patienter anordnats. Uppskovet med förverkligandet av den föreslagna snickeriverkstaden, till vilken även viss terapiverksamhet avsågs bli förlagd, har ytterligare försvårat sysselsättningsverksamheten.

Med anledning härav har kommittén låtit närmare utreda behovet av arbetsterapilokaler och därvid funnit det vara i hög grad angeläget, att denna lokalfråga får en snar och tillfredsställande lösning. Härigenom skulle gymnastik- och samlingsalen helt frigöras för sitt egentliga ändamål och den med framgång bedrivna yrkesbetonade arbetsträningen av patienterna kunna ytterligare utvecklas.

Den beslutade snickeriverkstaden bör tills vidare ersättas med en arbetsterapibyggnad, som möjliggör en differentierad sysselsättning och vid vilken jämväl verksamhet av driftsbetonad art skulle kunna utföras, i den mån så befinner lämpligt för patienternas arbetsträning.

Byggnaden föreslås förlagd till den för snickeriverkstaden avsedda platsen och uppförd i två huvuddelar, förbundna med en mindre entrébyggnad. I den ena inrymmer lokaler för sömnad, vävning, skomakeri, tapetseri, bokbinderi och korgmakeri med tillhörande förrådsutrymmen. Den andra delen upptages av lokal för träslöjd. I entrébyggnaden förlägges rökrum, sjukrum och kapprum. Källarvåningen inrymmer förrådsrum, lunchrum och omklädningsrum samt expedition för sjukhusets trädgårdsmästare.

Kostnaderna har beräknats till 950 000 kronor, varav 900 000 kronor för själva byggnaden samt 50 000 kronor för ledningar och yttre arbeten. För byggnadens uppförande torde få disponeras de för uppförande av snickeriverkstaden anvisade medlen, 170 000 kronor. Därutöver bör för nästa budgetår anvisas 280 000 kronor.

S:t Lars' sjukhus i Lund

Ombyggnad av vårdpaviljong 45

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1956 års riksdag (prop. 106; rskr. 285), att en vårdpaviljong vid sjukhuset — numera benämnd M 45 — skulle ombyggas för en beräknad kostnad av 1 800 000 kronor. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande ombyggnad samt ställde för budgetåret 1956/57 ett belopp av 300 000 kronor till styrelsens disposition för arbetenas påbörjande.

För innevarande budgetår har anvisats ytterligare 500 000 kronor (prop. 103/1957; rskr. 237). Tillgängliga medel uppgår sålunda till 800 000 kronor.

Ombyggnaden av vårdpaviljongen har påbörjats under hösten 1957 och arbetet beräknas bli avslutat under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (1 800 000 — 800 000) 1 000 000 kronor bör därför anvisas.

Uppförande av byggnad för arbetsterapi m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 103 framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (skr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras en byggnad för arbetsterapi m. m. för en beräknad kostnad av 1 780 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra ifrågavarande byggnad och bemyndigade styrelsen att för arbetets påbörjande disponera 400 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Arbetet med byggnadens uppförande beräknas bli påbörjat under första halvåret 1958 och vara i huvudsak slutfört under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (1 780 000 — 400 000) 1 380 000 kronor bör därför anvisas.

S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg

Ombyggnad av administrationsbyggnaden

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1956 års riksdag (prop. 106; rskr. 285), att administrationsbyggnaden vid sjukhuset skulle ombyggas för en beräknad kostnad av 875 000 kronor samt anvisade 300 000 kronor för ändamålet. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande ombyggnad samt ställde för budgetåret 1956/57 ett belopp av 300 000 kronor till styrelsens disposition för arbetenas påbörjande.

Ett av kommittén utarbetat reviderat förslag till ombyggnad, medförande en ökning av byggnadskostnaderna till 1 200 000 kronor, framlades i propositionen nr 103/1957 och godtogs av riksdagen (skr. 237). För ombyggnadsarbetenas fortsättande anvisades 600 000 kronor.

Arbetet med ombyggnaden beräknas bli påbörjat under vintern 1957/58 och kunna slutföras under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (1 200 000 — 900 000) 300 000 kronor bör därför anvisas.

Uppförande av ny byggnad för arbetsterapi

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras en ny byggnad för arbetsterapi för en kostnad av 1 130 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra ifråga-

varande byggnad samt ställde för budgetåret 1957/58 ett belopp av 100 000 kronor till styrelsens disposition för ändamålet.

Sedan förslag om byggnadens uppförande framlades, har kommittén slutfört en utredning, som kommer att ligga till grund för planläggningen av arbetsterapilokaler vid nya sinnessjukhus. Därvid har framkommit bl. a., att förutom lokaler för skilda verksamhetsgrenar inom egentlig arbetsterapi utrymmen även bör beredas för socioterapeutisk verksamhet i form av studiecirkel m. m. Vidare har det framhållits ur vårdsynpunkt vara synnerligen angeläget, att de i arbetsterapi sysselsatta patienterna beredes fasta arbetsplatser inom olika verkstäder. En sådan uppläggning av verksamheten ställer självfallet ökade krav på utrymme.

Enär dessa synpunkter bör vinna beaktande vid uppförandet av den beslutade nya arbetsterapibyggnaden har förslaget omarbetats på grundval av en förnyad undersökning av sjukhusets lokalbehov. Därvid har framkommit att en del vävsalar, inrymda i en barackbyggnad, samt vissa lokaler för träslöjd, korgmakeri och bokbinderi lämpligen bör överflyttas till den nya byggnaden och samordnas med viss i denna planerad likartad verksamhet. De friställda lokalerna i barackbyggnaden kan tagas i anspråk för tapetseri och socioterapi.

Kostnaden för det nya förslaget har beräknats till 1 540 000 kronor jämte 60 000 kronor för erforderlig ombyggnad av den gamla barackbyggnaden eller sammanlagt 1 600 000 kronor. Då kostnaden för det tidigare förslaget, omräknad till prisläget den 1 juli 1957, skulle uppgå till 1 210 000 kronor, utgör merkostnaden 390 000 kronor.

Byggnadsarbetena beräknas kunna påbörjas under andra halvåret 1958. För nästa budgetår bör anvisas 600 000 kronor.

Uppförande av byggnad för undervisningslokaler m. m.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras en byggnad för undervisningslokaler m. m. för en beräknad kostnad av 545 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra byggnaden och ställde för budgetåret 1957/58 ett belopp av 300 000 kronor till styrelsens disposition för byggnadsarbetenas påbörjande.

Arbetet med uppförande av byggnaden beräknas bli påbörjat under första halvåret 1958 och vara helt avslutat under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (545 000 --- 300 000) 245 000 kronor bör därför anvisas.

Utbyte av pannor i sjukhusets panncentral m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att utbyte av pannor i sjukhusets panncentral m. m. skulle verkställas för en kostnad av 700 000 kronor. Genom beslut den 6 2 --- *Bihang till riksdagens protokoll 1958. 1 saml. Nr 86*

juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågasvarande arbete samt ställde för budgetåret 1957/58 ett belopp av 350 000 kronor till styrelsens disposition för ändamålet.

Arbetet med pannornas utbyte beräknas bli påbörjat under första halvåret 1958 och vara slutfört under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (700 000 — 350 000) 350 000 kronor bör därför anvisas.

S:t Jörgens sjukhus i Göteborg

Uppförande av vårdpaviljongerna M 4 och K 4

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1956 års riksdag (prop. 106; rskr. 285), att vid sjukhuset skulle uppföras två nya vårdpaviljonger för en beräknad kostnad av sammanlagt 3 500 000 kronor. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra ifrågasvarande paviljonger samt ställde ett belopp av 800 000 kronor till styrelsens disposition för byggnadsarbetenas påbörjande.

Ett av 1957 års riksdag godtaget reviderat program för vårdpaviljongernas planläggning och utformning medförde en ökning av de beräknade byggnadskostnaderna till 3 570 000 kronor (prop. 103; rskr. 237). Tillika anvisades ytterligare 500 000 kronor för ändamålet.

Arbetet med uppförande av paviljongerna beräknas bli påbörjat under första halvåret 1958 och komma att slutföras under budgetåret 1959/60. För nästa budgetår bör anvisas 1 000 000 kronor för byggnadsarbetenas fortsättande.

Uppförande av nya byggnader för administration och medicinskt centrum m. m.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras byggnad för administration och medicinskt centrum för en beräknad kostnad av 3 140 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra byggnaden och bemyndigade styrelsen att för ändamålet disponera 100 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Byggnadsarbetena beräknas bli påbörjade under första kvartalet 1959 och avslutade under år 1960. För nästa budgetår bör anvisas 900 000 kronor för arbetenas bedrivande.

Uppförande av byggnad för samlingssal m. m.

I samband med förslag om uppförande av byggnad för administration och medicinskt centrum m. m. framlade kommittén även förslag om upp-

förande av byggnad för samlingssal för en beräknad kostnad av 735 000 kronor. Detta vann emellertid icke Kungl. Maj:ts bifall.

Såsom kommittén tidigare framhållit, medför avsaknaden av samlings-sal betydande olägenheter för bl a. patienternas förströelse och personalens fritidsverksamhet, vilket självfallet har en allmänt försvärande inverkan på vårdarbetet. Lokaler för angivna ändamål bör därför uppföras redan i ett tidigt skede av sjukhusets utbyggnad. Då en byggnad för samlingssal m. m. avses förlagd i anslutning till den nya byggnaden för administration och medicinskt centrum, är det ur byggnadsteknisk synpunkt önskvärt, att de båda byggnaderna kan projekteras och om möjligt uppföras i ett sammanhang.

Enligt överarbetat ritningsförslag avses byggnaden — förutom samlings-sal med scen samt kapp- och toaletterum — inrymma kafélokal och försäljningskiosk. Scenen uppfyller minimikraven för föreställningar av riksteatern.

Sammanlagda kostnaden för byggnadens uppförande enligt nu framlagt förslag har beräknats till 815 000 kronor. För nästa budgetår bör anvisas 400 000 kronor för byggnadsarbetenas påbörjande.

Åtgärder för förbättring av sjukhusets vattenförsörjning

I enlighet med av kommittén framlagt förslag, redovisat i Kungl. Maj:ts proposition nr 106, beslöt 1956 års riksdag (skr. 285), att vid sjukhuset skulle uppföras ett vattentorn m. m. för en beräknad kostnad av 543 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1955. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande arbete och bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 250 000 kronor för budgetåret 1956/57. För arbetenas slutförande har 1957 års riksdag anvisat resterande 293 000 kronor. Av beloppet 543 000 kronor avsågs 262 000 kronor för omläggning och komplettering av vissa utvändiga vatten- och avloppsledningar. Arbetet med ledningarnas omläggning har påbörjats.

Sjukhusets vattenbehov tillgodoses från en grundvattenbrunn genom eget vattenverk. Kommittén anför vidare bl. a. följande.

Närmare undersökningar av vattenförsörjningen, vilka utförts med biträde av Göteborgs stads hälsovårdsmyndigheter, har visat, att grundvatt-net har stor bakteriehalt, i synnerhet vid riklig nederbörd. Det har icke kunnat helt klarläggas, varifrån bakteriehalten härrör, men flera miss-tänkta föroreningskällor finnes. Bl. a. kan infekterat ytvatten till följd av markens lutningsförhållanden tillföras brunnen vid regnig väderlek. Vidare är en avloppsledning från Lillhagens sjukhus nedlagd i vattentäktens när-het. Vid regnperioder blir ledningen överbelastad och står under övertryck, vilket kan förorsaka, att avloppsvatten tränger ut i omgivande marklager. En i närheten belägen damm har förorenat vatten, som kan infiltreras i brunnen. Slutligen kan en bäck, som passerar brunnen på ett avstånd av

90 m och avleder avloppsvatten från annat håll, orsaka, att grundvattnet förorenas.

Genom lämplig terrassering och hårdgörning av marklagren invid brunnen är det möjligt, att en förorening genom regnvatten kan elimineras utan större kostnader. Föroreningar från avloppsledningen skulle eventuellt kunna förhindras genom effektiv tätning av ledningen. Kostnaderna härför torde emellertid bli tämligen höga. Vidare avser Göteborgs stad att utföra en ny avloppsledning, som förutom Lillhagens sjukhus skall betjäna viss bebyggelse i angränsande Tuve och Säve kommuner. Det kan därför ifrågasättas, om mera kostnadskrävande arbeten bör nedläggas på en ledning, som kan förutses komma att slopas. I vart fall skulle riskerna kvarstå för infektion från dammen och bäcken.

Visserligen har vattnet hittills kunnat genom klorering hållas tjänligt som hushållsvatten, men det kan lätt bli hälsovådligt, om kloreringen av någon anledning skulle bli för svag eller helt avbrytas. Det har därjämte visat sig, att vattentillgången minskat under senare år på grund av att grundvattennivån blivit sänkt. Under torra somrar har det därför varit svårt att tillgodose sjukhusets behov, och man har ibland varit nödsakad att ransonera vattenförbrukningen. På grund härav och med hänsyn till föreliggande risker för infektion av grundvattentäkten har kommittén funnit det icke kunna godtagas, att sjukhusets vattenförsörjning sker genom uttag från denna vattentäkt. Även Göteborgs stads hälsovårdsnämnd har vid prövning av förslag till sanitetstekniska anläggningar inom vissa beslutade nya byggnader vid sjukhuset påtalat de bristfälliga vattenförhållandena och tillstyrkt förslagen på villkor, att anordningar vidtages för sjukhusets fulla försörjning med vatten från stadens vattenledningsnät, innan nybyggnaderna tages i bruk.

Annan lämplig vattentäkt med tillräcklig kapacitet för sjukhusets behov finnes icke inom sjukhusområdet eller i dess grannskap. En möjlighet att tillfredsställande ordna vattenförsörjningen har emellertid yppat sig genom att Göteborgs stad planerar att framdraga en ny huvudvattenledning i sjukhusets omedelbara närhet. Med hänsyn härtill har kommittén funnit, att sjukhusets vattenfråga på mest ändamålsenligt sätt bör lösas genom anslutning till stadens vattenledningsnät, oaktat detta kommer att medföra ökade kostnader i jämförelse med en försörjning från egen vattentäkt. Stadens vattenledningsverk kan emellertid icke tillgodose sjukhusets hela vattenbehov, förrän den planerade nya huvudledningen framdragits och anslutits till befintliga ledningar i Lillhagsvägen invid sjukhusområdet. När detta kan beräknas vara utfört är nu icke möjligt att med bestämdhet förutsäga, det har uppgivits kunna ske vid årsskiftet 1958/59. Intill dess kan emellertid vattenförsörjningen säkerställas genom leverans nattetid från stadens vattenverk av 250 m³ per dygn, motsvarande ungefär hälften av sjukhusets nuvarande maximibehov. Härför måste en staden tillhörig vattenledning i Lillhagsvägen framdragas omkring 100 m till sjukhusområdets sydvästra hörn. Kostnaderna för denna ledning, som utföres av staden, har ansetts böra bestridas av statsverket, enär ledningen i denna del kommer att betjäna enbart sjukhuset. Inom sjukhusområdet framdrages ledningen

till en samlingsbehållare, s. k. avbrottsreservoar, vilken utföres i betong för en volym av ungefär 120 m³. I anslutning till reservoaren uppföres ett pumphus för uppfordring av vattnet till den befintliga eller en ny högreservoar. Från pumphuset anslutes ledningen till sjukhusets vattenledningssystem. Anordningar utföres för dirigering av vattentillförseln nattetid varjämte vattenmätare och kloreringsapparatur installeras.

Angivna åtgärder avser alltså i första hand att tillgodose den partiella försörjningen av sjukhuset med vatten från stadens vattenverk. Anordningarna bör dock utföras på sådant sätt, att de kan utnyttjas för att tillgodose hela vattenbehovet från vattenverket.

Kostnaderna för nu föreslagna samt tidigare beslutade åtgärder har enligt prisläget den 1 juli 1957 beräknats till sammanlagt 808 000 kronor, varav 608 000 kronor för de beslutade arbetena med tillägg för inträffade byggnadskostnadsstegringar.

För ändamålet bör anvisas återstoden av det erforderliga medelsbeloppet (808 000—543 000) 265 000 kronor.

Restads sjukhus i Vänersborg

Ombyggnad av vårdpaviljong K 10

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 103 framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (skr. 237), att ombyggnad av vårdpaviljong K 10 vid sjukhuset skulle verkställas för en beräknad kostnad av 1 640 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ombyggnaden samt ställde 700 000 kronor till styrelsens disposition för arbetets påbörjande.

Arbetet med ombyggnaden beräknas bli påbörjat under sommaren 1958. För nästa budgetår bör anvisas 300 000 kronor.

Uppförande av vårdpaviljongerna M 15 och K 16

Enligt den reviderade generalplanen har antalet vårdplatser vid sjukhuset beräknats till 1 072. Dessa förutsattes till övervägande del komma att inrymmas i ombyggda befintliga vårdpaviljonger. Hittills har vid sjukhuset färdigställts en upptagningspaviljong med 56 platser. Vidare har beslut fattats om uppförande av två paviljonger för oroliga patienter — M 4 och K 9 — med sammanlagt 96 vårdplatser samt ombyggnad av paviljong K 10 med 104 platser. Sedan nämnda arbeten, avseende sammanlagt 256 platser, slutförts återstår sålunda att tillskapa (1 072 — 256) 816 moderna vårdplatser.

De avdelningar, som närmast skulle kunna komma ifråga för ombyggnad är paviljong K 6 och den med denna likformiga paviljongen M 1. Gjorda undersökningar har emellertid visat, att det ur ekonomisk synpunkt icke är försvarbart att låta upprusta så förslitna vårdavdelningar. Det är sålunda

ogörligt att åstadkomma en planläggning, som godtagbart ansluter till det program för en typavdelning om 30 vårdplatser med två vårdgrupper, som godtagits för nya sinnessjukhus. Icke heller efter en mycket genomgripande reparation skulle paviljongerna motsvara de minimikrav, som numera bör ställas på ändamålsenliga sjukhuslokaler. Enligt kommitténs uppfattning är det alltså nödvändigt, att sjukhusets fortsatta upprustning i fråga om vårdplatser sker genom uppförande av nya vårdpaviljonger. Kommittén avser att närmare utreda, i vad mån det ur ekonomisk synpunkt kan anses tillrådligt att rusta upp de gamla vårdpaviljongerna i syfte att utnyttja dem för annan behandlingsverksamhet.

Som en första etapp bör uppföras två paviljonger, vardera med fyra avdelningar om 30 vårdplatser eller sammanlagt 240 platser. Dessa paviljonger — benämnda M 15 och K 16 — tänkes förlagda till ett öppet område, beläget öster om sjukhusets medicinska centrum i närheten av den nyuppförda upptagningspaviljongen. Paviljongernas disposition och utformning överensstämmer med programmet för nämnda typpaviljonger.

Kostnaderna har beräknats till sammanlagt 6 000 000 kronor, varav för byggnaderna 5 550 000 kronor och för yttre arbeten inklusive ledningar 450 000 kronor. För nästa budgetår erfordras 3 000 000 kronor för arbetenas påbörjande.

Källshagens sjukhus i Vänersborg

Upprustning av vårdpaviljongerna M 1, M 2 och K 1 samt utbyte av vissa yttre ledningar

Sjukhusets vårdavdelningar är inrymda i de gamla kasernbyggnader, som år 1930 ombyggdes för sjukvårdsändamål. Några egentliga moderniserings- eller upprustningsarbeten har under tiden därefter icke vidtagits annat än inom paviljong K 1, som successivt renoverats genom anlitan av underhållsmedel. Övriga vårdavdelningar är därför starkt förslitna med avseende å såväl golvbeläggning som målning. Även de sanitära rörinstallationerna är bristfälliga och därtill ansluten armatur m. m. helt omodern. Från sjukhusets sida har vid upprepade tillfällen framhållits, att sjukvårdsarbetet icke kan bedrivas enligt moderna behandlingsprinciper. Medicinalstyrelsen har hemställt, att särskilda investeringsmedel anvisas för ändamålet.

Verkställd utredning har visat, att i huvudsak hela det befintliga vattenledningssystemet måste omläggas. I anslutning härtill bör ny sanitetsteknisk utrustning installeras i överensstämmelse med de normer, som på senare tid tillämpats vid utförda renoveringar av äldre paviljonger. Sålunda bör lågspolande klosettstolar, nya tvättställ och badkar samt blandare för tempererat vatten inmonteras. Sköljrummen bör utrustas med utslagsbaccar och bord av rostfri stålplåt, torkställningar m. m. På vissa avdelningar måste särskilda badrum för svårskötta patienter anordnas. Även den elek-

triska installationen behöver i sin helhet utbytas och kompletteras med sängbelysning och radioanläggning i patientrummen samt kylskåp i avdelningsköken. I övrigt erfordras i huvudsak nya golvbeläggningar och komplettering av viss snickeriinredning såsom klädskaåp m. m. samt ommålning av avdelningarna.

På grund av lokalernas disposition är det svårt att till promenadgårdarna transportera sängliggande patienter eller sådana, som eljest icke själva kan förflytta sig. Med hänsyn härtill bör en solaltan anordnas vid var och en av paviljongerna. Vidare måste marken omkring paviljongerna dräneras, enär fukt nu intränger genom källarmurarna till skada för väggbehandlingen.

I första hand bör vårdpaviljongerna M 1, M 2 och K 1 upprustas. Kostnaderna för arbetena inom vårdavdelningarna, anordnande av solaltaner och dräneringsarbeten har för envar av paviljongerna M 1 och M 2 beräknats till 822 000 kronor, motsvarande omkring 2 800 resp. 2 600 kronor per vårdplats. Kostnaderna för upprustning av paviljong K 1, som tidigare till större delen iståndsatts, har beräknats till 256 000 kronor. Dessutom erfordras 100 000 kronor för omläggning och komplettering av vissa yttre ledningar.

Totalt erfordras sålunda ($2 \times 822\,000 + 256\,000 + 100\,000$) 2 000 000 kronor, av vilket belopp 400 000 kronor bör anvisas för arbetenas påbörjande. Arbetena bör lämpligen utföras genom medicinalstyrelsens försorg.

Falbygdens sjukhus i Falköping

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att ett nytt sinnessjukhus skulle uppföras i Falköping för en beräknad kostnad i redovisade delar av 31 000 000 kronor.

I överensstämmelse med beslut av 1956 års riksdag (prop. 106; rskr. 285) hade Kungl. Maj:t den 7 juni 1956 bemyndigat byggnadsstyrelsen att för budgetåret 1956/57 disponera 625 000 kronor för utförande av vissa förberedande arbeten. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt styrelsen att låta uppföra det nya sinnessjukhuset och förordnade, att styrelsen för budgetåret 1957/58 skulle äga disponera ett belopp av 4 000 000 kronor för de egentliga byggnadsarbetenas påbörjande. Sålunda har för ändamålet anvisats sammanlagt 4 625 000 kronor.

Kommittén har efter samråd med svenska orsnamnskommittén föreslagit medicinalstyrelsen, att sjukhuset erhåller namnet »Falbygdens sjukhus». Styrelsen har förklarat sig intet ha att erinra häremot.

Arbetena med sjukhusets uppförande har påbörjats under hösten 1957 och sjukhuset beräknas vara i huvudsak färdigställt vid årsskiftet 1960/61. Den första byggnadsetappen omfattar anläggande av huvudvägar inom sjukhusområdet samt huvudledning för vatten och avlopp. Under innevarande budgetår beräknas även etapp II — panncentral, centralkök, matsalar och samlingslokaler, terapilokaler och verkstäder — kunna påbörjas.

Etapp III — administration och medicinskt centrum samt sju vårdpaviljonger — kommer att igångsättas under nästa budgetår. Denna etappindelning förutsätter en fördelning av medelsbehovet på budgetåren 1958/59—1960/61 med resp. 7, 12,5 och 6,875 miljoner kronor.

Mariebergs sjukhus i Kristinehamn

Uppförande av paviljong K 73

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras en vårdpaviljong — tidigare benämnd K 58, numera K 73 — för en beräknad kostnad av 1 700 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande nybyggnad samt bemyndigade styrelsen att för budgetåret 1957/58 disponera 800 000 kronor för arbetets påbörjande.

Byggnadsföretaget beräknas kunna avslutas under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (1 700 000—800 000) 900 000 kronor bör därför anvisas.

Uppförande av byggnader för arbetsterapi och samlingssal samt anordnande av lokaler för rörelseterapi

När paviljong K 73 uppförts, är samtliga enligt den reviderade generalplanen beräknade vårdplatser vid sjukhuset med undantag för cirka 80 platser i paviljong K 14 färdigställda och i gott skick. Även lokalbehovet för medicinskt centrum och administration är relativt väl tillgodosett, sedan nu pågående om- och utbyggnadsarbeten slutförts. Sjukhuset har vidare försetts med ny panncentral, varjämte centralköket blivit upprustat och tillbyggt.

För att anpassa sjukhuset till moderna krav erfordras förutom ombyggnad av paviljong K 14 nya lokaler för arbets- och rörelseterapi. Lösningen av sistnämnda lokalfråga sammanhänger med uppförandet av ny samlings-sal. Innan sjukhuset kan anses vara i sin helhet färdigställt, återstår vidare att iordningställa vägarna inom sjukhusområdet samt vissa smärre ombyggnadsarbeten. Slutligen bör i samverkan med vederbörande kommun ersättningsbostäder anskaffas för en del familjebostäder i byggnader, som ur ekonomisk synpunkt icke bör bibehållas. Kommittén anför vidare.

Byggnad för arbetsterapi. Arbetsterapien bedrivs f. n. i ett antal otillräckligt stora lokaler i skilda byggnader. Detta omöjliggör en ur medicinsk och praktisk synpunkt rationell organisation av arbetet. Behovet av en ny byggnad, där verksamheten kan samordnas och effektiviseras, är därför trängande.

Byggnaden bör få kvadratisk form och uppföras i två våningar jämte en till större delen inredd suterrängvåning. I anslutning till en centraltrappa i byggnadens mitt förlägges kapprum, toaletter och förråd. Utmed byggnadens

fasader grupperas de olika lokalerna för arbetsterapi. Utformningen och storleken av dessa lokaler överensstämmer i huvudsak med lokalprogrammet för nya sinnessjukhus. Förutom arbetsterapilokaler förlägges i suter-rängvåningen lokaler för herr- och damfrisering. Byggnadskostnaderna beräknas till 2 160 000 kronor.

Samlingslokal. Befintlig byggnad för samlings-sal är otillräcklig och saknar erforderliga biutrymmen. På grund av sin utformning och beskaffenhet kan den icke genom om- och utbyggnad på ett tillfredsställande sätt anpassas till föreliggande behov. Däremot kan den lämpligen ombyggas till lokal för rörelseterapi. Kommittén har därför bedömt såsom angeläget, att en ny byggnad för samlings- och festsal uppföres.

Nybyggnaden föreslås omfatta en central del och två flyglar. I den centrala delen inrymmes samlings-sal för 350 personer jämte erforderliga scenutrymmen, kapprum och toaletter. Till den ena av flyglarna förlägges fritids- och sällskapsrum för sjukhuspersonalen och till den andra kafélokal med kök, serveringsrum och försäljningskiosk, vilka sistnämnda lokaler nu saknas vid sjukhuset. Byggnadskostnaden beräknas till 962 000 kronor.

Lokaler för rörelseterapi. Såsom förut framhållits kan den befintliga samlings-salen lämpligen iordningställas för rörelseterapi. Erforderliga egentliga byggnadsåtgärder innefattar anordnande av omklädningsrum, bastu med tvagningsrum, toaletter samt expedition och behandlingsrum för sjukgymnastik. För att tillgodose behovet av dessa lokaler måste en mindre tillbyggnad utföras. Kostnaderna för om- och tillbyggnadsarbetena beräknas till sammanlagt 300 000 kronor.

De föreslagna nya byggnaderna för arbetsterapi och samlings-sal m. m. avses komma att förläggas norr om den befintliga samlings-lokalen och väster om sjukhusets medicinska centrum. Denna förläggning förutsätter, att vårdpaviljong K 18 i överensstämmelse med gällande plan för sjukhusets upprustning rives. Kostnaderna härför och för yttre ledningar till nya byggnader samt markområdets iordningställande beräknas till 228 000 kronor.

Sammanlagda kostnaden för nu avsedda arbeten uppgår sålunda till (2 160 000 + 962 000 + 300 000 + 228 000) 3 650 000 kronor.

För nästa budgetår bör anvisas 100 000 kronor för byggnadernas fortsatta projektering och utförande av vissa förberedande yttre arbeten.

Vissa yttre arbeten

Med återopande av vad kommittén såsom allmän motivering anfört rörande behovet av yttre arbeten i form av upprustning av vägar m. m. vid Ulleråkers sjukhus föreslås motsvarande åtgärder vid Mariebergs sjukhus. Förutom permanentning av vägar och iordningställande av parkeringsplatser omfattar förslaget anordnande av bollplan med löparbana och hoppgröp m. m. Kostnaderna för arbetena har beräknats till sammanlagt 300 000 kronor, varav för vägar och parkeringsplatser 260 000 och för anläggande av bollplan 40 000 kronor.

För arbetets påbörjande bör anvisas 150 000 kronor.

Mellringe sjukhus i Örebro

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att ett nytt sinnessjukhus skulle uppföras i Örebro för en beräknad kostnad i redovisade delar av 32 000 000 kronor. Vidare bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att — med viss ändring, varom här icke är fråga — godkänna ett mellan kommittén och Örebro stad slutet preliminärt avtal om överlåtelse till Kungl. Maj:t och Kronan av markområde för det nya sjukhuset. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra det nya sinnessjukhuset och förordnade, att styrelsen för budgetåret 1957/58 skulle äga disponera 675 000 kronor för utförande av vissa förberedande arbeten.

Efter samråd med länets landsting har kommittén föreslagit medicinalstyrelsen, att sjukhuset erhåller namnet »Mellringe sjukhus» efter den lantgård — Mellringe gård — vars huvuddel kommer att utgöra sjukhusets område och vars mangårdsbyggnad i restaurerat skick med tillhörande trädgård bibehålles för att bilda sjukhusets centrala parti. Styrelsen har förklarat sig icke ha något att erinra mot namnförslaget.

Enligt uppgjord tidsplan beräknas arbetena komma att påbörjas under våren 1958 och bedrivs i sådan takt, att sjukhuset kan i huvudsak vara färdigställt vid årsskiftet 1961/62. Den för byggnadsföretagets genomförande under denna tid lämpliga etappindelningen förutsätter en fördelning av medelsbehovet på budgetåren 1958/59—1961/62 med resp. 5,5, 12,5, 9 och 4,325 miljoner kronor. Första byggnadsetappen omfattar anläggande av huvudvägar inom sjukhusområdet samt huvudledningar för vatten och avlopp. Under nästa budgetår beräknas etapp II — byggnader för administration och medicinskt centrum, centralkök, matsalar och samlingslokaler, terapilokaler och verkstäder — komma att påbörjas.

I § 4 av förenämnda avtal om överlåtelse av markområde för sjukhuset stadgas, att Kronan skall bidra till kostnaderna för flyttning av en elkraftledning och för omläggning av en väg över området med 200 000 kronor, vilket belopp skall utbetalas till staden, när arbetena avslutas. Vidare anges, att härför erforderliga medel beräknas finnas anvisade för budgetåret 1958/59.

För nämnda budgetår bör sålunda anvisas sammanlagt (5 500 000 + 200 000) 5 700 000 kronor.

Säters sjukhus

Uppförande av vårdpaviljongerna M 4 och K 5 m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 106 till 1956 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. 285), att vid sjukhuset skulle uppföras två vårdpaviljonger — numera benämnda M 4 och K 5 — m. m.

för en beräknad kostnad av sammanlagt 2 670 000 kronor. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande byggnadsarbeten samt bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 1 000 000 kronor för budgetåret 1956/57. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 103/1957 anvisade riksdagen (skr. 237) 500 000 kronor för byggnadsarbetenas fortsättande. Sålunda har för ifrågavarande arbeten anvisats sammanlagt 1 500 000 kronor.

Arbetet med uppförandet av vårdpaviljongerna har igångsatts under våren 1957 och beräknas vara helt avslutat under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (2 670 000 — 1 500 000) 1 170 000 kronor bör därför anvisas.

Uppförande av samlingssal

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 103 till 1957 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras en samlingssal för en beräknad kostnad av 650 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande byggnadsarbeten samt bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 350 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Byggnadens uppförande beräknas bli påbörjat under första halvåret 1958 och vara avslutat under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (650 000 — 350 000) 300 000 kronor bör därför anvisas.

Reparation av värmeledningskulvertar m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237), att reparation av vissa värmeledningskulvertar m. m. skulle vidtagas för en beräknad kostnad av 550 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra arbetet samt ställde ett belopp av 250 000 kronor till styrelsens disposition för ändamålet.

Ifrågavarande arbeten beräknas bli igångsatta under första halvåret 1958 och vara helt färdigställda under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (550 000 — 250 000) 300 000 kronor bör därför anvisas.

Uppförande av byggnad för servering och försäljning

Enligt förslag av statens sjukhusutredning i dess år 1948 avgivna betänkande bör vid sinnessjukhusen finnas försäljningskiosk, kombinerad med lokaler för servering. Kommittén har i uppgjorda program för nya sjukhus inräknat detta lokalbehov. Vid Sätters sjukhus saknas dylika lokaler, vilka visat sig vara till stor trevnad för såväl patienter som besökande. Vid sjukhuset bör därför uppföras en för detta ändamål avsedd byggnad, förlagd i sjukhusets parkområde sydost om administrationsbyggnaden. Kostnaden beräknas till 125 000 kronor, varav för anläggande av värmeledningskulvert

och ledningar samt övriga yttre arbeten 14 000 kronor. Hela beloppet bör anvisas för nästa budgetår.

Uppförande av nytt sinnessjukhus i Bollnäs

Sedan 1956 års riksdag i enlighet med förslag av Kungl. Maj:t (prop. 106; rskr. 285) beslutat, att ett nytt sinnessjukhus skulle uppföras i Gävleborgs län och förläggas till Bollnäs, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 7 juni 1956 åt kommittén att vidtaga åtgärder för förvärv av markområde för sjukhuset och att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till sjukhusets närmare utformning och planläggning.

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 103 framlagt förslag bemyndigade 1957 års riksdag (skr. 237), Kungl. Maj:t att godkänna avtal med landskommunen och staden om överlåtelse till Kungl. Maj:t och Kronan av markområde för det nya sinnessjukhuset m. m. samt anvisade ett belopp av 875 000 kronor, avseende dels förberedande yttre arbeten inom markområdet och sjukhusets fortsatta projektering med 400 000 kronor, dels ock vissa enligt avtalet utgående ersättningar med sammanlagt 475 000 kronor.

Frågan om vilken storleksordning sjukhuset lämpligen bör er-hålla synes i första hand böra bedömas mot bakgrunden av det inom länets sjukvårdsområde befintliga behovet av vårdplatser för s. k. egentligt sinnessjuka. Kommittén anför härom bl. a.

De i kommitténs betänkande den 18 december 1954 redovisade under-sökningarna om det framtida behovet av vårdplatser å statliga sjukhus för egentligt sinnessjuka utvisade för år 1970 ett platsbehov i hela landet, som i genomsnitt motsvarade ungefär 3,9 platser per 1 000 invånare av folk-mängden vid årsskiftet 1953/54. För Gävleborgs län beräknades behovet år 1965 utgöra 775 och år 1970 810 platser, motsvarande allenast 2,8 platser per 1 000 invånare. Motsvarande siffra för Jämtlands län, som utvisar det högsta platsbehovet, utgjorde 5,6. I anslutning härtill framhöll kommittén, att vårdplatsbehovet vore minst inom de län, som saknade statligt sinnessjukhus, att avsaknaden därav kunnat medverka till att det inom hela landet förefintliga dolda vårdbehovet vore särskilt stort inom just dessa län samt att behovet av vårdplatser därför kunde vara större, än vad prognosundersökningarna utvisade. Med hänsyn till de många ovissa faktorer, som kunde påverka utvecklingen inom detta vårdområde, borde emel-lertid den fortsatta utbyggnaden företagas med försiktighet. Kommittén stannade därför vid att i förslaget till reviderad generalplan förorda så många vårdplatser, som i genomsnitt motsvarade 3,5 platser per 1 000 in-vånare i landet eller cirka 21 000 platser. Det planerade nya sjukhuset i Gävleborgs län föreslogs få omkring 700 vårdplatser.

Vid remissbehandlingen av betänkandet anfördes från många håll, att de redovisade beräkningarna inrymde betydande osäkerhetsmoment, särskilt som ett stort latent vårdbehov föreläge inom mentalsjukvården. Medicinalstyrelsen uttalade bl. a., att detta vårdbehov med all sannolikhet vore större

än kommitténs kalkyler utvisade, men förordade, att platsbehovsberäkningarna tills vidare godtoges såsom en praktisk norm för vårdens utbyggnad. Kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket yttrade bl. a., att den huvudsakliga anledningen till ökningen i vårdbehovet torde vara, att inrättandet av nya sinnessjukhus liksom förbättrad vård och effektiviserad behandling avslöjat ett latent vårdbehov. Dessa och andra av kommittén berörda faktorer hade kanske ännu icke haft full effekt och en fortsatt ökning av vårdbehovet kunde rent av stimuleras än mer just genom ytterligare intensifiering av behandlingen. Antydde överväganden syntes sålunda tala för en icke oväsentlig »uppräkning» av det framlagda förslaget. Svenska psykiatriska föreningen ställde sig tvivlande till möjligheterna att beräkna det framtida platsbehovet inom den psykiatriska sjukvården men framhöll, att det å andra sidan icke torde vara så, att de framlagda siffrorna vore tilltagna i överkant. Under alla förhållanden talade all erfarenhet för att behovet av psykiatriska vårdplatser å sinnessjukhus inom ett välskött sjukvårdsområde snarare över- än understige 4 promille av befolkningen. Svenska läkarsällskapet pekade på att det skett en ökad tillströmning av patienter med behandlingsbara sjukdomar och ett relativt kortvarigt vårdbehov. Sällskapet ville understryka den i betänkanudet uttalade uppfattningen, att behovet av vårdplatser torde vara större än det, som prognosberäkningarna utvisade, samt yttrade bl. a.: »Inom psykiatriska kretsar knyter man ofta stora förhoppningar till nya framsteg på det terapeutiska området. Även om de nyare behandlingsmetoderna äro av största terapeutiska värde har det dock visat sig, att de hittills icke medfört någon minskning i fråga om behovet av vårdplatser. Enligt sällskapets mening vågar man icke heller för den närmaste framtiden hysa förhoppningar om en minskning i efterfrågan på vårdplatser.»

De av kommittén framlagda platsbehovsberäkningarna och med anledning därav gjorda uttalanden torde giva fog för att vid beräkning av antalet erforderliga vårdplatser inom ett sjukvårdsområde utgå från ett platsbehov för egentligt sinnessjuka, som motsvarar 3,5 promille av befolkningen. För Gävleborgs läns vidkommande skulle då behövas ungefär 1 050 platser. Med hänsyn till det stora latent vårdbehov, som angivits föreligga särskilt inom detta län, och med tanke på en fortgående befolkningsökning anser kommittén sannolikt, att man för framtiden bör räkna med ett platsbehov av minst denna storleksordning. Att tillgodose detta genom att uppföra allenast ett sinnessjukhus får anses uteslutet, då detta skulle bli av en storleksordning, som man numera icke vill tillskapa. Det synes alltså kunna ifrågasättas, om icke framdeles behov av ytterligare ett men betydligt mindre sjukhus kan komma att föreligga. Vid avvägningen av det lämpliga platsantalet vid sinnessjukhuset i Bollnäs, har kommittén nämligen stannat vid att förorda, att sjukhuset erhåller de omkring 700 vårdplatser, som i den reviderade generalplanen föreslagits för länet. Kommittén anför härom bl. a. följande.

Kommittén har samrått med representanter för länets landstings förvaltningsutskott, varefter utskottet inkommit med yttrande i ärendet. Utskottet har förklarat, att det icke äger tillräckliga erfarenheter av vård-

behovet på förevarande område för att kunna närmare precisera platsantalet vid sjukhuset men att utskottet likväl förmodar, att i detta fall cirka 800 vårdplatser kunde förefalla motiverade. Därest särskilda omständigheter skulle tala för ett mindre antal platser anser sig utskottet icke ha något att erinra mot en sänkning till omkring 700.

Med hänsyn till rådande svårigheter på kapitalmarknaden och andra för sinnessjukvården angelägna investeringsbehov bör man realistiskt räkna med att sjukhuset i Bollnäs under ett avsevärt antal år framåt kommer att ensamt få svara för länets vårdbehov för egentligt sinnessjuka. Sjukhuset måste därför göras så stort, att detta vårdbehov kan åtminstone hjälpligt tillgodoses. Det är lika angeläget, att det nya sjukhuset även skall kunna medföra någon lättnad i överbeläggningen vid de sinnessjukhus, på vilka länet f. n. replierar, Sidsjöns och Frösö sjukhus. Denna överbeläggning uppgick vid månadskiftet november—december 1957 till nära 200 patienter. Antalet exspektanter vid sjukhusen uppgick vid samma tidpunkt till 70.

Vid prövningen av sjukhusets storlek har kommittén — i syfte att begränsa densamma — även beaktat den eventualiteten, att förbättrade behandlingsmöjligheter kan komma att medföra en sådan utveckling till följd av kortare vårdtider och därmed ökad omsättning av patienter, att förenämnda behov om 1 050 vårdplatser skulle visa sig alltför stort. Att av denna anledning avsevärt minska storleksordningen under cirka 700 platser kan icke vara realistiskt. Det må också framhållas, att om sjukhuset göres betydligt mindre — 400 à 500 patienter — detta nödvändigtvis kommer att medföra, att en stor del av länets sjukvårdsområde fortsättningsvis måste repliera på sinnessjukhus inom andra län. Ett dylikt arrangemang skulle motverka strävandena att anknyta sjukhusens upptagningsområden till landstingens sjukvårdsområden och därmed avsevärt försvåra möjligheterna att inom denna landsdel införa ett enhetligt huvudmannaskap. Såsom kommittén tidigare uttalat torde genom tillkomsten i länet av en helt ny, efter nutida krav inrättad sinnessjukvårdsanläggning särskilda erfarenheter kunna vinnas om platsbehovets utveckling inom länet. Det synes naturligt, att frågan om en utökning av vårdmöjligheterna framdeles upptages till prövning på grundval av dessa erfarenheter.

Kommittén har vidare till utredning upptagit frågan vilket platsantal, som ur kostnadssynpunkt är lämpligast för ett sinnessjukhus. Hittills gjorda undersökningar tyder på att sjukhus med omkring 400 vårdplatser kräver väsentligt mera personal och betydligt större lokalyta per patient och därför måste förutsättas bli avsevärt dyrare ur såväl anläggnings- som driftsynpunkt än sjukhus med 700—800 platser.

Vad beträffar sjukhusets närmare utformning och planläggning anför kommittén — som upplyser, att ritningarna föredragits inför landstingets förvaltningsutskott och icke föranlett någon utskottets erinran — bl. a. följande.

Sjukhusets huvudentré ansluter till en utmed sjukhusområdets östra gräns nyanlagd väg, som leder till allmänna landsvägen Bollnäs—Eriksnäsbo. Infartsvägen leder fram till en mindre torgbildning, som bildar sjukhusets centrum och begränsas av byggnader för sjukhusets medicinska centrum, centralkök och samlingssal, rörelseterapi samt en vårdpaviljong, inrymmande sjukhusets två s. k. klinikavdelningar. Omedelbart söder om köksbyggnaden är byggnader för värmecentral jämte centralförråd för-

lagda. Väster om nu nämnda byggnader har vårdpaviljonger samt byggnad för arbetsterapi grupperats.

Byggnaden för behandling och diagnostik m. m. föreslås uppförd i fyra våningar jämte suterrängvåning. I byggnaden inrymmer de lokaler, som angivits i det lokalprogram för nya sinnessjukhus, som redovisades i anslagsaskandena för innevarande budgetår.

Vårdavdelningarna föreslås förlagda till åtta friliggande paviljonger, varav fyra om vardera två avdelningar och de återstående om vardera fyra avdelningar eller sammanlagt 24 avdelningar, envar med 30 vårdplatser. Platsantalet kommer sålunda att uppgå till (24 × 30) 720. Varje avdelning uppdelas i två vårdgrupper om 16 resp. 14 platser. Patientrummen inom den större vårdgruppen omfattar 2 fyrapatientrum, 2 tvåpatientrum och 4 enkelrum. Den mindre gruppen har 2 fyrapatientrum och 6 enkelrum.

Byggnaden för centralkök och samlingssal är uppförd i en våning med inredd källare endast under den del, som inrymmer köket. Förutom kök, samlingssal och personalmatsal med gemensam entréhall jämte toaletter m. m. inrymmer byggnaden sällskapsrum för personal och patientbibliotek. I den vid sjukhusets centrum förlagda byggnaden i en våning för rörelseterapi med biutrymmen förlägges även lokaler för sjukgymnast, servering och försäljning, vänthall samt herr- och damfrisering. Arbetsterapibyggnaden i två våningar jämte suterrängvåning förlägges nära och med god anslutning till vårdpaviljongerna. Den är utformad och planlagd i huvudsaklig överensstämmelse med det lokalprogram, som kommittén efter särskild utredning funnit böra tillämpas för att tillgodose ifrågavarande lokalbehov.

Panncentralen inrymmer förutom själva värmecentralen garage för sjukhusets bilar och maskinverkstäder. Verkstäderna har givits begränsad omfattning och är anordnade på sådant sätt, att entreprenörer i större utsträckning än hittills kan anlitas för byggnadernas underhåll. I en flygelbyggnad till panncentralen förlägges central- och tvättbytesförråd.

Sjukhusets samtliga byggnader är medelst gångbara kulvertar anslutna till köksbyggnaden.

Sjukhusområdet förutsättes bli planerat och försett med planteringar, vägar och parkeringsplatser. Promenadgårdar anordnas endast vid paviljonger för oroliga patienter. Norr om det egentliga sjukhusområdet anordnas växthus, festplats, bollplan, tennisbana och miniatyrgolfbana.

Kommittén är icke beredd att nu framlägga förslag om de bostäder, som förutsatts skola genom statens försorg uppföras inom sjukhusområdet. Det är kommitténs avsikt att utreda, i vad mån Bollnäs landskommun eller Bollnäs stad har möjligheter att åtaga sig uppförandet av vissa bostäder.

K o s t n a d e r n a för uppförande av sjukhuset beräknas, exklusive bostäder, till sammanlagt 34 000 000 kronor enligt följande sammanställning.

Vårdpaviljonger	18 475 000
Byggnad för medicinskt centrum	3 400 000
Byggnader för förråd och värmecentral, kök och samlingssal, rörelseterapi m. m. samt arbetsterapi	8 100 000
Transportkulvertar, yttre rörledningar, gemensamma elektriska anläggningar, vägar, idrottsplats och andra yttre anordningar	4 025 000
	<hr/>
	34 000 000

Kommittén är väl medveten om önskvärdheten av att söka begränsa de statliga investeringarna och avser därför att vid den fortsatta detaljbearbetningen söka i möjligaste mån nedbringa kostnaderna utan att eftersätta medicinska och driftsekonomiska synpunkter.

Enligt upprättad preliminär tidsplan beräknas hela sjukhusanläggningen kunna färdigställas under år 1962. Den lämpliga indelningen i byggnads-etapper för sjukhusets uppförande inom denna tidrymd förutsätter en fördelning av medelsbehovet på budgetåren 1958/59—1961/62 med resp. 4, 14, 12 och 4 miljoner kronor. Första byggnadsetappen kan påbörjas under hösten 1958 och omfattar anläggande av huvudvägar inom sjukhusområdet samt huvudledningar för vatten och avlopp. Under nästa budgetår beräknas även etapp II — byggnader för administration och medicinskt centrum, centralkök, matsalar och samlingslokaler, terapilokaler och verkstäder — komma att påbörjas.

För budgetåret 1958/59 bör 4 000 000 kronor anvisas för byggnadsföretagets påbörjande.

Gådeå sjukhus i Härnösand

Upprustning av vårdavdelningar m. m.

Gådeå sjukhus uppfördes omkring år 1860. Sjukhusets 12 vårdavdelningar är inrymda i två paviljonger, den ena utgörande sjukhusets huvudbyggnad. Det fastställda platsantalet uppgår till 279.

Sedan år 1943 har med anlitande av investeringsmedel förbättringar utförts för en sammanlagd kostnad av inemot 2 miljoner kronor. Med anlitande av underhållsmedel har medicinalstyrelsen låtit utföra renovering och modernisering av centralkök, lokaler för arbetsterapi och tvättutlämning, måleri- och maskinverkstäder samt vårdavdelningarna M 5 och K 5. Övriga tio vårdavdelningar och två bostadshus befinner sig alltjämt i dåligt skick. För modernisering av bostadshusen beräknar medicinalstyrelsen att kunna ställa underhållsmedel till förfogande. De erforderliga iståndsättningsarbetena inom vårdavdelningarna är däremot av sådan omfattning, att särskilda investeringsmedel bör anvisas för ändamålet.

Dessa arbeten överensstämmer i allt väsentligt med de åtgärder, som kommittén i det föregående föreslagit för upprustning av vissa paviljonger vid Källshagens sjukhus. Arbetena innebär således icke några väsentliga ombyggnadsarbeten utan avser i huvudsak att åstadkomma en vid i stort sett oförändrad lokaldisposition behövlig komplettering och modernisering av de sanitetstekniska och elektriska installationerna samt en uppsnygning av vårdlokalerna.

Enligt avtal med Västernorrlands läns landsting är sjukhusets värme-system anslutet till en nyuppförd panncentral för lasarettet. Från panncentralen tillföres hetvatten, som måste ombildas till ånga, då uppvärm-

ningen sker genom ångradiatorer. Detta system har visat sig otillfredsställande ur värmesynpunkt och ekonomiskt ofördelaktigt. En omläggning av värmeledningsinstallationen till cirkulationssystem med temperering av varmvattnet är därför erforderlig. Renoveringsarbetena inom vårdavdelningarna bör lämpligen utföras i anslutning härtill.

Med hänsyn till de allvarliga brister, som vidlåder dessa avdelningar har medicinalstyrelsen — efter tillstyrkan av kommittén — beslutat påbörja angivna renoverings- och omlägningsarbeten i avdelningarna M 3 och M 4, inrymmande 59 vårdplatser. Enligt infordrade anbud uppgår kostnaderna till 405 000 kronor, vartill kommer kostnader för uppgörande av programhandlingar samt för kontroll och besiktningar. Kostnaden för båda avdelningarnas renovering har sålunda beräknats till 450 000 kronor, motsvarande 7 700 kronor per vårdplats. Platsantalet i samtliga avdelningar, som nu bör renoveras, utgör 218. Den totala kostnaden för en upprustning kan sålunda beräknas uppgå till $(218 \times 7\,700)$ 1 700 000 kronor. För påbörjande av renoveringsarbetena inom avdelningarna M 3 och M 4 har medicinalstyrelsen av tillgängliga underhållsmedel anvisat 175 000 kronor för innevarande budgetår. Det erforderliga investeringsanslaget uppgår alltså till $(1\,700\,000 - 175\,000)$ 1 525 000 kronor. Med hänsyn till en successivt utförd omläggning till varmvattenvärme bör nästa upprustningsetapp omfatta de fyra vårdavdelningarna inom huvudbyggnadens mittparti.

För nästa budgetår bör 450 000 kronor anvisas för ifrågasvarande renoverings- och omlägningsarbeten.

På grund av svårigheter att ordna en tillfredsställande evakuering måste arbetena bedrivas i mindre enheter med successiv omflyttning av patienterna. Med hänsyn härtill och då arbetena väsentligen är av istandsättnings- och underhållskaraktär, bör de lämpligen utföras genom medicinalstyrelsens försorg.

Sidsjöns sjukhus i Sundsvall

Utvidgning av lokaler för administration och medicinskt centrum m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 103 till 1957 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. 237), att ny- och ombyggnad av lokaler för administration och medicinskt centrum skulle vidtagas för en beräknad kostnad av 640 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågasvarande byggnadsarbeten samt bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 300 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Medicinalstyrelsen har hemställt om vissa ändringar i det uppgjorda programmet och därvid ifrågasatt en utökning av lokalerna för tandklinik, röntgenavdelning och laboratorium. För att kunna verkställa dessa utvidgningar, vilka kommittén funnit befogade, måste intilliggande lokaler för

3 — Bihang till riksdagens protokoll 1958. 1 saml. Nr 86

ljusbehandling tagas i anspråk och nya sådana inredas i byggnadens källare. Vidare har en utökning av antalet läkarexpeditioner från 8 till 10 ifrågasatts, varjämte undersökningsrummen föreslagits omplacerade i närmare anslutning till expeditionerna. Genom att flytta utrymmena för EEG-behandling från bottenvåningen till källarvåningen kan dessa önskemål tillgodoses. Kostnaderna för de av ombyggnadsprogrammet föranledda ändringsarbetena beräknas till 130 000 kronor. Då sjukhusets lokaler för diagnostik och behandling samt administration kommer att inrymmas i två byggnader utan inbördes förbindelsekulvert, har det för ett rationellt vårdarbete ansetts ändamålsenligt att anordna rörpostförbindelse mellan byggnaderna. Anläggningskostnaden härför beräknas till 15 000 kronor.

Sammanlagda kostnaderna för utvidgning av lokalerna för administration och medicinskt centrum m. m. enligt nu framlagt förslag uppgår sålunda till (640 000 + 130 000 + 15 000) 785 000 kronor, en ökning med 145 000 kronor.

Arbetet med ny- och ombyggnaden beräknas bli igångsatt under första halvåret 1958. Återstoden av det för ändamålet erforderliga beloppet (785 000 — 300 000) 485 000 kronor bör anvisas för arbetenas fortsättande.

Anordnande av sopförbränningsugn i panncentralen samt upprustning av sjukhusets värme- och varmvattensystem

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237) att anordna sopförbränningsugn och upprusta sjukhusets värme- och varmvattensystem för en beräknad kostnad av 500 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra angivna arbeten samt bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 250 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Ifrågavarande arbeten beräknas vara helt slutförda under budgetåret 1958/59. Återstoden av den beräknade kostnaden (500 000 — 250 000) 250 000 kronor bör därför anvisas.

Umedalens sjukhus vid Umeå

Uppförande av byggnad för undervisningslokaler och elevbostäder

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen 103 framlagt förslag beslöt 1957 års riksdag (skr. 237), att vid sjukhuset skulle uppföras en byggnad för undervisningslokaler och elevbostäder för en kostnad av 1 170 000 kronor. Genom beslut den 6 juni 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra ifrågavarande byggnad samt ställde 600 000 kronor till styrelsens disposition för ändamålet.

Byggnaden beräknas vara färdigställd i början av år 1959. Återstående (1 170 000 — 600 000) 570 000 kronor bör därför anvisas.

Utbyte av pannor i sjukhusets panncentral

Sjukhusets panncentral är utrustad med tre ångpannor och två vattenpannor, samtliga tillverkade år 1932. Dessutom finnes en ekonomiser av gjutjärn och en elektrisk ångpanna. De koleldade ång- och värmepannorna är starkt förslitna och murverket är sönderbränt och sprucket. En snar och förhållandevis omfattande reparation och ommurning av pannorna är därför erforderlig.

Bristfälligheterna har till stor del orsakats av att pannorna under den kallare årstiden måst överbelastas för att kunna tillgodose det på grund av sjukhusets utbyggnad ökade värmebehovet. Under de senaste åren har överbelastningen varit särskilt stor, enär möjligheterna att utnyttja den befintliga elektriska ångpannan varit begränsade på grund av energibrist.

Pannorna är dessutom omoderna, varför de arbetar med låg verkningsgrad och blir dyra i underhåll. Vid nu gällande bränslepriser och med beaktande av kostnaderna för pannornas underhåll torde pannanläggningen dra en merkostnad av omkring 60 000 kronor per år i jämförelse med en modern anläggning. Kostnaderna för en ny sådan pannanläggning, omfattande två varmvattenpannor och en högtrycksångpanna inklusive fläktar, pannarmatur, montage och rörledningsarbeten m. m. beräknas till 600 000 kronor. Besparingen i form av minskad årlig underhållskostnad — 60 000 kronor — motsvarar 10 procent av anläggningskostnaderna. En av de befintliga ångpannorna och den elektriska ångpannan bör bibehållas såsom reservpannor.

Hela det för anläggningens utförande erforderliga beloppet, 600 000 kronor, bör anvisas för nästa budgetår.

Furunäsets sjukhus vid Piteå**Uppförande av vårdpaviljong för kroniskt sjuka**

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1956 års riksdag (prop. 106; rskr. 285), att vid sjukhuset skulle uppföras en vårdpaviljong för kroniskt sjuka för en beräknad kostnad av 2 000 000 kronor. Genom beslut den 7 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra vårdpaviljongen samt bemyndigade styrelsen att för arbetenas påbörjande disponera 500 000 kronor för budgetåret 1956/57.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 103/1957 anvisade riksdagen (skr. 237) 700 000 kronor för byggnadsarbetenas fortsättande enligt ett av kommittén utarbetat reviderat förslag, kostnadsberäknat till 2 200 000 kronor.

Arbetena avses bli påbörjade i början av år 1958 och bedrivs i sådan takt, att vårdpaviljongen i huvudsak blir färdigställd under budgetåret 1958/59. Återstående (2 200 000 — 1 200 000) 1 000 000 kronor bör därför anvisas för nästa budgetår.

Vissa yttre arbeten

Med åberopande av vad kommittén såsom allmän motivering anført rörande behovet av yttre arbeten i form av upprustning av vägar m. m. vid Mariebergs sjukhus föreslås motsvarande åtgärder vid Furunäsets sjukhus. Förutom permanentning av vägar och iordningställande av parkeringsplatser omfattar förslaget anordnande av bollplan med löparbana och hopp-grop m. m. Kostnaderna för arbetena har beräknats till sammanlagt 350 000 kronor, varav för vägar och parkeringsplatser 332 000 och för anläggande av bollplan 18 000 kronor.

För arbetenas påbörjande bör anvisas 150 000 kronor.

Anläggande av förbindelsekulvert till vårdpaviljong MK 1

Den av 1956 års riksdag beslutade nya vårdpaviljongen MK 1 var ursprungligen avsedd för vård av kroniskt sjuka, varvid det ansågs mindre behövt att medelst kulvert förbinda den med sjukhusets centrala behandlingslokaler. Ett av 1957 års riksdag godkänt reviderat förslag till paviljongens utformning innebär emellertid, att den lämpligen kan användas för vård av akut sjuka. För ett sådant ändamål är det nödvändigt, att gångbar förbindelsekulvert anlägges till sjukhusets diagnostik- och behandlingslokaler samt centralkök, vilka samtliga är förlagda i huvudbyggnaden.

Kostnaderna för kulverten, som får en längd av cirka 120 m, har beräknats till 290 000 kronor. Från detta belopp avgår 40 000 kronor, motsvarande kostnaden för anläggande av rörvärmekulvert för den nya vårdpaviljongen. För ändamålet erfordras sålunda (290 000 — 40 000) 250 000 kronor. Beloppet bör anvisas för nästa budgetår.

Uppförande av nytt sinnessjukhus i Västmanlands län

Vid behandlingen av frågan om den statliga sinnessjukvårdens organisation i de s. k. mälarlänen förordade kommittén i medelsäskandena för budgetåret 1957/58 beträffande Södermanlands län, att där befintliga vårdmöjligheter, som utnyttjades bl. a. för en del av Västmanlands län, framdeles borde reserveras att tillgodose enbart Södermanlands läns eget vårdbehov. Till de förändringar i planen för Sundby sjukhus' definitiva utformande, som därav kunde bli följden, hade kommittén icke kunnat taga ställning med hänsyn till bl. a. pågående utredningar om sjukhusets framtida användning. I fråga om Västmanlands län föreslog kommittén, att detta län, som saknade sinnessjukhus och i den reviderade generalplanen förutsatts jämte Uppsala län bilda upptagningsområde, skulle utgöra eget sådant område.

I propositionen nr 103 till 1957 års riksdag uttalade föredragande departementschefen, att han i huvudsak kunde ansluta sig till den av kommittén

föreslagna lösningen, innebärande bl. a. att generalplanen borde kompletteras med ett sinnessjukhus i Västmanlands län. Detta uttalande föranledde icke någon riksdagens erinran (skr. 237).

En närmare prövning av sinnessjukvårdens framtida organisation i Södermanlands län och den därmed sammanhängande frågan om användningen av Sundby sjukhus bör lämpligen anstå till dess möjligheter skapats att omhändertaga vårdbehövande från de övriga län, för vilka större delen av sjukhusets platsantal utnyttjas, nämligen Örebro och Västmanlands län. Med hänsyn till den rådande bristen på vårdplatser är förutsättningen härför emellertid, att särskilda vårdenheter inrättas, för vilka dessa län kan bilda egna upptagningsområden. För Örebro län torde detta bli möjligt, sedan det beslutade nya sinnessjukhuset där kommit till utförande, och motsvarande möjlighet bör alltså tillskapas för Västmanlands län. Tillkomsten av ett sinnessjukhus där skulle även möjliggöra en ur vårdsynpunkt angelägen och byggnadsmässigt starkt påkallad minskning av det alltför stora platsantalet vid Ulleråkers sjukhus. I huvudsak nu angivna skäl har föranlett kommittén att framlägga förslag om uppförande av ett sinnessjukhus i Västmanlands län.

Den reviderade generalplanen innebar, att sjukhusorganisationen skulle utbyggas till att motsvara i genomsnitt 3,5 vårdplatser per 1 000 invånare. För Västmanlands län, vars folkmängd f. n. uppgår till i runt tal 225 000 invånare, skulle detta innebära ett vårdbehov av ungefär 780 vårdplatser. Detta motsvarar platsantalet vid sjukhus av den storlek, som godtagits för Skaraborgs och Örebro län. Enligt av kommittén i samband med generalplanen redovisade prognosundersökningar kunde vårdplatsbehovet år 1970 beräknas uppgå till omkring 840 platser.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till numera tillämpade normer vid bestämmandet av sinnessjukhusens storlek ävensom till olika under senare tid från sakkunnigt håll framförda önskemål om mindre sjukhusenheter har kommittén funnit anledning överväga, om icke vårdplatsbehovet på längre sikt lämpligen borde tillgodoses genom att inrätta två sinnessjukhus. Ett ställningstagande till detta spørsmål är emellertid icke f. n. påkallat. Kommittén har endast velat erinra om frågans betydelse, när det gäller att bestämma storleken av ett första sinnessjukhus i länet. Såväl detta spørsmål som det nyss nämnda bör bedömas bl. a. mot bakgrunden av den sannolika befolkningsutvecklingen. Några undersökningar härom har dock ännu icke hunnit slutföras. Dessutom pågår inom kommittén en undersökning i syfte att klarlägga de ekonomiska förutsättningarna för anläggning och drift av sjukhus med omkring 800 respektive 400 vårdplatser. Med hänsyn till ett eventuellt framtida överförande till landstingen av huvudmannaskapet för sinnessjukvården har kommittén därjämte ansett angeläget, att landstingets mening i nu berörda frågor inhämtas, innan förslag till lösning framlägges. Kommittén tror sig dock redan i detta sam-

manhang kunna uttala, att storleken av ett första sjukhus bör bestämmas dels med utgångspunkt från att det framdeles skall vara möjligt att komplettera länets sjukhusbestånd med ett mindre sjukhus av en storlek, som motsvarar det då aktuella platsbehovet, och dels med beaktande av att det första sjukhuset lätt skall kunna utbyggas, därest platsbehovet visat en mindre ökning eller det av annat skäl skulle befinnas önskvärt.

I fråga om förläggningen av sinnessjukhuset har landstingets förvaltningsutskott föranställt om en inventering av de markområden, som ansetts kunna komma i fråga. Härefter har frågan behandlats vid urtima landsting. I överensstämmelse med förvaltningsutskottets förslag har landstinget uttalat dels att föreslagna markområden inom Dingtuna, Kungsåra, Skultuna och Tillberga kommuner samt Västerås stad samtliga är godtagbara ur de synpunkter, som landstinget i första hand har att företräda — området inom Tillberga dock under förutsättning att det icke anses olämpligt på grund av flygstörningar — dels ock att, därest befolkningspolitiska synpunkter skulle inverka på förläggningen, platserna inom Dingtuna och Kungsåra i första hand bör komma i fråga. Kommittén har besiktigt samtliga av dessa kommuner anvisade markområden.

Kommittén har icke funnit anledning frångå den av medicinsk sakkunskap omfattade och av kommittén tidigare deklarerade principen, att ett sinnessjukhus bör ligga i så nära anslutning som möjligt till ett väl utbyggt kroppssjukhus. Ur denna synpunkt bör Västerås stad, där centrallasarettet finnes, väljas som förläggningsort. En förläggning till denna stad tillgodoser även kravet att sjukhuset skall ha goda kommunikationsmöjligheter med länets övriga delar. Vidare talar de befolkningsgeografiska förhållandena i länet för att sjukhuset bör förläggas i den östra länsdelen. Med angivande av dessa synpunkter har kommittén inhämtat följande yttranden från arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen i länet.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför bl. a., att det ur vissa av styrelsen berörda synpunkter icke är önskvärt, att Västerås tillföres de arbetstillfällen för manlig arbetskraft, som förläggandet av ett sinnessjukhus till staden kommer att innebära. Däremot är den kvinnliga sysselsättningsgraden i staden icke särskilt hög och en förbättring därav önskvärd. Ur allmänna lokaliseringssynpunkter skulle således någon annan plats i länet, helst utanför Västerås-området, vara att föredraga. Styrelsen förklarar emellertid, att den med hänsyn till de från kommitténs sida uppställda lokaliseringssynpunkterna icke motsätter sig Västerås som förläggningsort.

Länsstyrelsen framhåller, att ur de synpunkter den företräder intet finnes att erinra mot sjukhusets förläggning till Västerås eller till ort i närheten av staden.

Med anledning av vad arbetsmarknadsstyrelsen framhållit, uttalar kommittén, att förläggandet av ett sinnessjukhus till staden uppenbarligen kommer att för den kvinnliga arbetskraften medföra en betydligt större ökning av arbetsmöjligheterna än för den manliga arbetskraften, eftersom

den övervägande delen av personalen är kvinnlig. Vid sådant förhållande och då en förskjutning till ökad andel kvinnlig arbetskraft är påtaglig, lär det huvudsakliga skälet för styrelsens tveksamhet i fråga om Västerås som förläggningssort få anses ha bortfallit.

Undersökningar av förläggningsmöjligheterna har visat, att inom staden finnes flera markområden, vilka i och för sig kan anses godtagbara. Ett av områdena synes dock vara särskilt lämpat för ändamålet. Kommittén har även inhämtat vissa preliminära uppgifter om kostnaderna för en anslutning av sjukhuset till stadens vatten- och avloppsnät m. m. Emellertid har kommittén ansett sig icke böra företaga en närmare prövning av de olika områdenas lämplighet eller utreda möjligheterna att taga något av dem i anspråk, innan statsmakterna tagit ställning till sjukhusets förläggningssort.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer kommittén, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta, att ett nytt sinnessjukhus skall uppföras i Västerås stad under förutsättning att en för Kronan godtagbar uppgörelse om förvärv av lämpligt markområde för sjukhuset m. m. kan ernås. Det torde få ankomma på kommittén att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med härav föranledda förslag ävensom förslag till sjukhusets organisation samt planläggning och utformning.

Elektriska arbeten vid vissa statens sinnessjukhus

Under senare år har medel regelbundet anvisats för renovering och utbyggnad av de elektriska installationerna vid statens sinnessjukhus. Kostnadsberäkningar för dylika arbeten, som enligt vad i det följande föreslås bör utföras under budgetåret 1958/59, har upprättats av aktiebolaget elektriska provningsanstalten, varjämte samråd ägt rum med byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen. Arbetena är att anse som oundgängligen nödvändiga med tanke på sjukhusens drift. Till stor del utgör arbetena fortsättning på tidigare påbörjade, etappvisa åtgärder eller syfta till en förstärkning av de elektriska systemen. En omdisponering av arbetsplanerna eller en ytterligare uppdelning av arbetena i underetapper torde icke lämpligen kunna komma i fråga med hänsyn till att detta kan väntas medföra ökade kostnader och i många fall fördröja avvecklingen av oekonomiska anläggningsdelar. Kommittén föreslår följande.

Psykiatriska sjukhuset. I enlighet med av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1955 års riksdag (prop. 123; rskr. 267) omläggning av den elektriska strömmen från likström till växelström och komplettering av sjukhusets anläggning för ytterbelysning samt anvisade för en första omläggningsetapp 25 000 kronor, varav 15 000 kronor för ytterbelysningsanläggning. Budgetåret 1956/57 anvisades 31 000 kronor och innevarande budgetår 30 000 kronor för andra resp. tredje ombyggnadsetapperna. Till fjärde etap-

pen bör hänföras arbeten för färdigställande av huvudfördelningsnätet samt för fortsatt spänningsomläggning, där ombyggnad av vårdavdelningar ej äger rum. För budgetåret 1958/59 bör anvisas ytterligare 30 000 kronor.

Ulleråkers sjukhus. Vid sjukhuset pågår sedan många år omlägningsarbeten för övergång från likström till växelström. Vissa byggnader inom norra sjukhuset matas med likström, som överföres från gamla maskinhuset inom södra området. För budgetåret 1957/58 anvisades 10 000 kronor för utbyte av provisoriska och bristfälliga likströmskablar mellan byggnader inom norra området. För att omlägningsarbetet inom området skall kunna färdigställas och likströmsmatningen från gamla maskinhuset helt slopas erfordras renovering och komplettering av inomhusinstallationerna inom byggnaderna E P 3, B 27, B 25, E 9, B 30 och E 8. Detta arbete är en direkt fortsättning på de kabelarbeten, som utförts. Vidare är likströmskabeln från gamla maskinhuset inom södra området bristfällig och mycket osäker ur driftsynpunkt. Även ur ekonomisk synpunkt är det synnerligen önskvärt att likströmsdistributionen från gamla maskinhuset till norra området helt slopas. Kostnaderna för omläggningen inom nämnda byggnader har beräknats till 20 000 kronor. Då överblivna 10 000 kronor av tidigare beviljat anslag för omläggningar i köksbyggnaden bör få tagas i anspråk erfordras alltså 10 000 kronor.

I samband med planerade ombyggnadsarbeten inom paviljong K 14 inom södra området bör de elektriska installationerna, som nu matas med likström, omläggas till växelström. Kostnaden beräknas till 30 000 kronor.

Elinstallationerna i paviljongerna M 12 och K 15 befinner sig i mycket dåligt skick. Eldsvådettillbud har förekommit i samband med överslag och kortslutningar. Ledningssystemet är dessutom överbelastat och medger icke tillfredsställande belysning inom avdelningarna. Kommittén anser nödvändigt, att nuvarande risker och olägenheter elimineras. Härvid bör nya ledningar jämte centraler och stigare installeras. Pågående omläggning från likström till växelström bör i samband härmed utföras även i dessa paviljonger. Vidare bör befintliga armaturer med benglasskärmar och nakna glödlampor utbytas mot modern ändamålsenlig armatur och sängplatsbelysning anordnas. Kostnaderna för ifrågakvarande arbeten beräknas till 28 000 kronor för paviljong M 12, 40 000 kronor för paviljong K 15 samt 12 000 kronor för anordnande av sängbelysningar i båda paviljongerna, tillhoppa 80 000 kronor.

Sammanlagt bör sålunda anvisas (10 000 + 30 000 + 80 000) 120 000 kronor.

S:ta Annas sjukhus. Inom sjukhuset användes dels växelström dels likström men omläggning till växelström har utförts successivt. Omläggningen till växelström inom kvarvarande paviljongerna 1, 2 och 4 har uppdelats i etapper och för etapp 1 har erhållits 22 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Arbetena bör fortsättas med etapp 2, d. v. s. slutförande av omläggningen inom paviljongerna 1 och 2 samt omläggning i paviljong 4. Omläggningarna avser erforderliga justeringar och kompletteringar av inomhusinstallationerna. Kostnaderna beräknas till 55 000 kronor.

Birgittas sjukhus. På senare år har den elektriska anläggningen inom sjukhusets norra område omlagts till 380/220 V. Vidare har ett där befintligt reservkraftaggregat slopats. Nuvarande centralrum är därför ej väl utnyttjat och bör, då intilliggande snickeriverkstad är trång, lämpligen disponeras som komplement till denna i avvaktan på att en ny verkstads-

byggnad uppföres. Kostnaden för ombyggnad av centralen samt ändring av utgående kablar beräknas till 5 000 kronor.

Västra Ny sjukhus. Vid sjukhuset finns f. n. icke någon centralradioanläggning. Tidigare har patienterna i allmänhet haft egna mottagare, men detta har under en längre tid varit förbjudet, då gruppledningarna varit för klen dimensionerade. På senare tid har gruppledningssystemet förstärkts och i samband med vidtagna ombyggnader har tomrör för blivande centralradioanläggning anordnats i huvudbyggnaden.

Centralradioanläggning bör ordnas för att sjukhuset skall få ett enhetligt radiosystem. Då byggnaderna inom sjukhusområdet är mycket spridda, bör dock anläggningen i första hand ej omfatta mer än huvudbyggnaden samt dess två flygelbyggnader. Kostnaden beräknas till 20 000 kronor.

Ryhovs sjukhus. Vid sjukhuset pågår omläggning av den elektriska anläggningen till 380/220 V. Inom västra sjukhusområdet återstår en del omlägningsarbeten, vilka bör utföras så att det äldre distributionssystemet inom detta område helt kan avvecklas. Vidare bör en del äldre installationer i vissa bostadshus kompletteras. Omläggning av pumpstation till 380/220 V jämte erforderliga installationsändringar samt kompletteringar i byggnad B 14 för utmatning till pumpstationen bör närmast företagas. För att möjliggöra installation av elspisar erfordras att matningen till byggnad B 19 omläggas till jordkabel. I personalbostadshus B 3 är flertalet gruppledningar överbelastade, varför en omfördelning av installationerna måste göras. Kompletteringar med nya gruppcentraler och separata gruppledningar till respektive bostäder erfordras härför. Kostnaderna för nu angivna arbeten beräknas till 20 000 kronor.

Enligt beslut skall Jönköpings stads gasverk nedlägga driften från utgången av år 1958. Övergången från gas till eldrift av spisar o. d. nödvändiggör omlägningsarbeten i samtliga vårdavdelningars serveringskök och i bostadshusen. På grund av den ökade anslutningen av elvärmearrangeringar m. m. måste vissa kablar och stigarledning utökas. Vidare bör en omfattande installation av gruppledningar utföras samt en del gruppcentraler och mätaranordningar utbytas. Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till 45 000 kronor.

Sammanlagt bör sålunda anvisas (20 000 + 45 000) 65 000 kronor.

S:t Sigfrids sjukhus. För vissa omläggningar av distributionsnät och transformatorstationer vid sjukhuset — kostnadsberäknade till 84 100 kronor — har för budgetåret 1957/58 anvisats 57 000 kronor. Arbetets slutförande omfattar ombyggnad av befintliga mottagningsstationer i byggnaderna 25 och 3 samt komplettering av distributionsnätet. Kostnaden härför har, med tillägg för prisstegringar, beräknats till 35 000 kronor, vilket belopp torde anvisas för nästa budgetår.

S:ta Gertruds sjukhus. Sjukhusets ytterbelysningsanläggning är ansluten till befintligt distributionssystem för likström. Anläggningen är föråldrad och utförd med friledning och armaturer på trästolpar. För budgetåret 1957/58 har anvisats 40 000 kronor för provisorisk överkoppling av anläggningen till växelström och anordnande av ny belysning utefter vissa vägar. Det är tekniskt och ekonomiskt fördelaktigt, att återstående arbeten med ytterbelysningsanläggningarna slutföres i en följd. Slutetappen har kostnadsberäknats till 85 000 kronor.

För vissa paviljonger finnes en provisorisk överfallsalarmanläggning med ringledningar. Förbindelse finnes mellan avdelningarna inom samma

paviljong och i några fall även till närliggande paviljonger. Systemet har utbyggt i etapper, varför det ej fått enhetlig utformning. Dessutom är driftsäkerheten otillfredsställande, då strömförsörjningen sker med torrbatterier med relativt kort livslängd. Anläggningens bristfälligheter medför en otrygghetskänsla för personalen. Att utbygga anläggningen är icke möjligt och ett nytt alarmsystem bör därför anordnas med en larmutlösning för de manliga avdelningarna och en för de kvinnliga. Anläggningen har kostnadsberäknats till 40 000 kronor.

Driften inom sjukhusets nya panncentral är helt beroende av den elektriska kraftförsörjningen. För budgetåret 1957/58 har anvisats 15 000 kronor för installation av ett reservaggregat. Härvid förutsattes, att ett befintligt äldre råolja-motordrivet aggregat skulle användas efter komplettering med växelströmgenerator. Kompletterande undersökningar har visat, att ett modernt, snabbstartande dieselaggregat i stället bör installeras och förses med växelströmgenerator för cirka 100 kVA. Kostnaderna för ett på detta sätt utfört reservaggregat har beräknats till 40 000 kronor. För ändamålet erfordras alltså ytterligare 25 000 kronor.

Vid sjukhuset pågår omläggning av befintligt distributionssystem från likström till växelström. Omläggningen har utförts i etapper. För ändring av installationer, kablar samt utbyte av motorer anvisades för budgetåret 1954/55 75 000 kronor. Anslaget kommer icke att täcka kostnaderna för arbetets slutförande. I samband med strömartsomläggningen har det sålunda visat sig lämpligt att anordna signalkabelförbindelse mellan dels vattentornet och administrationsbyggnaden, dels transformatorstationen och paviljong 8. Kablar härför har utdragits samtidigt med kraftkablarna, varigenom besparingar för grävningsarbeten gjorts. Kostnaden beräknas till 4 200 kronor. Det har vidare konstaterats, att flyglarmsirenen ej kan omkopplas till växelström. Då utrustningen är sådan att komplettering ej är möjlig måste sirenen ersättas med en ny. Sedan anslaget beräknades har dessutom inträffat prisstegringar å motorer och startapparater samt den laboratorie- och filmutrustning, som behöver utbytas. Merkostnaden uppgår till 4 800 kronor. Befintliga gruppledningar har måst omläggas i betydligt större omfattning än vad som kunnat förutses. Sålunda har större delen av gruppledningarna utbytts, då det vid mätningar i samband med arbetenas utförande konstaterats, att de ej hade tillfredsställande isolationsmotstånd. I ett par paviljonger har därvid måst anordnas helt ny ledningsinstallation. För utförda arbeten i samband härmed och för vissa av byggnadsstyrelsen beräknade prisstegringar å material erfordras 35 000 kronor. För slutförande av nu berörda arbeten erfordras alltså (4 200 + 4 800 + 35 000) 44 000 kronor.

Sammanlagt erfordras sålunda (85 000 + 40 000 + 25 000 + 44 000) 194 000 kronor.

S:t Lars' sjukhus. Vid sjukhuset pågår omläggning av det elektriska distributionssystemet från likström till växelström. Ny transformatorstation har därvid anordnats och nya huvudkablar nedlagts till de byggnader, som matats med likström.

I nästa etapp bör återstående paviljong, K 44, omläggas till växelström. Kostnaderna härför beräknas till 40 000 kronor.

S:ta Maria sjukhus. Vid sjukhuset pågår omläggning från likström till växelström. Nytt distributionssystem för växelström har utbyggt och vissa byggnader omlagts till den nya strömarten. De återstående arbetena omfattar huvudsakligast fortsatt omläggning av inomhusinstallationer. För

dessas arbeten har tidigare anvisats tillhopa 136 000 kronor. För det kvarvarande likströmssystemet alstras elkraft bl. a. i ångturbindrivna generatorer. För panncentralen medför detta olägenheter ur driftsynpunkt. Omlägningsarbetena bör därför fortsätta och såsom etapp nr 4 omfatta omläggning av installationerna i paviljongerna 1 och 2. Kostnaderna härför beräknas till 60 000 kronor.

S:t Jörgens sjukhus. Ytterbelysningen inom sjukhusområdet är otillfredsställande och bör utökas och kompletteras. Då planläggningen av vägar och dylikt i samband med pågående nybyggnader ännu icke avslutats för det centrala sjukhusområdet, bör där endast vissa provisoriska anordningar för förbättring av belysningen vidtagas. För sjukhusområdet i övrigt kan däremot vissa kompletteringar av befintlig belysning utföras. Vidare bör helt ny ytterbelysning anordnas för vissa vägsträckor, som nu saknar belysning. Kostnaderna beräknas till 50 000 kronor.

Restads sjukhus. Belysningen inom vissa vårdpaviljonger är bristfällig, speciellt i patientsalar och korridorer. Vidare saknas sångbelysningar så gott som helt. Åtgärder bör därför vidtagas för en modernisering och en viss ökning av antalet ljuspunkter, speciellt i större patientrum och dagrum (korridorer). Kostnaderna beräknas till 30 000 kronor.

Mariebergs sjukhus. Sjukhuset saknar transformatorreserv. Vid fel på en transformator kommer sjukhuset därför i en mycket svår situation till dess en reservtransformator kunnat upplånas och anslutas eller felet reparerats. En reservtransformator måste därför anskaffas. Driftsavbrotten kan därvid begränsas till enbart den tid, som erfordras för att transportera och ansluta transformatorn. En gemensam, ambulering reservtransformator om 200 kVA är tillräcklig för samtliga transformatorstationer inom sjukhuset. Kostnaderna beräknas till 11 000 kronor.

Paviljongerna K 13, K 14, K 17 och K 18 samt festsalen matas med likström, som uttages från en roterande omformare. Som reserv för denna finnes ett reservbatteri. Detta är sedan flera år utdömt och utgör ej tillräcklig reserv. Med hänsyn härtill bör kvarvarande likströmsinstallationer snarast möjligt omläggas till växelström, så att omformaraggregatet och batteriet kan slopas. För omläggningen erfordras 20 000 kronor.

Arbeten med anordnande av ny ytterbelysningsanläggning pågår. Däri ingår dock ej belysning för vägen från bostadshus B 55 b fram till sjukhusets busshållplats vid Karlstad-vägen. Tillfartsvägen, som är livligt trafikerad och passerar under järnvägen, är mörk och bör förses med ytterbelysning, vilken kostnadsberäknats till 5 000 kronor. Slutligen erfordras fem belysningsstolpar inom området för paviljongerna K 56 och K 57. Kostnaderna beräknas till 5 000 kronor. För ytterbelysningsarbeten erfordras sålunda (5 000 + 5 000) 10 000 kronor.

Obduktionsbyggnaden matas från byggnad K 17, som skall rivras. Ny matarkabel bör därför anordnas från byggnad K 53 eller K 56. Kostnaderna härför jämte anslutningar beräknas till 2 000 kronor.

För dessa arbeten bör sålunda anvisas (11 000 + 20 000 + 10 000 + 2 000) 43 000 kronor.

Västra Marks sjukhus. Vid sjukhuset finns en transformator för 63 kVA, 380/220 V, och en transformator för 70 kVA, 220/127 V, båda fullt belastade. Arbeten pågår med omläggning från 220/127 V till 380/220 V. För att dessa skall kunna fortsätta, måste transformatoreffekten för 380/220 V-systemet ökas och transformatorn för 380/220 V utbytas mot en om ca 200 kVA. Kostnaden härför beräknas till 11 000 kronor.

Salberga sjukhus. På grund av planerade nyinstallationer samt utökning av befintliga installationer har distributionsnätet blivit överbelastat och måste förstärkas. Från transformatorstationen utgår en matarkabel till panncentralen. Till denna kabel är belysningen i köket, tvättbyggnaden, huvudbyggnaden, administrationen, gymnastikbyggnaden och maskinmästarbostaden ansluten. Matningen bör förstärkas fram till huvudbyggnaden genom att en ny kabel med annan sträckning utlägges. Samtidigt därmed bör matningen till tvättbyggnaden överflyttas till den nya kabeln samt kökets belysning till en befintlig direkt matarkabel till köket. Kostnaderna härför beräknas till 15 000 kronor.

Ytterbelysningen är högst otillfredsställande. Totalkostnaden för ett helt nytt ytterbelysningssystem beräknas till 54 000 kronor. För en första etapp har 20 000 kronor anvisats för budgetåret 1957/58. Med tanke på anläggningens bristfälliga tillstånd bör arbetena med ytterbelysningen snarast fortsättas och slutföras. Härför erfordras 35 000 kronor.

För nästa budgetår bör sålunda anvisas (15 000 + 35 000) 50 000 kronor.

Sidsjöns sjukhus. Vid sjukhuset pågår arbeten med anordnande av nytt ytterbelysningssystem. Totalkostnaden har tidigare beräknats till 75 000 kronor. Arbetena utföres i två etapper och hittills har anvisats 42 000 kronor.

Återstående etapp omfattar ordnande av ytterbelysningen inom det centrala området kring paviljongerna samt utefter tillfartsvägarna. Vid paviljongerna består ytterbelysningen av armaturer på byggnaderna, vilket på grund av stora avstånd ger otillfredsställande belysning på vägarna. Vissa vägar saknar helt belysning. Det är därför önskvärt, att ytterbelysningssystemet helt färdigställs. För återstående arbeten erfordras 35 000 kronor.

För elektriska arbeten skulle alltså för nästa budgetår erfordras sammanlagt (30 000 + 120 000 + 55 000 + 5 000 + 20 000 + 65 000 + 35 000 + 194 000 + 40 000 + 60 000 + 50 000 + 30 000 + 43 000 + 11 000 + 50 000 + 35 000) 843 000 kronor.

Av arbetena föreslås de vid Psykiatriska sjukhuset samt S:ta Annas, Västra Ny, Västra Marks och Salberga sjukhus bli utförda genom medicinalstyrelsens försorg.

Utredningsmedel

Medelsbehovet för kommitténs verksamhet under nästa budgetår beräknas till 400 000 kronor.

Yttranden

Medicinalstyrelsen framhåller, att den stora bristen på vårdplatser givetvis gör ett fortsatt utbyggande av sinnessjukvården i skyndsammast möjliga takt angelägen. Genom de senaste årens tillskott av vårdplatser har nämligen överbeläggningen och exspektantantalet kunnat nedbringas i endast obetydlig utsträckning. Färdigställandet av sjukhusen i Skaraborgs, Örebro och Gävleborgs län kommer att innebära ett tillskott av 2 284 vårdplatser. Styrelsen framhåller dock, att rådande brist på läkare och sjukvårdspersonal

kan komma att medföra svårigheter att under de närmaste åren efter sjukhusens färdigställande rationellt utnyttja de nya platserna. Dessa torde till huvudsaklig del få tagas i anspråk för överbeläggningens nedbringande, då en sådan disposition kan beräknas ställa mindre krav på utnyttjandet av tillgängliga personalresurser.

Kommittén har utgått från att flertalet äldre sjukhus allttjämt måste fungera under avsevärd tid och därför göras till föremål för olika förbättringsarbeten. Renoveringarna avser dels att höja den allmänna trivseln på sjukhuset och dels förändringar av övervägande hygienisk art. Icke minst beträffande avdelningar för kroniskt klientel kan renoveringsarbeten i gamla vårdavdelningar ge ett mycket gott resultat och framstår därför som en god investering. Beträffande de hygieniska förhållandena må framhållas, att på en del sjukhus ett antal vårdavdelningar befinner sig i ett så nedgånget skick, att behovet av genomgripande renoveringar framstår som särskilt brådskande och ett dröjsmål med arbetenas igångsättande som inhumant. Bland de äldre sjukhus, vid vilka skyndsamma renoveringsarbeten sålunda är av nöden, må främst nämnas S:ta Gertruds, Ryhovs, Sätters, S:t Lars', Ulleråkers södra, Källshagens och Gådeå sjukhus samt Psykiatriska sjukhuset. I vad avser de tre sistnämnda sjukhusen har kommittén beräknat medel för renoveringar i den takt som är möjlig. Beträffande S:ta Gertruds och Ryhovs sjukhus anser styrelsen en mera omfattande upprustning än vad kommittén föreslagit oundgängligen nödvändig. Styrelsen anför härom följande.

S:ta Gertruds sjukhus har nyligen inspekterats av chefen för medicinalstyrelsens hälsovårdsbyrå, varvid konstaterats bl. a. att sjukhuset företer synnerligen allvarliga hygieniska brister, en höggradig trångboddhet och en anmärkningsvärt olämplig disposition av lokalerna. Av vårdpaviljongerna har en mindre nyligen moderniserats och renoverats. De övriga är genomgående hårt förslitna samt otidsenligt inredda och utrustade men sju torde kunna moderniseras för en förhållandevis ringa kostnad. För tre av dem beräknas kostnaden till 225 000 och för de återstående fyra till 175 000 kronor per paviljong eller sammanlagt 1 375 000 kronor. Detta motsvarar en kostnad av 6 000 resp. 5 500 kronor per vårdplats. Av utrymningssskäl beräknas högst två paviljonger kunna renoveras per budgetår för en sammanlagd kostnad av omkring 400 000 kronor.

De övriga paviljongerna är byggnadsmässigt så disponerade, att erforderlig modernisering icke kan åstadkommas för en i förhållande till deras värde rimlig kostnad. Dessa bör snarast möjligt rivras och ersättas med nya. Medel härför bör äskas snarast möjligt.

Beträffande *Ryhovs sjukhus* har kommittén allenast begärt medel för installation av oljeeldning och modernisering av centralköket. Dessa investeringsändamål finner även styrelsen vara synnerligen angelägna. Sjukhuset, som delvis är inrymt i gamla kasernlokaler, är emellertid genomgående så förslitet, att mera omfattande renoveringsarbeten icke längre kan uppskjutas. En plan för arbetenas genomförande torde därför snarast böra upprättas genom kommitténs försorg. I avvaktan härpå föreslår styrelsen,

att i första hand paviljong M 4 moderniseras. Kostnaden härför beräknas till 750 000 kronor. Med hänsyn till de begränsade utrymningsmöjligheterna torde en medelsanvisning av ca 600 000 kronor för budgetåret 1958/59 vara tillfyllest.

Nu berörda förbättringsarbeten vid S:ta Gertruds och Ryhovs sjukhus har styrelsen funnit vara så angelägna, att medel härför — tillhopa 1 000 000 kronor — bör anvisas, även om detta skulle komma att föranleda en minskning av medelstildelningen under budgetåret för påbörjande av arbetena med sjukhusen i Örebro och Gävleborgs län.

Beträffande Sätters, S:t Lars' och Ulleråkers sjukhus, vid vilka förhållandena är i det närmaste lika otillfredsställande som vid S:ta Gertruds och Ryhovs sjukhus, har styrelsen med hänsyn till rådande statsfinansiella läge icke ansett sig böra föreslå någon medelsanvisning under budgetåret. Vissa förbättringsarbeten avses emellertid komma att utföras genom styrelsens försorg i den mån tillgängliga medel så medgiver.

I proposition nr 103 till 1957 års riksdag anslöt sig föredragande departementschefen till den av kommittén framförda uppfattningen, att ett nytt mentalsjukhus borde uppföras i Västmanlands län. Styrelsen vill understryka vikten av att detta sjukhus kommer till stånd och föreslår i likhet med kommittén, med hänvisning till den stora betydelsen av närmast möjliga anslutning till ett välutrustat kroppssjukhus, att sjukhuset förlägges till Västerås.

Bristen på vårdplatser utgör en allvarlig olägenhet inom mentalsjukvården och den svåra platssituationen är särskilt framträdande i fråga om vissa kategorier av patienter, för vilka en mera specialiserad vård erfordras. I detta sammanhang bör framhållas, att det stora antalet straffriförklarade försämrar vårdmöjligheterna för den stora huvudgruppen psykiskt sjuka, samtidigt som det av hänsyn till dessa patienter ej alltid är möjligt att ge de straffriförklarade en adekvat behandling. Styrelsen understryker nödvändigheten av att det projekterade s. k. psykopatsjukhuset snarast kommer till stånd och därvid tilldelas viss prioritet.

Styrelsen finner det även vara av stor vikt, att arbetet med det planerade sjukhuset för psykiskt efterblivna i Sala påskyndas. Svårigheterna att få till stånd en ur psykoterapeutisk synpunkt nödvändig differentiering av klientelet på de befintliga sjukhusen för psykiskt efterblivna har påtalats och utgör en av de tyngst vägande motiveringarna för det planerade sjukhuset.

Mentalsjukvårdsdelegationen framhåller, att kommitténs förslag innebär betydande kapitalinvesteringar. I beaktande av det stora investeringsbehov, som föreligger på detta område, kommer emellertid ett bifall till förslagen att innebära endast ett tillgodoseende av minimianspråk.

Vissa av de äldre sjukhusen t. ex. Ryhov, Källshagen och Gådeå befinner sig i ett så dåligt skick att det i och för sig kan ifrågasättas om det inte skulle vara mera rationellt att bygga nya. Ett fortsatt utnyttjande av ifrågavarande

sjukhus är emellertid nödvändigt med hänsyn till bristen på vårdplatser och snabba åtgärder måste vidtagas för att bibehålla dem i ett någotsånär driftsdugligt skick. Delegationen tillstyrker på grund härav kommitténs förslag härutinnan och vill samtidigt uttrycka sin tillfredsställelse med förslagen om inrättande av terapilokaler, samlings-salar, gymnastiksalar etc., vilka utrymmen är nödvändiga för en aktiv behandling.

För ombyggnader av äldre vårdavdelningar samt för uppförande av det nya sjukhuset i Bollnäs föreslår kommittén vårdavdelningar av enhetlig typ om 30 platser, vilka kan uppdelas på två underavdelningar om 14 resp. 16 platser. Det är av utomordentligt stort värde att det härigenom blir möjligt att på samma avdelning vårda exempelvis såväl manliga som kvinnliga patienter. Det är emellertid nödvändigt att avdelningen förses med utrymmen för expeditioner m. m. i en omfattning så att en delning i två enheter blir praktiskt genomförbar.

Vad beträffar det föreslagna sjukhuset i Bollnäs hade det givetvis varit önskvärt om riktlinjer för mentalsjukvårdens organisation i dess helhet i Gävleborgs län hade funnits utformade innan den närmare planeringen av sjukhuset genomförts. Storleken av sjukhuset hade då kunnat fastställas med hänsyn till vilka andra sjukvårdsenheter, som bör planeras inom länet och den lämpliga storleken av dessa. Utformningen av lokalerna för den öppna vården — för läkare, kuratorer och andra befattningshavare — hade då även kunnat verkställas under iakttagande av upptagningsområdets storlek, avstånden till de andra sjukvårdsenheterna etc.

Omfattningen av den öppna vården vid sjukhusen har en viss betydelse för dimensioneringen av den slutna vården. Härtill kommer att vårdplatsantalet också är beroende av behandlingsintensiteten. Om det anställs flera läkare, om överläkaravdelningarna göres mindre och omsättningen därigenom ökas, torde en inte oväsentlig inbesparing av vårdplatser kunna bli följd. En större effektivitet och omsättning per vårdplats kan uppnås vid ett mindre sjukhus med relativt sett högre personaltäthet än vid ett större sjukhus med relativt sett lägre personaltäthet. Det synes sålunda sannolikt, att samma effektivitet och omsättning kan uppnås på ett sjukhus med 600 platser och 8 läkare som på ett med 700 platser och 6 läkare. F. n. är visserligen läkarbristen en svårt hämmande faktor men det kan förmodas, att psykiatrikertillgången kommer att vara bättre omkring år 1962, då Bollnässjukhuset beräknas vara färdigställt — vid den tidpunkten kommer tillskottet av nyutbildade läkare att inte oväsentligt öka.

Vid bestämmande av sjukhusens storlek måste givetvis vederbörlig hänsyn tagas till ekonomiska överväganden. Av kommittén hittills gjorda undersökningar tyder på att sjukhus med omkring 400 platser kräver väsentligt mera personal och betydligt större lokalyta per patient och därför måste förutsättes bli avsevärt dyrare ur såväl anläggnings- som driftsynpunkt än sjukhus med 700—800 platser. Det hade varit av stort värde om kommitténs

beräkningar rörande detta problem varit helt färdiga. Det är i detta sammanhang av intresse att taga del av att en expertkommitté inom WHO (Technical Report Series nr 73, Geneva 1953) funnit, att ur rent ekonomiska synpunkter den optimala storleksordningen ligger mellan 250—400 platser. Expertkommittén framhåller bl. a. följande: »Mindre institutioner är dyra på grund av den lägre medelbeläggningen och svårigheten att amortera teknisk utrustning som icke till fullo utnyttjas. På sjukhus med mer än 400 patienter börja kostnaderna per patient att stiga långsamt och nå ganska höga siffror ovanför 800 patienter.» Synbarligen föreligger det sålunda delade meningar om vilken sjukhusstorlek, som är ekonomiskt mest fördelaktig. Motsättningarna torde delvis bero på vilka poster man tar hänsyn till i kalkylerna. För egen del understryker delegationen, att man i övervägandena om den lämpliga storleksordningen måste ta hänsyn till sjukhusens effektivitet. Om det på ett mindre sjukhus — vilket starkt understrykes av WHO — lättare kan skapas en effektiv vårdorganisation så att behandlingsresultaten blir bättre och vårdtiderna kortare kan det även ur rent ekonomisk synpunkt visa sig fördelaktigt att satsa på mindre sjukhusenheter om också de omedelbara byggnadskostnaderna samt driftkostnaderna relativt sett eventuellt kan ligga högre än vid något större sjukhus.

Med hänsyn till överväganden av bl. a. nu anfört slag skulle det i och för sig ha varit önskvärt, att beslutet om Bollnässjukhusets storlek och närmare utformning inte fattats förrän utredningen rörande mentalsjukvårdens organisation förelegat. På grund av rådande nödläge inom mentalsjukvården tillstyrkes emellertid kommitténs föreliggande framställning. I avsaknad av ytterligare material torde sjukhusets platsantal kunna fastställas till 700 även om det är sannolikt, att samma effektivitet och omsättning kan uppnås om platsantalet fastställs till 600 men antalet läkare utökas med två.

Sjukhuset i Västmanlands län bör såsom kommittén föreslagit uppföras i Västerås.

Bostadsstyrelsen — som yttrat sig endast i fråga om förvärv av stadsägan nr 117 i Vadstena — finner ej anledning till erinran mot det av kommittén upptagna värdet, 34 740 kronor.

Kommitténs skrivelse den 12 februari 1958

Inledning

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag anvisade 1954 års riksdag (prop. 127; rskr. 266) för budgetåret 1954/55 ett belopp av 115 000 kronor för anskaffande av vissa maskiner till tvättinrättningen vid *Mariebergs sjukhus i Kristinehamn*. Genom beslut den 21 maj 1954 ställde Kungl. Maj:t angivna belopp till byggnadsstyrelsens disposition för ändamålet.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 106 beslöt vidare 1956 års riksdag (skr. 285) anvisa *dels* 575 000 kronor för modernise-

ring av tvättinrättningen vid *Ryhovs sjukhus i Jönköping, dels ock 900 000 kronor för utbyggnad av centralköket vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg* samt vissa därav föranledda provisoriska anordningar för bibehållande av sjukhusets tvättinrättning. Med hänsyn till möjligheterna att tillgodose tvättbehovet vid de båda sjukhusen vid något av landstingens centraltvätterier skulle det emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om ianspråktagande av dessa medel. Med erinran härom har Kungl. Maj:t i beslut den 7 juni 1956 förklarat sig vilja framdeles, efter framställning från statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande, meddela beslut om medlens disponerande.

För vidtagande av åtgärder i tvättinrättningarna vid nämnda tre sjukhus samt för utbyggnad av köket vid S:t Jörgens sjukhus har sålunda beräk-nats tillhopa (115 000 + 575 000 + 900 000) 1 590 000 kronor.

Vissa tvättfrågor

Vid framläggande av förslaget om berörda åtgärder vid *S:t Jörgens sjukhus* anförde kommittén bl. a.

Ett samgående mellan försvarets fabriksstyrelse och Värmlands läns landsting hade planerats för uppförande av en i kommitténs betänkande den 14 juni 1954 angående samordning av den statliga tvättverksamheten m. m. föreslagen centraltvättinrättning i Karlstad, avsedd för Örebro och Värmlands län. Den nya tvättanstalten skulle kunna omhänderta tvätten från S:t Jörgens sjukhus, intill dess en av kommittén föreslagen centraltvättanläggning i Trollhättan för västkustområdet komme till stånd. Förordade anordningar för att under en begränsad tid bibehålla tvättanläggningen vid sjukhuset skulle då icke erfordras. Den del av tvättlokalen, som icke behövede tagas i anspråk för en utbyggnad av centralköket, borde i stället iordningställas för att inrymma sjukhusets tvättförråd samt lokaler för in- och utlämning av tvätt. Kostnaderna därför samt för kökets utbyggnad uppginge till 450 000 kronor.

Enligt vad kommittén inhämtat beräknas tvättinrättningen i Karlstad kunna tagas helt i bruk den 1 juli 1958. Anläggningen, som äges av landstinget men avses bli arrenderad och driven av försvarets fabriksstyrelse, kommer att svara för tvättbehovet vid de militära förbanden i Karlstad, Kristinehamn och Örebro samt vid landstingets institutioner. Avsikten är att Mellringe sjukhus i Örebro skall repliera på denna tvättanstalt. I första hand intill dess detta sjukhus lages i bruk är det alltså möjligt att till Karlstad-tvätten hänföra tvättgodset från S:t Jörgens sjukhus i avbidan på förverkligandet av centraltvätteriet i Trollhättan. Med hänsyn härtill torde de ifrågasatta anordningarna för bibehållande av tvättanläggningen vid sjukhuset icke behöva komma till stånd. I stället bör de planerade tvättförrådslokalerna iordningställas. För att tillgodose den ökade belastning på sjukhusets centralkök, som tillkomsten under nästa budgetår av tre nya vårdpaviljonger medför, är det dessutom angeläget att nu genomföra den pla-

nerade utbyggnaden av centralköket. De för angivna ändamål beräknade medlen, 450 000 kronor, bör sålunda tagas i anspråk.

I överensstämmelse med kommitténs förslag i förenämnda betänkande kommer den nya centraltvättinrättningen i Karlstad att tillgodose tvättbehovet även vid *Mariebergs sjukhus*. Då tvättinrättningen vid sjukhuset befinner sig i dåligt skick, bör den nedläggas och tvätten hänföras till det nya centraltvätteriet. I samband härmed bör tvättförråd samt lokaler för in- och utlämning av tvätt anordnas. Det har befunnits lämpligt att för detta ändamål taga i anspråk lokalerna för sjukhusets bageri, vilket kommer att nedläggas, jämte en mindre del av de befintliga tvätterilokalerna. För erforderliga ombyggnadsåtgärder samt utrustning beräknas 55 000 kronor.

Tvättinrättningen vid *Ryhovs sjukhus* har omodern utrustning och otillräcklig kapacitet för att nöjaktigt kunna svara för sjukhusets tvätt. Såsom ett provisorium överföres därför sedan en tid en del av tvättgodset till den statliga centraltvättanläggningen i Karlskrona. Även vid *Västra Ny sjukhus i Motala* och *statens anstalt för fallandesjuka å Vilhelmsro i Jönköping* är tvättinrättningarnas maskinpark otidsenlig och starkt försliten, varför tvättbehovet icke kan tillgodoses på tillfredsställande sätt. En del av anstaltens tvätt utlämnas sedan en tid till privata tvättinrättningar. Enligt vad kommittén erfarit kommer en av Östergötlands läns landsting beslutad ny centraltvättinrättning i Ödeshög att kunna tagas i bruk vid årsskiftet 1958—59. Landstinget har vid underhandsdiskussioner förklarat sig villigt att låta anläggningens kapacitet redan från början utnyttjas för Ryhovs och Västra Ny sjukhus samt Vilhelmsro-anstalten. Ett överförande av tvättgodset från dessa vårdenheter till Ödeshögtvätten överensstämmer också med kommitténs i betänkandet framlagda förslag om centralisering av den statliga tvättverksamheten inom ett östergötlandsområde.

I stället för den tidigare ifrågasatta moderniseringen av tvättinrättningen vid Ryhovs sjukhus bör sålunda erforderliga tvättförrådslokaler inrättas vid såväl Ryhovs och Västra Ny sjukhus som Vilhelmsro-anstalten. Vid Ryhovs sjukhus bör för ändamålet tagas i anspråk lokalerna i bottenvåningen till den gamla s. k. marketenteribyggnaden, vilka lokaler f. n. provisoriskt användes för arbetsterapiändamål. Kostnaderna för härav föranledda ombyggnadsåtgärder och för förrådslokalernas utrustning beräknas till 55 000 kronor. Den befintliga tvättinrättningens lokaler, som är i jämförelsevis gott stånd, synes framdeles lämpligen böra utnyttjas för en utbyggd arbetsterapeutisk verksamhet. Vid Västra Ny sjukhus har det befunnits ändamålsenligt att inrymma tvättförråd samt in- och utlämningslokaler i vissa för måleri nu använda lokaler i källarvåningen till vårdpaviljong M 112. Måleriverkstaden avses bli inrymd i en beslutad ny arbetsterapibyggnad. Byggnaden för tvättinrättningen är så dålig, att den torde böra rivas. Kostnaderna för lokalernas iordningställande och utrustning beräknas till 15 000 kronor. Anordnande av motsvarande lokaler vid Vilhelmsro-

anstalten, där den befintliga tvättinrättningen bör disponeras för ändamålet, har inklusive utrustning kostnadsberäknats till 25 000 kronor.

Vid *S:t Sigfrids sjukhus i Växjö* har enligt beslut av 1952 års riksdag en ny panncentral uppförts. Då sjukhusets tvätt beräknats komma att ombesörjas av centraltvättanläggningen i Karlskrona och tvättanläggningen vid sjukhuset därför förutsatts skola nedläggas, har den nya panncentralen icke utrustats med för en sådan anläggning erforderliga högtrycksångpannor. De utrymmen för förråd samt in- och utlämning av tvätt, som sålunda bör iordningställas även vid detta sjukhus har ansetts lämpligen kunna inrymmas i en del av de befintliga tvättlokalerna. Erforderliga ombyggnadsarbeten och behövlig utrustning har kostnadsberäknats till 45 000 kronor.

Vid *Furunäsets sjukhus i Piteå* har en sedan några år behövlig förnyelse av maskinparken i tvättinrättningen fått anstå i avbidan på att sjukhusets tvätt, såsom i kommitténs nämnda betänkande förutsatts, skulle kunna överföras till den statliga centraltvättinrättningen i Boden efter en utbyggnad av denna anläggning. Med anledning härav har mangling av tvätt från sjukhuset sedan en tid måst ombesörjas vid Bodenanstalten. En år 1957 beslutad utbyggnad av denna anstalt beräknas vara slutförd den 1 juli 1958, varigenom ett definitivt överförande av sjukhusets tvätt möjliggöres. I samband med att tvättinrättningen vid sjukhuset sålunda nedlägges, bör en del av de befintliga tvättlokalerna lämpligen tagas i anspråk för förråd samt in- och utlämning av tvätt. Kostnaderna för lokalernas iordningställande och utrustning beräknas till 45 000 kronor, varav 7 000 kronor för elektriska installationsarbeten för omläggning till växelström inom lokalerna.

Det bör anses angeläget att tillvarataga de möjligheter till kostnadsbesparing för statsverket, som en centralisering av tvättverksamheten vid angivna sjukhus erbjuder. Kommittén förordar därför, att de anordningar vid respektive sjukhus, som enligt det föregående erfordras för en sådan centralisering, nu vidtages. Det erforderliga medelsbehovet härför och för den behövliga utbyggnaden av centralköket vid *S:t Jörgens sjukhus* uppgår till sammanlagt (450 000 + 55 000 + 55 000 + 15 000 + 25 000 + 45 000 + 45 000) 690 000 kronor. Kommittén, som i berörda frågor rörande sjukhusens tvättinrättningar samrått med medicinalstyrelsen, föreslår, att detta belopp tagas i anspråk av de tillhoppa 1 590 000 kronor, som anvisats för närliggande ändamål vid *Mariebergs*, *Ryhovs* och *S:t Jörgens sjukhus*.

Vissa förbättringsarbeten vid S:ta Gertruds och Ryhovs sjukhus

I avgivet utlåtande över kommitténs skrivelse den 19 december 1957 har medicinalstyrelsen föreslagit, att medel anvisas för påbörjande av vissa förbättringsarbeten vid *S:ta Gertruds sjukhus* i Västervik och vid *Ryhovs sjukhus*. Förslaget avser modernisering av *dels* sju vårdpaviljonger vid *S:ta*

Gertruds sjukhus för en beräknad kostnad av sammanlagt 1 375 000 kronor, dels ock vårdpaviljong M 4 vid Ryhovs sjukhus för en kostnad av 750 000 kronor. Medelsbehovet för dessa ändamål under nästa budgetår har angivits till 400 000 resp. 600 000 kronor.

Inom kommittén har under hösten 1957 en förnyad genomgång av byggnadsbeståndet vid ifrågavarande båda sjukhus påbörjats i syfte att utarbeta detaljerade generalplaner för den fortsatta upprustningen. I avbidan på denna utredning och med hänsyn till angelägenheten av att så vitt möjligt begränsa det statliga investeringsbehovet har kommittén ansett, att framläggande av förslag om moderniseringsåtgärder vid sjukhusen borde kunna anstå ytterligare ett budgetår.

I vad medicinalstyrelsens förslag gäller *S:ta Gertruds sjukhus* utgår kommittén från att det avser vårdpaviljongerna M 16 ö, M 18 n och ö, K 17 n och ö samt K 19 n och ö. I samband med uppförande av en ny panncentral vid sjukhuset har fyra paviljonger anslutits till denna central. Sådan anslutning innebär, att även temperering av varmvattnet införes. Efter förslag av kommittén har därefter år 1957 beslutats att övriga tre paviljonger, som har separata värmepannor och varmvattenberedare, skall anslutas till centralen. Kommittén har sålunda räknat med att paviljongerna kommer att tills vidare bibehållas, och tillstyrker därför, att den upprustning av dessa, som kan anses redan vara i princip beslutad, fullföljes i form av en begränsad modernisering av vårdlokalerna. Styrelsens förslag innebär — förutom en mindre omDispositionering inom vårdavdelningarna — i huvudsak en upprustning och utökning av de sanitära installationerna samt ett allmänt uppsnyggande av lokalerna. Då arbetena väsentligen är av istandsättnings- och underhållskaraktär och måste nära samordnas med föreliggande möjligheter att evakuera patienterna, synes de lämpligen böra utföras genom styrelsens försorg. Kostnaden för arbetena torde icke vara för högt beräknad. Kommittén föreslår, att av de genom förenämnda centralisering av viss tvättverksamhet disponibla medlen, (1 590 000 — 690 000) 900 000 kronor, 400 000 kronor ställes till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Till frågan om lämpligheten av den i medicinalstyrelsens utlåtande föreslagna moderniseringen av vårdpaviljong M 4 vid *Ryhovs sjukhus* är kommittén icke beredd att taga definitiv ståndpunkt, innan den pågående närmare undersökningen av byggnadsbeståndet vid sjukhuset kan lämna underlag för ett bedömande. En genomgripande upprustning av detta liksom av flera andra sinnessjukhus är av behovet starkt påkallad. Kommittén anser det dock kunna ifrågasättas, om det icke kan anses mera angeläget att i första hand påbörja en sådan upprustning med några av de mera föråldrade vårdavdelningarna inom sjukhuset än att nu modernisera en av sjukhusets senast — omkring år 1930 — uppförda vårdpaviljonger, som paviljong M 4 utgör. Såvitt kan bedömas torde kommitténs nämnda utredning vara

slutförd inom sådan tid, att förslag kan föreläggas Kungl. Maj:t under år 1958. Det synes därför lämpligt, att resterande belopp av förut redovisade medel, (900 000 — 400 000) 500 000 kronor, hålles tillgängligt för att enligt Kungl. Maj:ts beslut efter framställning av kommittén disponeras för påbörjande av en upprustning av vårdpaviljongerna vid sjukhuset.

Departementschefen

Vid min anmälan i årets statsverksproposition av anslaget till statens sinnessjukhus: avlöningar konstaterade jag, att den sedan några år tillbaka pågående betydande upprustningen av mentalsjukvården har såsom allmän målsättning att åstadkomma behandlingsresurser och vårdförhållanden som i möjligaste mån skall jämställa denna vårdgren med kroppssjukvården. Min inställning till dessa spörsmål och mina förslag till åtgärder för att förse sinnessjukhusen med en tillräcklig samt väl sammansatt och väl utbildad personal har närmare redovisats i nämnda proposition.

För att nå avsedda resultat erfordras emellertid också en betydande materiell upprustning av sjukhusen. Även i detta hänseende har — främst i fråga om inventarier, kost och läkemedel — i samma proposition framlagts vissa förslag om ökad medelsanvisning. Till frågan om viss ytterligare medelsanvisning för att möjliggöra ökad inventarieanskaffning återkommer jag under reservationsanslaget till Utrustning av nya sinnessjukhus m. m.

I fråga om byggnadsbeståndet vid sinnessjukhusen är läget alltjämt långt ifrån tillfredsställande. Byggnaderna vid flera av de äldre sjukhusen befinner sig i föråldrat och delvis starkt nedslitet skick. Även platstillgången är alltjämt otillräcklig. Överbeläggningen vid de egentliga sinnessjukhusen, som under åren 1954 och 1955 uppgick till omkring 17 resp. 15 procent, minskade visserligen år 1956 till i genomsnitt omkring 14 procent men uppgick vid något sjukhus till icke mindre än cirka 38 procent. Samtidigt var omkring 1 470 sinnessjuka anmälda som exspektanter till plats på sinnessjukhusen.

En viss förbättring i fråga om platstillgången har emellertid inträtt genom tillkomsten under år 1957 av 698 nya vårdplatser, därav 390 vid Gullberna sjukhus. Överbeläggningen under samma år nedgick vid primärsjukhusen till omkring 1 860 eller i genomsnitt cirka 10,5 procent. Siffran är emellertid ej helt rättvisande enär vid några sjukhus i det fastställda platsantalet medräknats vårdplatser, som på grund av renovering f. n. icke kan utnyttjas. Glädjande nog har också omsättningen av patienter vid primärsjukhusen ökat från 52 procent år 1953 till 62 procent år 1956 eller med omkring 20 procent.

Som riktlinje för den omfattande upprustning av sjukhusen som redan pågår gäller en av 1956 års riksdag antagen revision av 1950 års generalplan. Totalkostnaderna för erforderliga byggnadsåtgärder enligt planen beräkna-

des då — i 1954 års prisläge — till närmare 500 miljoner kronor för de egentliga sinnessjukhusen. Härtill kommer de till omkring 85 miljoner kronor beräknade kostnaderna för planerade ny- och ombyggnader av sjukhus för vård av de psykiskt efterblivna. Enligt beslut vid 1957 års riksdag kompletterades generalplanen vidare med ett sinnessjukhus i Västmanlands län. I förstnämnda belopp ingick emellertid arbeten som upptagits redan i 1950 års generalplan. För att få en uppfattning om den betydande upprustning, som sedan dess ägt rum vill jag nämna, att de totala investeringsanslagen under budgetåren 1950/51—1957/58 uppgått till icke mindre än cirka 197 800 000 kronor. Härvid bör emellertid beaktas såväl den sedan år 1954 inträffade byggnadskostnadsstegringen med omkring 17 procent som att medel anvisats för åtskilliga arbeten, som icke förutsatts i generalplanerna. Statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande hade i det förslag till reviderad generalplan, som låg till grund för 1956 års riksdags beslut, räknat med att upprustningen skulle vara slutförd år 1967, vilket — bortsett från uppkommande merkostnader m. m. — skulle inneburit en medelsanvisning om i genomsnitt 41 miljoner kronor per år, varav för den egentliga sinnessjukvården cirka 33 miljoner kronor per år. En sådan takt i upprustningen och en sådan medelsanvisning har emellertid av flera skäl icke varit möjlig, varför en viss eftersläpning i planens genomförande redan uppkommit.

Kommitténs förslag till byggnadsarbeten för nästa budgetår förutsätter en medelsanvisning om icke mindre än i runt tal 42 700 000 kronor mot för innevarande budgetår anvisade 33 050 000 kronor. Mot bakgrunden av vad jag nyss anfört vore det givetvis önskvärt, att hela det av kommittén äskade beloppet kunde anvisas. Jag vill emellertid redan nu framhålla, att jag med hänsyn till de krav på återhållsamhet i fråga om statliga utgifter, som måste ställas, icke anser mig kunna tillstyrka en medelsanvisning av denna omfattning. Till de ändringar i kommitténs förslag, som föranledes härav, återkommer jag i det följande.

De av kommittén föreslagna arbetena innebär bl. a. i fråga om de befintliga sjukhusen, att två nya vårdpaviljonger om sammanlagt 240 vårdplatser skall uppföras vid Restads sjukhus samt att Källshagens och Gådeå sjukhus skall genomgående renoveras. För dessa och övriga arbeten, inklusive vissa elektriska arbeten, vid befintliga sjukhus äskas omkring 25 200 000 kronor. Medelsbehovet för de tre beslutade nya sinnessjukhusen i Falköping, Örebro och Bollnäs beräknas till i runt tal 17 000 000 kronor. Färdigställandet av dessa sjukhus beräknas kunna ske, beträffande Falköpingssjukhuset vid årsskiftet 1960—1961 och beträffande de båda övriga under år 1962. Sjukhusen medför enligt kommitténs förslag ett platstillskott med (784 + 780 + 720) 2 284 vårdplatser. Slutligen föreslår kommittén, att beslut fattas om förläggande av det nya sinnessjukhuset i Västmanlands län till Västerås.

Vad först angår *de tre nya sinnessjukhusen i Falköping, Örebro och Boll-*

nås tillstyrker jag beträffande förstnämnda sjukhus, att för byggnadsarbetenas fortsättande anvisas av kommittén äskat belopp, 7 000 000 kronor. De egentliga byggnadsarbetena vid sinnessjukhuset i Örebro torde böra påbörjas under budgetåret 1958/59. Jag förordar, att för ändamålet anvisas ett från 5 700 000 till 5 000 000 kronor reducerat belopp. Därest dessa båda sjukhus skall kunna färdigställas inom avsedd tid, erfordras under de båda närmaste budgetåren en sammanlagd medelsanvisning om icke mindre än cirka 23 resp. 19 miljoner kronor. Det synes därför ur statsfinansiell synpunkt icke möjligt att — samtidigt med pågående upprustning av de befintliga sjukhusen, vilken enbart för beslutade och nu förordade åtgärder kan beräknas medföra en ytterligare kostnad av i runt tal 17 000 000 kronor — till dessa budgetår förlägga tyngdpunkten i medelsanvisningen också för ett tredje stort sjukhus. Med hänsyn härtill och då det även ur personalrekryteringssynpunkt torde vara vanskligt att färdigställa två sådana sjukhus under loppet av samma år, har jag ansett mig böra förordna en viss förskjutning av igångsättningen av byggnadsarbetena vid Bollnässjukhuset. Medelsanvisningen för nästa budgetår torde därför böra begränsas från föreslagna 4 000 000 till 1 500 000 kronor.

Kommittén har föreslagit, att sjukhuset i Bollnäs skulle omfatta 24 vårdavdelningar om vardera 30 platser, d. v. s. sammanlagt 720 vårdplatser. För egen del vill jag framhålla, att det givetvis varit önskvärt att före ett ställningstagande till detta spörsmål ha tillgång såväl till de riktlinjer för mentalsjukvårdens organisation, vilka torde vara att vänta i mentalsjukvårdsdelegationens betänkande, som till den utredning rörande den ur bl. a. kostnadssynpunkt lämpligaste storleken av ett sinnessjukhus, som min företrädare berörde i 1957 års proposition. Mentalsjukvårdsdelegationen har emellertid i sitt yttrande tillstyrkt, att sjukhuset får en storleksordning om cirka 700 vårdplatser. Vidare synes enligt vad jag erfarit den av kommittén påbörjade utredningen i fråga om sjukhusens ekonomiska storlek enligt vad som hittills framkommit närmast tyda på att mindre sjukhus på omkring 420—450 vårdplatser blir väsentligt dyrare i fråga om såväl anläggnings- som driftkostnader. Med hänsyn härtill och för att icke försena det fortsatta planeringsarbetet anser jag mig böra förordna att sjukhusets platsantal nu bestämmes till omkring 660, innebärande en minskning med en vårdpaviljong om 60 platser. Möjligheten till eventuell ytterligare utbyggnad bör dock hållas öppen. Förslagen om sjukhusets utformning och planläggning i övrigt överensstämmer i huvudsak med för Falköpings- och Örebro sjukhusen godtagna riktlinjer. Sjukhusets driftverkstäder har emellertid begränsats med omkring 50 procent och anordnats så att entreprenörer kan utnyttjas i större omfattning än hittills för underhåll av byggnader m. m. Med hänsyn härtill och då jag kan ansluta mig till vad utredningen anfört rörande undersökning av möjligheterna för Bollnäs landskommun och Bollnäs stad att uppföra vissa bostäder, har jag i huvudsak ansett mig kunna

godtaga förslagen i dessa hänseenden. Totalkostnaden för sjukhuset beräknas, exklusive personalbostäder, till i runt tal 34 000 000 kronor eller — fördelat på 720 vårdplatser — 47 222 kronor per vårdplats. Då platskostnaden synes förhållandevis hög förutsätter jag, att alla möjligheter till besparingar iakttages vid det fortsatta planeringsarbetet. Den föreslagna minskningen av platsantalet torde innebära en besparing med 1.5 à 2 miljoner kronor.

Vad härefter angår av kommittén framförda förslag till *byggnadsåtgärder vid de befintliga sinnessjukhusen* förordar jag, att två nya paviljonger om vardera 120 vårdplatser påbörjas vid Restads sjukhus. Dessa paviljonger har visserligen icke förutsatts i den reviderade generalplanen men förslaget synes innebära en rationellare lösning än att nu upprusta de närmast aktuella, i dåligt skick befintliga vårdavdelningarna K 6 och M1. Medelsanvisningen för nästa budgetår torde emellertid kunna begränsas från 3 000 000 till 2 000 000 kronor.

Såväl Källshagens som Gådeå sjukhus befinner sig genomgående i dåligt skick. Jag har därför i och för sig intet att erinra mot de förslag till renoveringsarbeten, som kommittén framlagt. Icke något av sjukhusen skall emellertid enligt gällande generalplan i framtiden användas för sinnessjukvård, båda skall i stället disponeras för vård av psykiskt efterblivna. Även om denna ändrade användning kan beräknas ligga relativt långt fram i tiden, är jag icke beredd att nu taga ställning till arbetena i dess helhet. För nästa budgetår torde emellertid böra anvisas av kommittén äskade belopp. Jag förutsätter, att renoveringsarbetena så planeras och genomföres, att de icke föregriper den framtida ändrade användningen av sjukhusen.

Mot förslaget om uppförande av byggnader för centralkök och matsal samt rörelseterapi vid Ulleråkers sjukhus har jag intet att erinra men förordar en ökning av medelsanvisningen från 1 000 000 till 1 300 000 kronor. Då vissa av de i samband med renovering av panncentralen m. m. föreslagna arbetena närmast synes vara av underhållskaraktär, förordar jag en nedskärning av härför äskade medel med 72 000 kronor. Av de föreslagna yttre arbetena kan jag endast tillstyrka de vägarbeten för cirka 59 000 kronor, som erfordras för att upprätthålla bussförbindelserna med sjukhuset. Förslaget innebär en minskning med 150 000 kronor.

Beträffande S:ta Annas sjukhus förordar jag, att hela kostnaden för föreslagen ombyggnad av en lägenhet i bostadshus B 9 till behandlingslokaler bestrides från förevarande anslag. Jag beräknar för ändamålet preliminärt en ökning med 75 000 kronor.

Förslaget om uppförande av byggnader för arbetsterapi, samlingsal, rörelseterapi samt servering och försäljning vid Birgittas sjukhus har i och för sig icke föranlett någon erinran från min sida. Jag förordar emellertid, att med det definitiva ställningstagandet härtill får anstå men att för byggnadernas fortsatta projektering i enlighet med förslaget anvisas av kom-

mittén äskat belopp, 100 000 kronor. Vidare torde med utförande av de vid detta sjukhus samt vid Gullberna, Mariebergs och Furunäsets sjukhus föreslagna yttre arbetena böra tills vidare anstå. Då emellertid medel bör anvisas för täckande av merkostnader för vissa redan beslutade yttre arbeten vid Gullberna sjukhus, medför detta en minskning av medelsanvisningen med sammanlagt (150 000 + 390 000 + 150 000 + 150 000) 840 000 kronor.

Av kommittén äskade medel för uppförande av byggnad för arbetsterapi m. m. vid S:t Lars' sjukhus ävensom för uppförande av vårdpaviljongerna M 4 och K 4 samt av byggnader för administration och medicinskt centrum m. m. vid S:t Jörgens sjukhus torde med hänsyn till numera beräknad byggnadstakt böra minskas med resp. 580 000, 500 000 och 400 000 kronor.

Frågan om uppförande av byggnad för samlingssal m. m. vid S:t Jörgens sjukhus behandlades redan vid föregående års riksdag. Jag förordar, att principbeslut nu fattas om byggnadens uppförande men kan icke tillstyrka att medel, 400 000 kronor, nu anvisas för arbetenas påbörjande. Kommitténs förslag till lösning av vattenfrågan vid sjukhuset synes bekräfta den av min företrädare vid 1956 års riksdag uttalade uppfattningen, att ytterligare utredning härutinnan varit erforderlig. Då emellertid vattenfrågan enligt vad som nu framhålles icke torde kunna lösas på annat sätt än genom anslutning till stadens vattenledningsnät, finner jag mig böra tillstyrka, att medel beräknas enligt förslaget. Det synes emellertid vara rimligt, att staden bestrider kostnaderna för framdragning av erforderlig ledning till sjukhusområdet. Frågan härom bör närmare undersökas.

Till frågan om uppförande av byggnader för arbets- och rörelseterapi, samlingssal m. m. vid Mariebergs sjukhus är jag — trots önskvärdheten i och för sig av att dylika lokaler kommer till stånd också vid de äldre sjukhusen — icke beredd att nu taga ställning. Av kommittén härför äskad medelsanvisning, 100 000 kronor, kan jag alltså icke tillstyrka.

Beträffande de föreslagna elektriska arbetena vill jag endast framhålla, att innan medel ställs till förfogande för vissa arbeten vid Ryhovs sjukhus i anledning av beslutat nedläggande av Jönköpings stads gasverk närmare bör utredas om icke staden bör lämna visst bidrag till härav föranledda kostnader.

I övrigt anser jag mig kunna godtaga kommitténs i skrivelsen den 19 december 1957 framlagda förslag såväl med avseende på byggnadsföretagens utformning som kostnadsberäkningarna, vilka såvitt avser nya ändamål grundar sig på prisläget den 1 juli 1957. Jag förutsätter därvid, att alla de möjligheter till besparingar, som kan föreligga beträffande planerade byggnadsföretag, tillvaratages. De byggnadsobjekt, för vilka jag i det föregående icke ansett mig kunna tillstyrka någon medelsanvisning, torde i stället böra upptagas såsom sysselsättningsarbeten. Dessa arbeten bör alltså, för den händelse riksdagen intet har att erinra häremot, i händelse av ett försämrat arbetsmarknadsläge få sättas i gång med utnyttjande av den av

riksdagen äskade fullmakten för Kungl. Maj:t att meddela beslut om utförande av arbeten för sysselsättning av arbetslösa. För att detta skall vara praktiskt möjligt fordras en ytterligare bearbetning av byggnadshandlingarna. Jag förutsätter, att de kostnader, som föranledes härav, får bestridas med anlåtande av nämnda fullmakt.

Vad härefter angår av kommittén i skrivelsen den 12 februari 1958 berörda spörsmål, vill jag erinra om att för upprustning av tvättinrättningarna vid Mariebergs, Ryhovs och S:t Jörgens sjukhus samt för modernisering av centralköket vid sistnämnda sjukhus anvisats tillhopa 1 590 000 kronor. Med hänsyn till möjligheterna att tillgodose tvättbehovet vid sistnämnda båda sjukhus vid något av landstingens centraltvätterier skulle det emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles besluta om ianspråktagandet av härför anvisade medel.

Kommittén har nu upplyst, att tvättbehovet vid S:t Jörgens och Mariebergs sjukhus kan tillgodoses vid den snart färdiga centraltvättinrättningen i Karlstad. Vidare torde tvätten från Ryhovs och Västra Ny sjukhus samt från statens anstalt för fallandesjuka å Vilhelmsro i Jönköping kunna från årsskiftet 1958—1959 tagas emot vid Östergötlands läns landstings centraltvättinrättning i Ödeshög medan tvätt från Furunässets sjukhus från budgetårsskiftet kan ombesörjas vid den statliga centraltvättinrättningen i Boden. För att möjliggöra denna centralisering av tvätten från angivna sjukhus och anstalt erfordras emellertid att lokaler för tvättförråd samt för in- och utlämning av tvätt m. m. anordnas. Motsvarande åtgärder erfordras vid S:t Sigfrids sjukhus, vars tvätt kommer att ombesörjas av centraltvättanläggningen i Karlskrona. Kostnaderna för dessa åtgärder samt för den beslutade moderniseringen av centralköket vid S:t Jörgens sjukhus beräknas till 690 000 kronor, vilket belopp bör disponeras av förut angivna medel.

Återstående (1 590 000 — 690 000) 900 000 kronor torde böra användas för av medicinalstyrelsen och kommittén föreslagna renoveringsarbeten vid S:ta Gertruds och Ryhovs sjukhus. Beträffande förstnämnda sjukhus vill jag erinra om att där rådande missförhållanden i vissa hänseenden berördes i ett av mig den 25 februari i år lämnat interpellationssvar. Då jag anser synnerligen angeläget, att föreliggande brister vid såväl detta sjukhus som vid Ryhovs sjukhus snarast avhjälpes, förordar jag, att beslut nu fattas om renovering av sju vårdpaviljonger vid S:ta Gertruds sjukhus och påbörjande av renovering av vissa vårdpaviljonger vid Ryhovs sjukhus för en beräknad kostnad av 1 375 000 resp. 500 000 kronor. För arbetenas påbörjande i enlighet med kommitténs förslag torde få disponeras 400 000 resp. 500 000 kronor.

Jag vill i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att den av kommittén påbörjade genomgången av byggnadsbeståndet vid dessa båda sjukhus i syfte att utarbета detaljerade generalplaner för hur den fortsatta upprustningen av sjukhusen lämpligen bör genomföras snarast möjligt ut-

sträckes att omfatta även övriga äldre sjukhus. Denna genomgång torde böra göras i samråd med medicinalstyrelsen för att en lämplig avgränsning till och samordning med de underhållsarbeten, som utföres genom styrelsens försorg, skall kunna ske. Det är enligt min mening synnerligen angeläget att på så sätt skapa ett fastare underlag för en bedömning av de åtgärder, som bör vidtagas för att åstadkomma åtminstone godtagbara vårdförhållanden på dessa ofta otidsenliga och hårt nedslitna sjukhus.

Medelsbehovet för kommitténs verksamhet slutligen beräknar jag liksom kommittén till i runt tal 400 000 kronor.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle anslaget för nästa budgetår behöva upptagas till (42 703 000 — 700 000 — 2 500 000 — 1 000 000 + 300 000 — 72 000 — 150 000 + 75 000 — 840 000 — 1 480 000 — 400 000 — 100 000) 35 836 000 eller i runt tal 35 850 000 kronor. Härav belöper i runda tal 13 500 000 kronor på nya sjukhus, 8 500 000 kronor på nya arbeten vid befintliga sjukhus och 13 800 000 kronor på fortsättningsarbeten vid dessa sjukhus.

Vad härefter angår kommitténs förslag i fråga om *förläggningen av det nya sjukhus i Västmanlands län*, med vilket den reviderade generalplanen enligt beslut vid 1957 års riksdag skall kompletteras, framgår av den förut lämnade redogörelsen, att flera områden undersökts. Förutom en förläggning till Västerås stad har sålunda ifrågasatts Dingtuna, Kungsåra, Skultuna och Tillberga kommuner. Kommittén föreslår för sin del, att sjukhuset förlägges till Västerås. Länets landsting har för sin del uttalat, att samtliga där föreslagna markområden är godtagbara ur de synpunkter, som landstinget i första hand har att företräda. Länsstyrelsen i länet har framhållit, att ur dess synpunkter intet finnes att erinra mot en förläggning till Västerås eller till ort i närheten av staden. Däremot har arbetsmarknadsstyrelsen ansett det ur vissa synpunkter icke önskvärt, att Västerås tillföres de arbetstillfällen för manlig arbetskraft, som tillkomsten av ett sinnessjukhus där skulle innebära. En förbättring av den kvinnliga sysselsättningsgraden skulle däremot enligt styrelsen vara önskvärd. Styrelsen har dock icke motsatt sig en förläggning till Västerås.

För egen del vill jag i likhet med kommittén framhålla, att det ur medicinska synpunkter är angeläget, att sjukhuset förlägges i nära anslutning till ett väl utbyggt kroppssjukhus. Sjukhuset bör vidare ha goda kommunikationsmöjligheter med länets övriga delar. I anslutning till vad arbetsmarknadsstyrelsen anfört vill jag vidare framhålla, att tillkomsten av ett nytt sinnessjukhus torde komma att medföra en betydligt större ökning av arbetsmöjligheterna för kvinnlig än för manlig arbetskraft. Övervägande delen, uppskattningsvis minst två tredjedelar, av personalen kan sålunda beräknas komma att bestå av kvinnliga befattningshavare. Med hänsyn till det anförda har jag, liksom medicinalstyrelsen och mentalsjukvårdsdelegationen, för egen del ansett övervägande skäl tala för att sjukhuset förlägges till Västerås,

där flera markområden kan tänkas komma i fråga såsom förläggningsplats. Tidpunkten för byggnadsarbetenas påbörjande kan visserligen icke nu angivas men torde — bl. a. med hänsyn till angelägenheten av att i första hand skapa godtagbara vårdförhållanden vid befintliga sjukhus — sannolikt komma att ligga flera år framåt i tiden. Det vore emellertid värdefullt för kommitténs fortsatta arbete om beslut i förläggningsfrågan nu kunde fattas. Då vidare de förberedelsearbeten och förhandlingar, som erfordras för ett slutligt ställningstagande i övriga hithörande frågor, är förhållandevis tidskrävande, förordar jag, att principbeslut nu fattas om sjukhusets förläggning till Västerås, givetvis under förutsättning att en för staten godtagbar överenskommelse kan komma till stånd. Kommittén bör alltså vidtaga erforderliga åtgärder för förvärv av markområde i staden m. m. Till frågorna om sjukhusets storlek m. m. och om tidpunkten för byggnadsarbetenas påbörjande erfordras icke nu något ställningstagande.

Slutligen vill jag anmäla, att byggnadsstyrelsen i skrivelse den 28 december 1957 hemställt om anvisande av medel, 2 000 000 kronor, för täckande av *merkostnader för vissa byggnadsföretag vid sinnessjukhusen*. Jag vill erinra om att frågan härom för innevarande budgetår redovisats för årets riksdag i propositionen nr 2. Med hänsyn till de betydande reservationer, som alljämt förelåg på nu förevarande anslag, var jag icke beredd förordna, att tilläggsanslag då anvisades för ändamålet. Då merkostnaderna med hänsyn till föreliggande eftersläpning i medelförbrukningen tills vidare ansågs kunna rymmas under anslaget, förordade jag, att detsamma finge tagas i anspråk för bestridande av sagda merkostnader. De belopp, som med stöd av detta och tidigare bemyndiganden kan disponeras av anslaget, uppgår f. n. till 6 730 000 kronor. Av förut anförda skäl torde också av byggnadsstyrelsen nu äskat belopp kunna åtminstone under budgetåret 1958/59 rymmas under förevarande anslag. Jag förordar därför, att anslaget må intill ett belopp av 2 000 000 kronor tagas i anspråk för bestridande av sagda merkostnader.

II. Bidrag till driften av Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra

Förslag

Kungl. Maj:t uppdrog den 25 oktober 1957 åt medicinalstyrelsen att med direktionen för kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra upptaga förhandlingar om avtal rörande användningen av detsamma för vård av höggradigt vanföra psykiskt efterblivna fr. o. m. den 1 juli 1958, att i samråd med byggnadsstyrelsen och direktionen inkomma med plan för bedrivandet av för ändamålet erforderliga ombyggnadsarbeten samt att till Kungl. Maj:t senast den 31 december 1957 inkomma med härav föranledda förslag.

I anledning av detta uppdrag har *medicinalstyrelsen* i skrivelse den 20 januari 1958 upplyst, att styrelsen med direktionen för kustsanatoriet träffat avtal rörande användningen av detsamma för vård av vissa höggradigt vanföra psykiskt efterblivna patienter. Avtalet, som godkänts av direktionen, är av följande lydelse.

Avtal

Mellan kungl. medicinalstyrelsen för Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, samt föreningen Kronprinsessan Victorias kustsanatorium, nedan kallad förening, å andra sidan, har under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande följande avtal träffats angående disposition av kustsanatoriet för vård av vissa höggradigt vanföra psykiskt efterblivna.

§ 1.

Kungl. Maj:t och Kronan äger på nedan angivna villkor disponera kustsanatoriet för vård av psykiskt efterblivna patienter, vilka på grund av sin höggradiga vanförhet äro i behov av sådan ortopedisk och/eller sjukgymnastisk behandling, som kan förväntas leda till patientens förbättring, i första hand barn och ungdom under 20 år. Vid kustsanatoriet skall bedrivas undervisning för därstädes intaget särskolepliktigt klientel.

Antalet vårdplatser vid sanatoriet beräknas efter ombyggnad uppgå till högst 140.

§ 2.

Föreningen tillhandahåller för verksamheten erforderlig personal och utrustning samt ombesörjer den löpande driften vid kustsanatoriet.

§ 3.

Kostnaderna för kustsanatoriets drift skola gäldas av statsmedel under iakttagande av följande.

Verksamheten skall bedrivas i enlighet med av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av medicinalstyrelsen för varje räkenskapsår fastställd inkomst- och utgiftsstat. Medel för driften utanordnas av medicinalstyrelsen kvartalsvis i förskott och skall av kustsanatoriet placeras å postgiro.

Därest oförutsedda omständigheter inträffa, vilka motivera att ytterligare medel ställas till förfogande under löpande räkenskapsår, skall direktionen ingiva framställning härom till medicinalstyrelsen senast den 1 oktober, varvid jämväl beräknade besparingar skola anmälas.

Slutavräkning för varje räkenskapsår sker, så snart räkenskaperna avslutats och utan anmärkning granskats av revisorerna. Vid rekvisition av slutlikvid skall en fullständig tablå över driftkostnaderna för året samt de andra uppgifter, som äro erforderliga för likvidens beräkning, överlämnas till medicinalstyrelsen.

§ 4.

Intagning av patient, som avses i § 1, sker av överläkaren efter ansökan av vederbörande centralstyrelse för undervisning och vård av psykiskt efterblivna. Därjämte äger medicinalstyrelsen eller läkare, som medicinalstyrelsen därtill bemyndigat, att hänvisa sådan patient för vård å kustsanatoriet.

§ 5.

Innan utskrivning sker av patient bör samråd äga rum med den som inremitterat patienten.

§ 6.

Patient, som intages å kustsanatoriet enligt detta avtal, åtnjuter de förmåner beträffande ortopediska hjälpmedel, som tillämpas för ortopediska vårdfall vid anstalter för psykiskt efterblivna.

§ 7.

Därest kustsanatoriets vårdplatser icke i sin helhet komma att tagas i anspråk för vård av sådana patienter, som avses i detta avtal, äger kustsanatoriet efter tillstånd av medicinalstyrelsen att för vård intaga även annat ortopediskt klientel, för vilket ersättning i princip skall erläggas enligt de grunder, som stadgats i gällande avtal mellan vederbörande landsting och landstingsfria städer å ena samt Svenska kustsanatoriernas samorganisation å andra sidan.

Från landstingen och städerna utanför landsting sålunda inflytande patientavgifter skola bokföras såsom inkomstmedel och skola vid årlig avräkning i motsvarande mån minska statsverkets kostnadsdel.

§ 8.

Detta avtal gäller för tiden från och med den 1 juli 1958 till och med den 31 december 1963. Avtalets giltighet förlänges därefter med ett år i sänder, därest part ej senast 6 månader före årets utgång uppsagt detsamma.

Vid förhandlingarna har man enats om att bibehålla nuvarande räkenskapsystem vid sanatoriet med bokföring i huvudsak efter den vid landstingens sjukvårdsanstalter gällande ordningen. Enär detta medför bl. a., att räkenskapsåret sammanfaller med kalenderåret, har den första inkomst- och utgiftsstaten föreslagits omfatta tiden 1 juli 1958—31 december 1959. Utgifterna under denna tid beräknas till 2 613 000 kronor, varav för avlöningar 2 050 000 och för omkostnader 563 000 kronor. Då inkomsterna beräknas till 289 000 kronor, varav vårdavgifter (41 000 vård dagar å 3 kronor) 123 000 kronor, kan det erforderliga statsbidraget uppskattas till 2 324 000 eller i runt tal 2 300 000 kronor. Styrelsen bör bemyndigas att kvartalsvis i förskott utanordna erforderligt belopp inom ramen för anvisade medel.

Vid beräkningarna har hänsyn tagits dels till nuvarande omfattning av personalstaten, dels till att den nya verksamheten har karaktär av försöksverksamhet, dels ock till att anstalten under ombyggnadsperioden 1 augusti 1958—1 november 1959 (tidigast) endast kan beläggas med cirka 75 patienter. Styrelsen räknar därvid med att å sanatoriet befintligt klientel senast den 30 juni 1958 överförs till kustsanatoriet Apelviken.

Vad beträffar planen för bedrivandet av för ändamålet erforderliga byggnadsarbeten har samråd skett med byggnadsstyrelsen och direktionen. Parterna har därvid överenskommit att begränsa ombyggnadsarbetena till oundgängligen nödvändiga reparationer och omändringar.

Enligt ett i anslutning härtill upprättat, reviderat ombyggnadsförslag (skissutredning i december 1957), vilket medicinalstyrelsen för sin del anser sig kunna tillstyrka, skulle huvudbyggnaden komma att inrymma tillhoppa 124 vårdplatser, varav i bottenvåningen två vårdavdelningar med vardera 22 platser, i mellenvåningen två avdelningar med 23 resp. 21 platser samt i övervåningen två avdelningar med 19 resp. 17 platser. Bottenvåningen i f. d. epidemisjukstugan (avd. IV) avses därjämte komma till användning och beräknas kunna bereda plats åt 16 patienter. Den totala beläggningen skulle sålunda komma att uppgå till 140 patienter, vilket antal med hänsyn till ett effektivt utnyttjande av sanatoriet och dimensioneringen av detsamma icke kan anses vara för högt. Byggnadstiden beräknas, därest oförutsedda omständigheter ej tillstöter, till cirka 15 månader. Enligt byggnadsstyrelsens beräkningar skulle arbetena i sin helhet draga en kostnad av 1 100 000 kronor. Såvitt nu kan bedömas torde det för byggnadsarbeten redan anvisade beloppet, 950 000 kronor, komma att förslå under budgetåret 1958/59.

Under återopande av det anförda hemställer medicinalstyrelsen att till Bidrag till driften av Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra för budgetåret 1958/59 anvisas ett förslagsanslag av ($\frac{2}{3} \cdot 2\,300\,000$) 1 530 000 kronor.

Yttranden

Centrala sjukvårdsberedningen erinrar om att förslaget till avlöningsstat upptar 125 befattningshavare. Eftersom detta antal uppenbarligen är för mycket för en beläggning med endast omkring 75 patienter, torde man få utgå ifrån att antalet befattningshavare i stort sett avser sjukhuset i dess slutgiltiga skick med 140 platser. Personaltätheten skulle härvid bli cirka 89 per 100 vårdplatser. Som jämförelse kan nämnas att år 1955 motsvarande siffra för lasaretten i medeltal var cirka 104, undervisningssjukhusen inräknade, och för statens sinnessjukhus för psykiskt efterblivna cirka 39. Beredningen fortsätter.

Enligt vad som inhämtats från medicinalstyrelsen skall sjukhuset icke utgöra en asyl utan närmast få karaktären av rehabiliteringsanläggning, dit patienterna remitteras för att undergå ortopedisk behandling. Under sådana förhållanden torde stora anspråk komma att ställas på personalen med hänsyn till klienteletts art och till den intensiva specialbehandling som åsyftas. Det är uppenbart, att av denna anledning en väsentligt större personaltäthet erfordras än vad eljest är fallet, när det gäller vården av psykiskt efterblivna. Huruvida en så stor personaltäthet erfordras, som den nu ifrågasatta, är det emellertid vanskligt att göra ett uttalande om, då erfarenhet från denna form av specialvård saknas. Personalen skulle per 100 platser närmast komma att motsvara vad som kräves vid odelade lasarett, där 1955 antalet befattningshavare i genomsnitt var 93 per 100 vårdplatser. Sjukvårdspersonalen har upptagits till ett antal av 72, vilket motsvarar 51 per 100 vårdplatser, medan vid odelade lasarett motsvarande siffra var 62 i genomsnitt år 1955. Under tiden 1 juli 1958 — 31 december 1959 blir personalkostnaden, även om me-

dieinalstyrelsen med hänsyn till den ringa beläggningen icke upptagit någon ersättning för semester- och sjukvikariat, vid 100 % beläggning av de 75 platserna — vilket man knappast kan räkna med — omkring 64 kronor och vid 90 % beläggning omkring 71 kronor per vård dag. Det undandrar sig beredningens bedömning, om det för nedbringande av dessa höga kostnader är praktiskt möjligt att minska personalen under den ganska avsevärda tiden, då sjukhuset bara kommer att kunna utnyttjas till drygt hälften av sin kapacitet.

Förvaltningspersonalen uppgår till 4, vilket motsvarar vad som finns vid lasarett med avsevärt större platsantal. Det kan ifrågasättas, om icke denna personal kan minskas till 3 med hänsyn till att omsättningen av patienter kan beräknas bli väsentligt mindre än vid lasarett, och då mellanhavanden med sjukkassar etc. torde bortfalla utom ifråga om de särskilda patienter, som enligt förslaget till avtal § 7 kan komma att intagas för ortopedisk vård.

Även antalet maskinpersonal och hantverkare, tillsammans 7, synes högt och bör kunna minskas, i synnerhet om övergång sker till oljeeldning.

Antalet vaktmästare uppgår till 3 och härutöver finnes under sjukvårdspersonal upptaget 3 sjukbärare. Vidare finnes trädgårdsmästare och trädgårdsarbetare. Sammanlagt är dessa befattningshavare 8 till antalet, en siffra som måste anses förhållandevis hög, även om hänsyn tages till tomtområdets storlek och till den vård varom här är fråga.

På längre sikt anser beredningen att det kan övervägas att avveckla tvättverksamheten vid sjukhuset genom överförande av tvättgodset till en större central anstalt såsom tendensen är ifråga om sinnessjukhusen.

Beredningen har tidigare behandlat förslag rörande till- och ombyggnad av kustsanatoriet. Det nu föreliggande ombyggnadsförslaget avseende sanatoriets ianspråktagande för ett helt nytt ändamål, nämligen vård av höggredigt vanföra psykiskt efterblivna, får som byggnadsstyrelsen framhåller betraktas som en dispositionsplan, och beredningen har icke något att erinra mot detsamma. Kostnaderna har beräknats till 1 100 000 kronor, varav huvudparten torde vara att hänföra till sådana upprustningsarbeten, som måste komma till stånd oavsett vad anstalten skall användas till. I denna summa ingår icke en ifrågasatt ombyggnad av centralvärmeanläggningen till oljedrift, varom utredning pågår genom byggnadsstyrelsens försorg. De av byggnadsstyrelsen uppgivna ombyggnads- och upprustningskostnaderna — utom omläggning till oljedrift — motsvara närmare 8 000 kronor per vårdplats beträffande vilket icke finnes något att erinra.

Statskontoret har icke funnit anledning till annat uttalande än att ämbetsverket förutsätter, att inkomst- och utgiftsstaten för sanatoriet årligen kommer att prövas i samband med statsregleringen i enahanda ordning och enligt samma principer, som gäller i fråga om petitaframställningar från statliga verk och inrättningar.

Statens lönenämnd har funnit det föreliggande materialet otillräckligt för ett bedömning av huruvida den föreslagna löneställningen för de olika befattningarna överensstämmer med av staten tillämpade lönesättningsnormer. Det vill dock förefalla som om avvikelser från dessa normer förekommer i icke obetydlig utsträckning. Ett slutligt ställningstagande till framställningen

bör därför enligt nämndens mening föregås av en närmare översyn i nu berörda hänseende.

Departementschefen

Enligt beslut vid 1957 års riksdag (prop. 103; rskr. 237) anvisades för budgetåret 1957/58 såsom Lån till föreningen Kronprinsessan Victorias kustsanatorium för vissa ombyggnadsarbeten ett investeringsanslag av 950 000 kronor. Medlen avsåg att möjliggöra vissa ombyggnadsarbeten, som erfordrades därest sanatoriet skulle användas för vård av höggradigt vanföra psykiskt efterblivna patienter.

Bakgrunden härtill var å ena sidan den dåliga beläggningen å såväl nämnda sanatorium som Apelvikens kustsanatorium samt å andra sidan det stora behov av vårdplatser för psykiskt efterblivna, som föranlett Kungl. Maj:t att den 29 juni 1956 uppdraga åt medicinalstyrelsen att utreda frågan om provisoriska åtgärder för att öka platstillgången m. m. Medicinalstyrelsen hade i anledning härav föreslagit, att sanatoriet tills vidare skulle användas för sistnämnda ändamål. Min företrädare anförde därvid bl. a.

Jag har därför ansett mig böra tillstyrka, att medicinalstyrelsens förslag lägges till grund för den fortsatta prövningen av frågan. Bl. a. med hänsyn till de invändningar som gjorts mot förslaget och som bör ytterligare övervägas, anser jag mig nämligen icke redan nu kunna taga definitiv ställning till detsamma. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot, torde det emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning av samtliga förekommande omständigheter besluta i huvudsaklig överensstämmelse med medicinalstyrelsens förslag. Befinnes detta icke kunna godtagas, torde frågan ånyo få föreläggas riksdagen.

Då vidare vissa frågor förutsatte ytterligare förhandlingar med direktionen för sanatoriet, anvisades medel endast för nämnda byggnadsarbeten. Frågan om anvisande av medel för täckande av driftkostnaderna skulle underställas 1958 års riksdag.

Sedan medicinalstyrelsens framställning vid remissbehandlingen blivit föremål för kritik i vissa avseenden anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1957 styrelsen att — med anledning av vad i remissyttrandena anförts — i ärendet avgiva utlåtande samt att — därest sanatoriet icke alls eller icke i dess helhet ansågs böra användas för vård av höggradigt vanföra psykiskt efterblivna — efter samråd med direktionen för sanatoriet och övriga berörda parter pröva frågan om den framtida användningen av sanatoriet och till Kungl. Maj:t senast den 15 oktober 1957 inkomma med härav föranledda förslag. Kungl. Maj:t uppdrog vidare åt byggnadsstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t senast nämnda dag inkomma med utredning rörande kostnaderna för vissa ifrågasatta ändringsarbeten vid sanatoriet.

Efter förnyad framställning av medicinalstyrelsen uppdrog Kungl. Maj:t sedermera den 25 oktober 1957 åt styrelsen att med direktionen för kustsanatoriet upptaga förhandlingar om avtal rörande användningen av detsamma

för vård av höggradigt vanföra psykiskt efterblivna fr. o. m. den 1 juli 1958, att i samråd med byggnadsstyrelsen och direktionen inkomma med plan för bedrivandet av för ändamålet erforderliga ombyggnadsarbeten, samt att till Kungl. Maj:t senast den 31 december 1957 inkomma med härav föranledda förslag.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har medicinalstyrelsen nu med direktionen träffat preliminärt avtal rörande användningen av sanatoriet för angivet ändamål fr. o. m. den 1 juli 1958. I första hand skulle därvid barn och ungdomar under 20 år komma i fråga. Därest sanatoriet icke helt tages i anspråk för vård av psykiskt efterblivna, får annat ortopediskt klientel mottagas mot ersättning enligt för nuvarande klientel gällande grunder. Avtalet innebär i övrigt att sanatoriet efter genomförd ombyggnad skulle kunna mottaga högst 140 patienter, varav 16 i bottenvåningen till f. d. epidemisjukstugan och återstående 124 i huvudbyggnaden. Driftkostnaderna för tiden 1 juli 1958—31 december 1959 beräknas till 2 613 000 kronor. Då inkomsterna uppskattas till 289 000 kronor, skulle sålunda av statsmedel under samma tid behöva tillskjutas 2 324 000 kronor eller för nästa budgetår omkring 1 530 000 kronor. Ombyggnadsarbetena beräknas pågå under tiden den 1 augusti 1958 till den 1 november 1959 eller senast den 1 mars 1960. Under denna tid beräknas beläggningen uppgå till i genomsnitt endast 75 patienter.

För egen del vill jag framhålla, att jag — i likhet med min företrädare — anser synnerligen angeläget, att den möjlighet som nu erbjudits kan tillvaratas. Å andra sidan medför emellertid den nödvändiga ombyggnaden av sanatoriet — vilken såvitt avser själva huvudbyggnaden avses skola genomföras i två etapper med hälften av byggnaden i vardera etappen — svårigheter att nu disponera byggnaden för avsett klientel. Det torde sålunda vara förenat med vissa olägenheter att redan innan erforderliga ombyggnadsarbeten, innefattande även vissa skyddsanordningar m. m., verkställts belägga ena hälften av huvudbyggnaden i dess nuvarande skick med psykiskt efterblivna. Under större delen av ombyggnadstiden kan vidare endast halva huvudbyggnaden disponeras och sanatoriet därför bara utnyttjas till omkring hälften av sin kapacitet eller cirka 75 platser. Personalantalet har visserligen minskats något i förhållande till staten för år 1958 men har i huvudsak förutsatts vara avpassat efter den slutliga beläggningen, 140 platser. Det är vidare angeläget, att den nuvarande personalen får åtminstone någon utbildning för de i viss mån helt nya arbetsuppgifter som väntar. Med hänsyn härtill och då bottenvåningen i f. d. epidemisjukstugan — vilken för övrigt sommaren 1957 varit uttyrd för vård av psykiskt efterblivna — utan ombyggnad kan tagas i anspråk för angivet ändamål, anser jag mig böra förorda, att tills vidare endast dessa omkring 16 platser tages i anspråk. Allteftersom ombyggnadsarbetena i huvudbyggnaden blir färdiga, vilket såvitt avser första hälften beräknas kunna ske till senast den 1 juli 1959,

bör även platserna där beläggas med psykiskt efterblivna. De nuvarande patienterna skulle alltså under tiden vara kvar i den andra hälften av huvudbyggnaden. Enligt vad jag inhämtat skulle därvid beläggningen kunna ökas med 10 à 15 patienter, vilket är angeläget med hänsyn till att personalen som förut nämnts är avpassad för en högre beläggning. Det sammanlagda patientantalet skulle då minskas från nuvarande cirka 130 till omkring 80 à 90 eller — inklusive epidemisjukstugan — 100 à 110. När ombyggnadsarbetena i vårdavdelningarna påbörjas, bör de patienter, som då icke kan beredas plats vid sanatoriet, överföras till Apelvikens kustsanatorium.

På staten belöpande kostnader för nämnda omkring 16 platser torde böra bestridas efter i huvudsak de grunder, som tillämpas för nuvarande klientel. Därest särskild överenskommelse härom erfordras, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att godkänna densamma. För ändamålet uppkommande kostnader torde kunna uppskattas till i runt tal 325 000 kronor. Ersättningen till sanatoriet torde under nästa budgetår få bestridas från förslagsanslaget till Statens sinnessjukhus: Omkostnader. För tiden efter det sanatoriet friställts för sitt nya ändamål — alltså senast omkring den 1 juli 1959 — torde medicinalstyrelsens nu framlagda förslag böra i huvudsak godtagas. I anslutning till avtalsförslaget vill jag emellertid understryka att vid intagningen endast sådant klientel kommer i fråga, som enligt 1954 års lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna på grund av höggradig vanförhet är undantagna från landstingens huvudmannaskap. Jag vill vidare understryka angelägenheten av att övergångstiden utnyttjas för en ingående förnyad prövning av personalbehovet med särskilt beaktande av vad centrala sjukvårdsberedningen härutinnan anfört. Samtidigt bör den av lönenämnden ifrågasatta översynen av föreslagna lönesättningsnormer vidtagas, om så erfordras i samråd med nämnden.

Därest personalen vid Apelvikens kustsanatorium i anledning av patientöverflyttningen skulle behöva utökas, torde i första hand böra undersökas möjligheterna att omplacera de befattningshavare vid Kronprinsessan Victorias kustsanatorium, som icke önskar kvarstanna eller icke erfordras i den nya organisationen.

Den sjukvårdspersonal, som i fortsättningen avses kvarstanna vid sanatoriet, bör under nämnda övergångsperiod beredas tillfälle till utbildning i sinnessjukvård. Medicinalstyrelsen bör därför i första hand undersöka, om och i vilken mån denna personal kan såsom extraelever delta i den i grundutbildningen ingående provtjänstgöringen. Härav föranledda merkostnader torde i så fall få bestridas från för utbildningen anvisade medel.

Kostnaderna för erforderliga ombyggnadsarbeten inom sanatoriet har enligt det reviderade förslaget beräknats till 1 100 000 kronor och torde kunna godtagas. Härin ingår emellertid icke kostnaderna för ifrågasatt övergång till oljeeldning, vilka enligt vad jag inhämtat kan beräknas till i runt tal 50 000 kronor eller — om vissa beredskapsarbeten för att hindra drift-

avbrott blir nödvändiga — 120 000 kronor. Besparingar på ungefär 15 000 kronor per år beräknas uppkomma genom en sådan övergång. Utredning i dessa hänseenden pågår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att inom en kostnadsram av högst 1 220 000 kronor besluta om ifrågavarande byggnadsarbeten. Någon medelsanvisning för nästa budgetår torde icke erfordras utöver det anslag om 950 000 kronor, som redan i form av lån till föreningen anvisats för ändamålet för budgetåret 1957/58.

III. Försäljning av vissa markområden vid Furunäsets sjukhus

Förslag och yttrande

Medicinalstyrelsen har i skrivelse den 15 november 1957 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att till Svenska Cellulosa Aktiebolaget får försäljas två områden om 13,8 respektive 0,0708 hektar från Kungl. Maj:t och Kronan tillhöriga fastigheten Pitholm 25² i Piteå socken för en köpeskilling av 64 150 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som framgår av upprättat förslag till köpekontrakt.

Medicinalstyrelsen har därvid upplyst, att områdena förvaltas av styrelsen för Furunäsets sjukhus vid Piteå. Bolaget önskar förvärva områdena för att därstädes upplåta mark för bebyggelse åt anställd personal hos bolaget. Sjukhusdirektionen — som upplyst, att områdena icke är för sjukhusets drift erforderliga — tillstyrker, att desamma försäljes. Länsstyrelsen i Norrbottens län har icke något att erinra mot den ifrågasatta försäljningen.

Då områdena — såsom sjukhusdirektionen framhållit — icke är erforderliga för sjukhusets drift och icke heller med hänsyn till deras läge torde ifrågakomma såsom tomtmark för sjukhusets personal, tillstyrker medicinalstyrelsen att desamma försäljes.

I fråga om det föreslagna försäljningspriset — 64 150 kronor — anför styrelsen följande.

Värdet av marken har beräknats efter grunder, som angivits av länsbostadsnämnden i Norrbottens län. Skogsvärdet har beräknats av jägmästaren i Piteå distrikt J. Olausson, som tillstyrkt ett sammanlagt försäljningsbelopp av 61 500 kronor för det större området. Domänstyrelsen, som funnit skogsvärdet något högt beräknat, har likväl ej funnit anledning föreslå ändring av detta pris.

Kammarkollegiet, som därefter avgivit yttrande i ärendet, har beräknat värdet av de två områdena till 64 150 kronor, vilket belopp bolaget förklarar sig villigt att erlagga.

Det mellan medicinalstyrelsen och bolaget preliminärt upprättade köpekontraktet är av följande lydelse.

K ö p e k o n t r a k t

Kungl. Maj:t och Kronan genom Medicinalstyrelsen upplåter och försäljer härmed under förutsättning av Riksdagens godkännande till Svenska Cel-

Iulosa Aktiebolaget *dels* ett område om c:a 13,8 ha av fastigheten Pitholm 25: 2, hospitalshemmanet, i Piteå socken, Norrbottens län, utgörande den del av hemmanets skogsskifte vid Sulfatfabriken i Skuthamn, som avskäres av förlängningen nordost-ut av den sydöstra gränsen för Pitholm 19: 24, *dels* det skifte om 0,0708 ha av samma fastighet, som utlagts vid ett den 23/3 1896 fastställt laga skifte å samfälld mark till Pitholms by.

Köpeskillingen utgör Sextiofyrausenethundrafemtio (64 150) kronor och skall erläggas kontant så snart köpet blivit definitivt, varefter områdena få tillträdas av köparen.

Avstycknings- och lagfartskostnaderna erläggas av köparen.

Denna handling har upprättats och undertecknats i två exemplar varav vardera parten tagit sitt.

Bostadsstyrelsen har i infortrat remissyttrande tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen

De båda till försäljning ifrågasatta områdena förvaltas av medicinalstyrelsen för Furunäsets sjukhus vid Piteå. Enligt vad styrelsen och sjukhusdirektionen uppgivit är områdena icke erforderliga för sjukhusets drift. Såväl nämnda som övriga i ärendet hörda myndigheter har tillstyrkt försäljningen. Med hänsyn härtill och då såväl den överenskomna köpeskillingen som försäljningsvillkoren i övrigt synes kunna godtagas, föranleder den föreslagna försäljningen icke någon erinran från min sida.

IV. Utrustning av nya sinnessjukhus m. m.

Förslag

Medicinalstyrelsen har i skrivelse den 6 december 1957 hemställt, att reservationsanslaget till Utrustning av nya sinnessjukhus för budgetåret 1958/59 uppföres med 2 510 000 kronor.

Styrelsen har därvid beträffande frågan om anvisande av medel för utrustning av vissa nytilkommande, ombyggda och renoverade lokaler vid statens sinnessjukhus anfört i huvudsak följande.

S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg. Preliminärt har bl. a. för utrustning av ett bostadshus, B 45, för ogift personal under innevarande budgetår anvisats 30 000 kronor. Direktionens utrustningsförslag å 36 000 kronor har granskats av centrala sjukvårdsberedningen, som tillstyrker att 32 000 kronor anvisas.

För påbörjandet av utrustning av paviljong 5, som är under ombyggnad, har anvisats 25 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning av direktionens utrustningsförslag å 113 000 kronor, att 90 000 kronor anvisas.

Vidare har för utrustning av administrationsbyggnaden preliminärt anvisats 75 000 kronor. Direktionens utrustningsförslag å 414 000 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Då ombyggnaden

beräknas vara slutförd under sommaren 1959, bör utrustningen till stor del anskaffas under nästa budgetår. Ytterligare 270 000 kronor bör preliminärt anvisas.

En byggnad för försäljningskiosk och serveringslokal är under uppförande och beräknas stå färdig sommaren 1958. I avvaktan på granskning av utrustningsförslag å 10 800 kronor bör preliminärt 9 000 kronor anvisas.

Sammanlagt bör alltså anvisas (32 000 — 30 000 + 90 000 — 25 000 + 270 000 + 9 000) 346 000 kronor.

Ryhovs sjukhus i Jönköping. Ett utrustningsförslag å 37 000 kronor för komplettering och modernisering av utrustningen i paviljong MK 1 i samband med helrenovering av avdelningarna har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Preliminärt bör anvisas 30 000 kronor.

S:t Lars' sjukhus i Lund. För utrustning av paviljong 42 anvisades för innevarande budgetår preliminärt 140 000 kronor. Efter granskning av utrustningsförslag tillstyrker centrala sjukvårdsberedningen, att 175 000 kronor anvisas.

Avdelningarna 3 a och 3 b i paviljong K 4 helrenoveras f. n. För komplettering och modernisering av utrustningen har upprättats ett utrustningsförslag å 37 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen anser efter granskning att 30 500 kronor är tillfyllest. Medicinalstyrelsen föreslår, att ett vid granskningen framlagt alternativ å 34 500 kronor bör antagas.

Paviljong 45 om 108 platser beräknas efter ombyggnad bliva färdig under sommaren 1959. Ett av direktionen framlagt utrustningsförslag å 216 000 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Preliminärt bör anvisas 180 000 kronor.

Sammanlagt bör sålunda anvisas (175 000 — 140 000 + 34 500 + 180 000) 249 500 kronor.

Ulleråkers sjukhus i Uppsala. För utrustning av arbetsterapilokaler m. m. har preliminärt anvisats 90 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker efter granskning av direktionens utrustningsförslag å 161 000 kronor, att totalt 128 250 kronor anvisas.

Renovering och modernisering av avdelningarna vid södra delen av sjukhuset kommer nästa budgetår att påbörjas och då inledas med avdelning K 14, inrymmande 120 patienter. Då program för arbetena ännu icke uppgjorts, har utrustningsförslag icke kunnat utarbetas. Preliminärt bör emellertid 80 000 kronor ställas till förfogande för utrustningen under nästa budgetår.

Sammanlagt bör alltså anvisas (128 250 — 90 000 + 80 000) 118 250 kronor.

Restads sjukhus i Vänersborg. Två nya paviljonger, M 4 och K 9, om vardera 48 platser är under uppförande. Direktionens utrustningsförslag å 269 000 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Då båda paviljongerna beräknas vara färdigbyggda under nästa budgetår bör preliminärt anvisas 200 000 kronor.

Ett nytt bostadshus för ogift personal inrymmande 2 dubletter och 12 enkelrum beräknas stå färdigt hösten 1958. Utrustningsförslag föreligger ännu icke, varför preliminärt 25 000 kronor bör anvisas.

För modernisering och komplettering av utrustningen å avdelning M 11, som skall helrenoveras, föreligger ett ännu icke granskat utrustningsförslag å 20 697 kronor. Preliminärt bör härför anvisas 17 000 kronor. Vidare kommer kyrksalen att renoveras under nästa budgetår. I avvaktan på

centrala sjukvårdsberedningens granskning av förslag till nyanskaffning av inventarier för 30 960 kronor bör 25 000 kronor preliminärt anvisas.

Sammanlagt bör alltså (200 000 + 25 000 + 17 000 + 25 000) 267 000 kronor anvisas.

Sätters sjukhus. Preliminärt har för utrustning av den ena av paviljongerna 4 och 5, inrymmande sammanlagt 112 vårdplatser, under innevarande budgetår anvisats 120 000 kronor. Föreliggande utrustningsförslag å 243 000 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. För att utrustningen skall kunna till största delen slutföras under nästa budgetår, bör ytterligare 90 000 kronor preliminärt anvisas.

För påbörjandet av utrustning av nybyggnad för samlingsal torde i avvaktn på granskning av föreliggande utrustningsförslag å 62 300 kronor ett belopp av 45 000 kronor böra anvisas, då byggnaden beräknas vara färdig under första halvåret 1959.

För utrustning av en nybyggnad vid *sekundäravdelningen i Olofsfors* har preliminärt anvisats 135 000 kronor. Det ursprungliga programmet torde dock icke i full utsträckning komma att utföras. Ett 40-tal vårdplatser planeras att färdigställas. För utrustning därav bör 80 000 kronor tills vidare anvisas.

Sammanlagt bör alltså (90 000 + 45 000 — 135 000 + 80 000) 80 000 kronor anvisas.

S:ta Gertruds sjukhus i Västervik. Ett nytt bostadshus för ogift personal, inrymmande 7 dubletter och 41 enkelrum, beräknas vara färdigställt sommaren 1958 och två nya vårdpaviljonger för sammanlagt 112 patienter våren 1959. Sjukhuset har ännu icke framlagt utrustningsförslag. Preliminärt bör för nästa budgetår sammanlagt (80 000 + 210 000) 290 000 kronor anvisas.

Paviljong 16 M renoveras och moderniseras innevarande budgetår. I samband därmed bör utrustningen moderniseras och kompletteras. Efter granskning av föreliggande utrustningsförslag tillstyrker centrala sjukvårdsberedningen att 26 000 kronor anvisas.

Sammanlagt bör alltså (290 000 + 26 000) 316 000 kronor anvisas.

S:t Sigfrids sjukhus i Växjö. Två nya vårdpaviljonger, nr 57 och nr 58, beräknas vara färdigställda våren 1959. Paviljongerna kommer att inrymma sammanlagt 112 vårdplatser. Direktions utrustningsförslag å 400 600 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Utöver för innevarande budgetår preliminärt anvisade 120 000 kronor bör anvisas ytterligare 90 000 kronor.

Mariebergs sjukhus i Kristinehamn. En ny vårdpaviljong, K 58, med 60 vårdplatser, beräknas vara färdigställd sommaren 1959. Utrustningsförslag har ännu icke kunnat framläggas. Preliminärt bör 120 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Umedalens sjukhus vid Umeå. Ett förslag å 95 934 kronor för utrustning av en nybyggnad för undervisningslokaler och elevbostäder har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Då byggnaden beräknas vara färdigställd våren 1959, bör huvuddelen av utrustningen anskaffas sagda budgetår. Preliminärt bör 70 000 kronor anvisas.

Avdelningarna MB 1, KA 1 och KB 3 helrenoveras. Ett ännu icke av centrala sjukvårdsberedningen granskat förslag å 42 155 kronor för komplettering och modernisering av utrustningen föreligger. Preliminärt bör tills vidare 30 000 kronor anvisas.

Sammanlagt bör alltså (70 000 + 30 000) 100 000 kronor anvisas.

Sundby sjukhus vid Strängnäs. Om- och tillbyggnad av centralköket beräknas vara slutförd sommaren 1959. Föreliggande utrustningsförslag å 97 300 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Anskaffning av utrustningen behöver till stor del ske under nästa budgetår, varför 75 000 kronor bör anvisas.

Vårdpaviljong 4, bestående av tre avdelningar för sammanlagt 125 patienter, skall renoveras och moderniseras. Därvid bör kassabla möbler m. m. utbytas och utrustningen kompletteras. Direktionens utrustningsförslag å 119 700 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Preliminärt bör tills vidare 70 000 kronor anvisas.

Sammanlagt bör alltså (75 000 + 70 000) 145 000 kronor anvisas.

Sidsjöns sjukhus i Sundsvall. Nybyggnad samt renovering av administrationen kommer att utföras under nästa budgetår. Direktionen har överlämnat ett utrustningsförslag å 24 564 kronor. Styrelsen föreslår, att preliminärt 20 000 kronor anvisas.

Birgittas sjukhus i Vadstena. Under innevarande budgetår har preliminärt anvisats 75 000 kronor för utrustning av paviljong M 4. Ett utrustningsförslag å 79 600 kronor har granskats av centrala sjukvårdsberedningen, som tillstyrker att 71 000 kronor anvisas. Direktionen har överlämnat ett kompletterande utrustningsförslag å 112 000 kronor för denna paviljong samt paviljongerna M 2 och M 3. I avvaktan på granskning av förslaget torde preliminärt 80 000 kronor böra anvisas för den kompletterande utrustningen.

Sammanlagt bör alltså (80 000 — 4 000) 76 000 kronor anvisas.

S:t Jörgens sjukhus i Göteborg. Preliminärt har 40 000 kronor anvisats för utrustning av bostadshus för ogift personal. Efter granskning av direktionens utrustningsförslag å 69 000 kronor tillstyrker centrala sjukvårdsberedningen, att 60 500 kronor anvisas.

Vidare har för påbörjandet av utrustning av paviljong 1 preliminärt anvisats 250 000 kronor. Sjukhuset har ännu icke inkommit med något utrustningsförslag. Då paviljongen beräknas vara färdigställd under första delen av nästa budgetår, föreslås, att ytterligare 40 000 kronor anvisas.

Sammanlagt bör alltså (60 500 — 40 000 + 40 000) 60 500 kronor anvisas.

S:t Olofs sjukhus i Visby. För påbörjandet av utrustning av nybyggnad för två vårdavdelningar, klinik och behandlingsavdelning samt arbetsterapilokaler har anvisats 125 000 kronor. Ett utrustningsförslag å 333 100 kronor föreligger men har ännu ej granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Då utrustningen till största delen bör slutföras under nästa budgetår, bör ytterligare 150 000 kronor anvisas.

S:ta Annas sjukhus i Nyköping. Helrenovering av avdelningarna 1 a, 1 b, 2 a och 2 b pågår. För komplettering och utbyte av möbler har uppgjorts ett utrustningsförslag å 13 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker, att 11 750 kronor anvisas.

Psykiatriska sjukhuset i Stockholm. Vårdavdelningarna skall successivt renoveras. I samband härmed bör utrustningen kompletteras och moderniseras. I avvaktan på utrustningsförslag bör 30 000 kronor anvisas under nästa budgetår.

Västra Marks sjukhus i Örebro. Renovering och modernisering av avdelningarna 4 och 5 pågår. I samband härmed bör den gamla utrustningen delvis utbytas mot ny samt kompletteras. Direktionens utrustningsförslag å 60 000 kronor har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Tills vidare torde preliminärt 50 000 kronor böra anvisas.

Vidare planeras ombyggnad av en provisorisk paviljong, vilken nu användes som beredskapsförråd. Den beräknas inrymma 30 vårdplatser. Preliminärt bör 50 000 kronor anvisas för utrustning av paviljongen.

Sammanlagt bör alltså (50 000 + 50 000) 100 000 kronor anvisas.

Västra Ny sjukhus i Motala. Genom beslut den 6 juni 1957 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att bl. a. uppföra en ny verkstadsbyggnad. Utrustningsförslag har ännu icke kunnat upprättas. Då byggnaden beräknas stå färdig under nästa budgetår, bör preliminärt 50 000 kronor anvisas för påbörjandet av utrustningen.

Preliminärt har under innevarande budgetår anvisats 60 000 kronor till *Mariebergs sjukhus*, 40 000 kronor till *Furunäsets sjukhus* samt 45 000 kronor till *Gådeå sjukhus*. Då slutgiltiga utrustningsförslag ännu icke föreligger, kan styrelsen icke nu beräkna det definitiva medelsbehovet.

Styrelsen erinrar vidare, att under en följd av år särskilda medel beviljats för anskaffning av modern medicinsk utrustning, under de senaste två budgetåren 150 000 kronor årligen. Då det är angeläget, att denna anskaffning och komplettering får fortsätta, föreslår styrelsen, att jämväl för nästa budgetår 150 000 kronor anvisas för ändamålet.

Medelsbehovet för budgetåret 1958/59 skulle alltså uppgå till sammanlagt (346 000 + 30 000 + 249 500 + 118 250 + 267 000 + 80 000 + 316 000 + 90 000 + 120 000 + 100 000 + 145 000 + 20 000 + 76 000 + 60 500 + 150 000 + 11 750 + 30 000 + 100 000 + 50 000 + 150 000) 2 510 000 kronor. Av detta belopp avser 1 935 750 kronor utrustning av byggnadsobjekt, till vilka medel särskilt anvisats av Kungl. Maj:t, 424 250 kronor utrustning av ombyggnader och renoveringar, som bekostas genom användning av till medicinalstyrelsens disposition ställda medel av statens allmänna fastighetsfond för underhåll av byggnader samt 150 000 kronor medicinsk utrustning.

Departementschefen

I anslutning till färdigställandet av de om- och nybyggnadsarbeten, för vilka medel anvisas under investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. bör ifrågavarande lokaler givetvis förses med erforderlig utrustning. Kostnaderna härför jämte anskaffande av modern medicinsk utrustning till sjukhusen bestrides f. n. från förevarande utrustningsanslag. I enlighet med vad som föreslagits i årets statsverksproposition (XI ht, p. 33) bör vidare medel för utrustning av vårdavdelningar m. m., som ombygges eller helrenoveras med anlitande av medicinalstyrelsens delfond å statens allmänna fastighetsfond, fr. o. m. budgetåret 1958/59 anvisas under sistnämnda anslag. Av medicinalstyrelsens anslagsäskanden om sammanlagt 2 510 000 kronor hänför sig omkring 424 000 kronor till utrustning av nyss angivet slag, 150 000 kronor till anskaffande av modern medicinsk utrustning och 1 936 000 kronor till övrig utrustning.

Vissa av de av medicinalstyrelsen angivna utrustningskostnaderna har endast kunnat preliminärt angivas i avbidan på centrala sjukvårdsbered-

ningens granskning av utrustningsförslagen och i några fall har sådant förslag ännu icke hunnit upprättas. De slutliga kostnaderna torde emellertid i dessa fall otvivelaktigt komma att överstiga de av styrelsen preliminärt äskade beloppen. Jag vill i detta sammanhang framhålla angelägenheten av att utrustningsarbetet så planlägges och samordnas med byggnadsarbetena, att i varje fall utrustningsförslag föreligger vid tidpunkten för anslagsäskandena. Om möjligt bör också centrala sjukvårdsberedningens granskning då vara slutförd. Jag har för avsikt att ta upp frågan om hur dessa spörsmål skall tillfredsställande lösas till närmare övervägande i samband med att utrustningskommittén för Gullberna sjukhus avslutar sitt arbete.

Med hänsyn till de i många fall långa leveranstiderna för viss utrustning och för att icke försena lokalernas ianspråktagande torde medel för nästa budgetår böra anvisas i huvudsaklig överensstämmelse med medicinalstyrelsens förslag. Beträffande paviljong K 4 vid S:t Lars' sjukhus har medicinalstyrelsen och centrala sjukvårdsberedningen föreslagit en medelsanvisning om 34 500 resp. 30 500 kronor. Jag förordar för egen del en begränsning av styrelsens äskanden till 32 500 kronor. Enligt vad jag under hand inhämtat har centrala sjukvårdsberedningen numera slutfört granskningen av föreliggande utrustningsförslag beträffande bostadshus vid Restads sjukhus samt paviljongerna 4 och 5 vid Sätters sjukhus. De av medicinalstyrelsen för angivna ändamål preliminärt äskade beloppen bör i anslutning härtill uppräknas med 4 000 resp. 14 000 kronor.

I enlighet härmed och då jag i övrigt anser mig kunna tillstyrka medicinalstyrelsens förslag skulle anslaget för nästa budgetår behöva uppföras med (2 510 000 — 2 000 + 4 000 + 14 000) 2 526 000 kronor. Anslaget torde i fortsättningen böra benämnas Utrustning av nya sinnessjukhus m. m.

V. Hemställen

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat skulle det sammanlagda medelsbehovet under investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1958/59 uppgå till 35 850 000 kronor enligt i det följande redovisad sammanställning.

I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas lämpligt, torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst ändamål kunna ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat, oavsett för vilket budgetår ifrågakvarande medel anvisats.

Under reservationsanslaget till Utrustning av nya sinnessjukhus m. m. skulle anvisas 2 526 000 kronor. Slutligen erfordras såsom ersättning för vissa vid Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra disponerade platser för höggradigt vanföra psykiskt efterblivna ett belopp av omkring 325 000 kronor. Ersättningen torde få bestridas från förslagsanslaget till Statens sinnessjukhus: Omkostnader.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. besluta

a) att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade förslag skall *dels* utföras de nya arbeten, som framgår av följande sammanställning, *dels ock* beräknas medel för nämnda arbeten ävensom för övriga i sammanställningen angivna ändamål med de belopp, som framgår av densamma:

Sjukhus och arbete m. m.	Beräknad kostnad	Anvisat	Fortsättningsarb.	Nya arbeten
			Förslag 1958/59	Förslag 1958/59
1	2	3	4	5
<i>Psykiatriska sjukhuset:</i>				
Renovering av vårdavdelningar.....	900 000	300 000	300 000	—
<i>Ulleråkers sjukhus:</i>				
Uppförande av byggnader för centralkök och matsal samt rörelseterapi.....	2 670 000	—	—	1 300 000
Renovering av panncentralen m. m.	66 000	—	—	66 000
Utbyte av varmvattenberedare för sjukhusets södra del.....	60 000	—	—	60 000
Vissa yttre arbeten.....	59 000	—	—	59 000
<i>S:ta Annas sjukhus:</i>				
Installation av värmeledning i bostadshus B9 m. m.....	155 000	—	—	155 000
<i>Sundby sjukhus:</i>				
Om- och tillbyggnad av centralköket.....	1 225 000	400 000	825 000	—
Utbyggnad av vattenreningsverket.....	250 000	—	—	250 000
<i>Birgittas sjukhus:</i>				
Uppförande av nya vårdpaviljonger.....	4 800 000	600 000	1 700 000	—
Planering av byggnader för arbetsterapi, samlingsal, rörelseterapi samt servering och försäljning.....	100 000	—	—	100 000
Anordnande av bostäder i gamla kontorsbyggnaden.....	110 000	—	—	110 000
Förvärv av stadsågan nr 117.....	45 000	—	—	45 000
<i>Västra Ny sjukhus:</i>				
Anordnande av sopförbränningsugn.....	40 000	—	—	40 000
<i>Ryhovs sjukhus:</i>				
Installation av oljeeldning i panncentralen	210 000	—	—	210 000
Modernisering av centralköket.....	790 000	—	—	400 000
Påbörjande av renovering av vissa vårdpaviljonger.....	500 000	1500 000	—	se kol. 3
<i>S:t Sigfrids sjukhus:</i>				
Uppförande av paviljong M 59.....	1 350 000	700 000	650 000	—
<i>S:ta Gertruds sjukhus:</i>				
Uppförande av två vårdpaviljonger.....	2 700 000	2 257 000	443 000	—
Anslutning av vissa vårdpaviljonger till sjukhusets centrala värme- och varmvattensystem.....	740 000	400 000	340 000	—
Renovering av sju vårdpaviljonger.....	1 375 000	1400 000	—	se kol. 3

¹ Beloppen anvisade för andra ändamål.

Sjukhus och arbete m. m.	Beräknad kostnad	Anvisat	Fortsättningsarb.	Nya arbeten
			Förslag 1958/59	Förslag 1958/59
1	2	3	4	5
<i>Gullberna sjukhus:</i>				
Vissa yttre arbeten.....	200 000	100 000	—	100 000
<i>S:t Olofs sjukhus:</i>				
Uppförande av byggnad för arbetsterapi.	950 000	2170 000	—	280 000
<i>S:t Lars' sjukhus:</i>				
Ombyggnad av vårdpaviljong M 45.....	1 800 000	800 000	1 000 000	—
Uppförande av byggnad för arbetsterapi m. m.....	1 780 000	400 000	800 000	—
<i>S:ta Maria sjukhus:</i>				
Ombyggnad av administrationsbyggnaden	1 200 000	900 000	300 000	—
Uppförande av ny byggnad för arbetsterapi	1 600 000	100 000	600 000	—
Uppförande av byggnad för undervisningslokaler m. m.....	545 000	300 000	245 000	—
Utbyte av pannor i sjukhusets panncentral m. m.....	700 000	350 000	350 000	—
<i>S:t Jörgens sjukhus:</i>				
Uppförande av vårdpaviljongerna M 4 och K 4.....	3 570 000	1 300 000	500 000	—
Uppförande av nya byggnader för administration och medicinskt centrum m. m...	3 140 000	100 000	500 000	—
Uppförande av byggnad för samlingssal m. m.....	815 000	—	—	—
Åtgärder för förbättring av sjukhusets vattenförsörjning.....	808 000	2543 000	—	265 000
<i>Restads sjukhus:</i>				
Ombyggnad av vårdpaviljong K 10.....	1 640 000	700 000	300 000	—
Uppförande av vårdpaviljongerna M15 och K16.....	6 000 000	—	—	2 000 000
<i>Källshagens sjukhus:</i>				
Upprustning av vårdpaviljongerna M1, M2 och K1 samt utbyte av vissa yttre ledningar, etapp I.....	700 000	—	—	400 000
<i>Falbygdens sjukhus:</i>				
Byggnadsarbetenas fortsättande.....	31 000 000	4 625 000	7 000 000	—
<i>Mariebergs sjukhus:</i>				
Uppförande av paviljong K73.....	1 700 000	800 000	900 000	—
<i>Mellringe sjukhus:</i>				
Byggnadsarbetenas fortsättande.....	32 000 000	675 000	5 000 000	—
<i>Sätters sjukhus:</i>				
Uppförande av vårdpaviljongerna M4 och K5 m. m.....	2 670 000	1 500 000	1 170 000	—
Uppförande av samlingssal.....	650 000	350 000	300 000	—
Reparation av värmeledningskulvertar m.m.	550 000	250 000	300 000	—
Uppförande av byggnad för servering och försäljning.....	125 000	—	—	125 000
<i>Nytt sinnessjukhus i Bollnäs:.....</i>	434 000 000	400 000	—	1 500 000

¹ Inbesparat belopp av för annat ändamål anvisade medel.

² Beloppet anvisat för uppförande av snickeriverkstad.

³ Beloppet anvisat för uppförande av vattentorn m. m.

⁴ Kostnaden beräknad efter 720 platser, d. v. s. 60 mer än vad i det föregående tillstyrkts.

Sjukhus och arbete m. m.	Beräknad kostnad	Anvisat	Fortsätt- ningsarb.	Nya arbeten
			Förslag 1958/59	Förslag 1958/59
1	2	3	4	5
<i>Gådeå sjukhus:</i>				
Upprustning av vårdavdelningar m. m., etapp I.....	450 000	—	—	450 000
<i>Sidsjöns sjukhus:</i>				
Utvidgning av lokaler för administration och medicinskt centrum m. m.....	785 000	300 000	485 000	—
Anordnande av sopförbränningsugn i pann- centralen samt upprustning av sjukhusets värme- och varmvattensystem.....	500 000	250 000	250 000	—
<i>Umedalens sjukhus:</i>				
Uppförande av byggnad för undervisnings- lokaler och elevbostäder.....	1 170 000	600 000	570 000	—
Utbyte av pannor i sjukhusets panncentral	600 000	—	—	600 000
<i>Furunäsets sjukhus:</i>				
Uppförande av vårdpaviljong för kroniskt sjuka, MK 1	2 200 000	1 200 000	1 000 000	—
Anläggande av förbindelsekulvert till vård- paviljong MK1.....	250 000	—	—	250 000
<i>Anordnande av lokaler för tvättförråd m. m. vid vissa sinnessjukhus m.m.....</i>	240 000	1240 000	—	se kol. 3
<i>Elektriska arbeten vid vissa sinnessjukhus...</i>				843 000
<i>Utredningsmedel.....</i>				400 000
			25 828 000	10 008 000
<i>Avrundning.....</i>				14 000
			Totalsumma	35 850 000

¹ Beloppet anvisat för andra ändamål.

b) att i Västmanlands län skall uppföras ett nytt sinnessjukhus, förlagt till Västerås;

c) att vid Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra må i huvudsaklig överensstämmelse med av mig nu förordat förslag och med ändring av 1957 års riksdags beslut verkställas de ombyggnadsarbeten, som erfordras för dess användning för vård av vissa psykiskt efterblivna, tillika höggradigt vanföra, för en beräknad kostnad av högst 1 220 000 kronor;

II. medgiva, att i det föregående angivna områden vid Furunäsets sjukhus må på de villkor, som angivits i förut redovisat köpekontrakt, försäljas för en köpeskilling av 64 150 kronor;

III. till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus*

Kungl. Maj:ts proposition nr 86 år 1958

m. m. under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 35 850 000 kronor;

IV. till *Utrustning av nya sinnessjukhus m. m.* för budgetåret 1958/59 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 526 000 kronor;

V. godkänna,

a) att investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. må intill ett belopp av 2 000 000 kronor tagas i anspråk för täckande av förut angivna merkostnader för vissa byggnadsföretag vid de statliga sinnessjukhusen;

b) att förslagsanslaget till Statens sinnessjukhus: Omkostnader må under budgetåret 1958/59 tagas i anspråk för bestridande av ersättning för de vårdplatser vid Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra, som kan komma att disponeras för vård av höggradigt vanföra psykiskt efterblivna patienter.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Arne Gunnarsson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	2
Inledning	2
Kommitténs skrivelse den 19 december 1957	4
<i>Psykiatriska sjukhuset i Stockholm</i>	4
Renovering av vårdavdelningarna	4
<i>Ulleråkers sjukhus i Uppsala</i>	4
Uppförande av byggnader för centralkök och matsal samt rörelse- terapi	4
Renovering av panncentralen m. m.	5
Utbyte av varmvattenberedare för sjukhusets södra del	5
Vissa yttre arbeten	6
<i>S:ta Annas sjukhus i Nyköping</i>	7
Installation av värmeledning i bostadshus B 9 m. m.	7
<i>Sundby sjukhus vid Strängnäs</i>	7
Om- och tillbyggnad av centralköket	7
Utbyggnad av vattenreningsverket	8
<i>Birgittas sjukhus i Vadstena</i>	8
Uppförande av nya vårdpaviljonger	8
Uppförande av byggnader för arbetsterapi, samlingssal, rörelseterapi samt servering och försäljning	9
Anordnande av bostäder i gamla kontorsbyggnaden	10
Vissa yttre arbeten	10
Förvärv av stadsägan nr 117	10
<i>Västra Ny sjukhus i Motala</i>	11
Anordnande av sopförbränningsugn	11
<i>Ryhovs sjukhus i Jönköping</i>	11
Installation av oljeeldning i panncentralen	11
Modernisering av centralköket	12
<i>S:t Sigfrids sjukhus i Växjö</i>	12
Uppförande av paviljong M 59	12
<i>S:ta Gertruds sjukhus i Västervik</i>	12
Uppförande av två vårdpaviljonger	12
Anslutning av vissa vårdpaviljonger till sjukhusets centrala värme- och varmvattensystem	13
<i>Gullberna sjukhus i Karlskrona</i>	13
Vissa yttre arbeten	13
<i>S:t Olofs sjukhus i Visby</i>	14
Uppförande av byggnad för arbetsterapi	14
<i>S:t Lars' sjukhus i Lund</i>	15
Ombyggnad av vårdpaviljong 45	15
Uppförande av byggnad för arbetsterapi m. m.	16

	Sid.
<i>S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg</i>	16
Ombyggnad av administrationsbyggnaden	16
Uppförande av ny byggnad för arbetsterapi	16
Uppförande av byggnad för undervisningslokaler m. m.	17
Utbyte av pannor i sjukhusets panncentral m. m.	17
<i>S:i Jörgens sjukhus i Göteborg</i>	18
Uppförande av vårdpaviljongerna M 4 och K 4	18
Uppförande av nya byggnader för administration och medicinskt centrum m. m.	18
Uppförande av byggnad för samlingssal m. m.	18
Åtgärder för förbättring av sjukhusets vattenförsörjning	19
<i>Restads sjukhus i Vänersborg</i>	21
Ombyggnad av vårdpaviljong K 10	21
Uppförande av vårdpaviljongerna M 15 och K 16	21
<i>Källshagens sjukhus i Vänersborg</i>	22
Upprustning av vårdpaviljongerna M 1, M 2 och K 1 samt utbyte av vissa yttre ledningar	22
<i>Falbygdens sjukhus i Falköping</i>	23
<i>Mariebergs sjukhus i Kristinehamn</i>	24
Uppförande av paviljong K 73	24
Uppförande av byggnader för arbetsterapi och samlingssal samt anordnande av lokaler för rörelseterapi	24
Vissa yttre arbeten	25
<i>Mellringe sjukhus i Örebro</i>	26
<i>Säters sjukhus</i>	26
Uppförande av vårdpaviljongerna M 4 och K 5 m. m.	26
Uppförande av samlingssal	27
Reparation av värmeledningskulvertar m. m.	27
Uppförande av byggnad för servering och försäljning	27
<i>Uppförande av nytt sinnessjukhus i Bollnäs</i>	28
<i>Gådeå sjukhus i Härnösand</i>	32
Upprustning av vårdavdelningar m. m.	32
<i>Sidsjöns sjukhus i Sundsvall</i>	33
Utvidgning av lokaler för administration och medicinskt centrum m. m.	33
Anordnande av sopförbränningsugn i panncentralen samt upprustning av sjukhusets värme- och varmvattensystem	34
<i>Umedalens sjukhus vid Umeå</i>	34
Uppförande av byggnad för undervisningslokaler och elevbostäder	34
Utbyte av pannor i sjukhusets panncentral	35
<i>Furunäsets sjukhus vid Piteå</i>	35
Uppförande av vårdpaviljong för kroniskt sjuka	35
Vissa yttre arbeten	36
Anläggande av förbindelsekulvert till vårdpaviljong MK 1	36
<i>Uppförande av nytt sinnessjukhus i Västmanlands län</i>	36
<i>Elektriska arbeten vid vissa statens sinnessjukhus</i>	39
<i>Utredningsmedel</i>	44
Ytttranden	44

	Sid.
Kommitténs skrivelse den 12 februari 1958	48
<i>Inledning</i>	48
<i>Vissa tvättfrågor</i>	49
<i>Vissa förbättringsarbeten vid S:ta Gertruds och Ryhovs sjukhus</i>	51
Departementschefen	53
II. Bidrag till driften av Kronprinsessan Victorias kustsanatorium i Barkåkra .	60
Förslag	60
Yttranden	63
Departementschefen	65
III. Försäljning av vissa markområden vid Furunäsets sjukhus.....	68
Förslag och yttrande	68
Departementschefen	69
IV. Utrustning av nya sinnessjukhus m. m.....	69
Förslag	69
Departementschefen	73
V. Hemställan.....	74